

સમસ્ત પાટીદારની એકતાનું ધામ

સરદારધામ

વર્ષ-૬ • અંક-૧ • ૧ ઓગસ્ટ, ૨૦૨૦

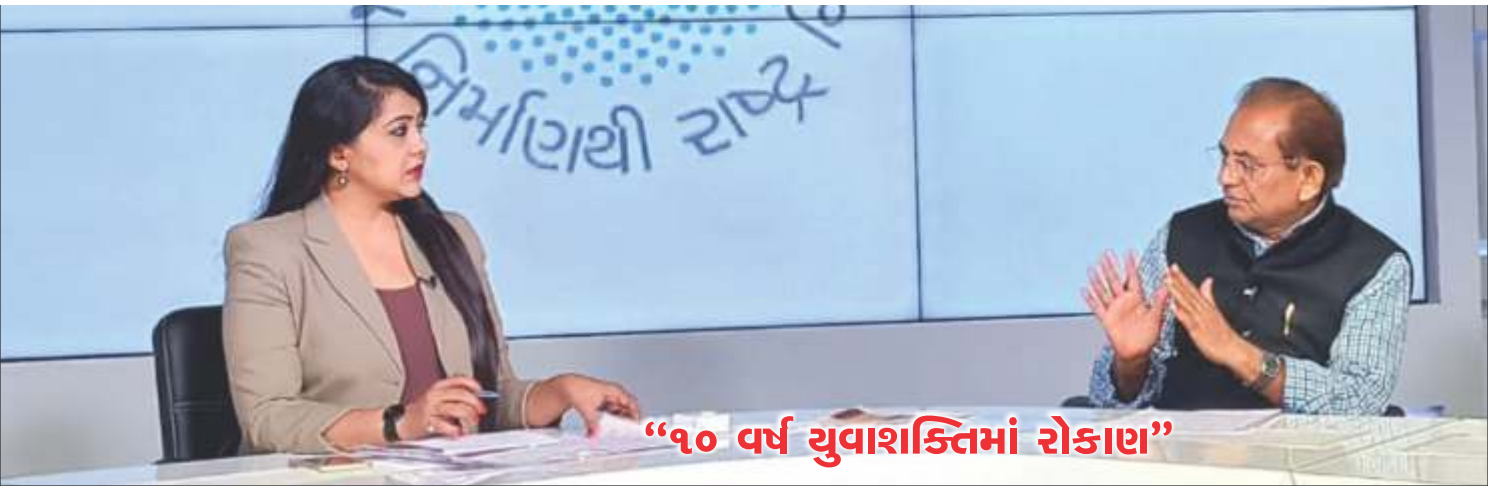
એક વિચાર

પ્રથમ IAS બેચ-૨૧-૦૪-૧૯૪૭

સીમારેખાનું મહત્વ

“૧૦ વર્ષ યુવાશક્તિમાં રોકાણ”

SUNHEART CERAMIK

BIG SLABS, GREAT ADVANTAGES.

LARGE AND VERSATILE

with large formats, less cuts are required

RESISTANT

withstands even more than stone or natural marbles

SUSTAINABLE AND ECOLOGICAL

clean ceramic, less waste.

INTEMPORAL

contemporary ceramic tiles with timeless design

EASY TO CLEAN AND MAINTAIN

easy and quick to clean, keeping it's original look

EASY TO INSTALL

quick installation, less difficulties, faster results

MODULARITY

three different sizes create more possibilities

TECHNICAL SUPERIORITY

experience combined with research and innovation

SUNSHINE TILES CO P LTD

Corporate Office & Company Showroom:

101, 102, 103, First Floor, Titanium One, Nr. Pakwan Cross Road, S.G. Highway, Ahemdabad

T.: +91-79-29704833,

Toll Free: 1800 233 1012

E-mail: info@sunheartt.com

Visit: www.sunheartt.com

REGIONAL OFFICES

MUMBAI • DELHI • CHENNAI • INDORE • COCHIN • KOLKATA

સરદારધામના લક્ષ્યબિંદુઓ...

૧. સમાજનું વૈશ્વિક જોડાણ

- ❖ ગામથી લઈ વિશ્વ સુધી પાટીદાર સમાજનું સામાજિક, આર્થિક અને ભાતીગળ જોડાણ.

૨. પગદંડીથી મહામુકામ તરફ પ્રયાણ

- ❖ પ્રથમ ચરણમાં ૨૦૦૦ દીકરા-દીકરીઓ માટે સુવિધાપૂર્ણ અને છાત્રાલયની ઉત્તમ વ્યવસ્થા.
- ❖ સમાજનું મધ્યસ્થ કાર્યાલય તથા કારકિર્દી ઘડતર તાલીમ કેન્દ્ર આકાર લેશે.
- ❖ બીજા ચરણમાં પર્યાપ્ત જમીન મેળવીને ૮૦૦૦ દીકરા-દીકરીઓ માટે સુવિધાપૂર્ણ છાત્રાલયની ઉત્તમ વ્યવસ્થા ઊભી કરવી અને સમય સાથે જરૂરિયાત મુજબ નવા કેન્દ્રો ઊભાં કરવાં.

૩. સમાજસેતુ યોજના

- ❖ સરકારશ્રીમાં પ્રવૃત્ત કે નિવૃત્ત અધિકારીઓ તથા સમાજ શ્રેષ્ઠીઓના સહયોગથી વિવિધ સમસ્યાઓના નિવારણ માટે માર્ગદર્શન કેન્દ્ર.

૪. અતિથિ ભવન

- ❖ ભારતવર્ષમાંથી તેમજ વિદેશમાંથી આવતા પાટીદાર પરિવારના અતિથિઓ માટે રહેવા-જમવાની વ્યવસ્થા સાથે ઉત્તમ સુવિધાપૂર્ણ અતિથિ ભવન.

૫. ઉજ્જવળ ભવિષ્ય યોજના

- ❖ પર્યાપ્ત ફંડની વ્યવસ્થા પછી ઉચ્ચ અભ્યાસ અર્થે સમાજના જરૂરિયાતમંદ તેજસ્વી વિદ્યાર્થીઓ માટે વગર વ્યાજની લોનની વ્યવસ્થા.
- ❖ વિદ્યાર્થીઓની ઉજ્જવળ કારકિર્દીના ઘડતર માટે યોગ્ય તાલીમ અને માર્ગદર્શન કેન્દ્ર ઊભું કરવું.
- ❖ શિક્ષિત દીકરા-દીકરીઓને સરકારી, ખાનગી કે જાહેરક્ષેત્રે સન્માનપૂર્વક રોજગારી પ્રાપ્ત થાય તે માટેના પ્રયત્નો કરવા.

સંસ્થાની હાલની પ્રવૃત્તિ

૧. હોસ્ટેલ બિલ્ડીંગ પ્રોજેક્ટ ૨૦૨૦
૨. GPSC/UPSC સિવિલ સર્વિસ કેન્દ્ર
૩. ગ્લોબલ પાટીદાર બિઝનેસ સમિટ (GPBS) ૨૦૧૮-૨૦-૨૨-૨૪-૨૬
૪. ગ્લોબલ પાટીદાર બિઝનેસ ઓર્ગેનાઈઝેશન (GPBO)
૫. યુવા તેજ-તેજસ્વિની સંગઠન
૬. દીકરી સ્વાવલંબન યોજના

સૂચિત પ્લાન

તંત્રી
ગગણ સુતરિયા

પરામર્શક સમિતિ

એચ. એસ. પટેલ (IAS, Retd.)
ટી.જી. ઝાલાવાડિયા

સહતંત્રી
ડૉ. જાગૃતિ જે. પટેલ

સંપાદક
કૃષ્ણકાંત જે. પટેલ

ડિઝાઇન
દિમાંશુ નાયક

જાહેર ખબર વિભાગ :
૭૫૭૫૦૦૧૪૨૮

નોંધ

આ માસિકમાં છપાતા લેખ, જાહેરાત અને માહિતી જે તે લેખક કે કંપનીના છે તેની સાથે તંત્રી કે સંસ્થા સહમત છે તેવું માનવું નહીં. સર્વ હક્ક પ્રકાશકને સ્વાધિન. ન્યાયતંત્ર અમદાવાદ

મુખ્ય કાર્યાલય
સરદારધામ

ઑફિસ : સરદારધામ, એસ. પી. રીંગ રોડ,
વૈષ્ણોદેવી સર્કલ, અમદાવાદ-૩૮૨૪૨૧

ફોન : ૭૫૭૫૦૦૧૫૪૮/૯૬/૯૭, ૭૫૭૫૦૦૧૪૨૮/૩૮
ઇ-મેલ: info.sardardham@gmail.com
વેબસાઇટ : www.sardardham.org
ટ્રસ્ટ રજી. નં. ઈ/૨૦૯૨૪/અમદાવાદ

તંત્રીલેખ

મારા વડાલા બંધુ-ભગિનીઓ,

સાંપ્રત પરિસ્થિતિને કારણે મોટા ભાગના સમાજમાં લોકોએ પોતાના પ્રસંગો સાદાઈથી કર્યા છે. અગાઉ આવા પ્રસંગો આર્થિક રીતે નબળા પરિવારના લોકોને સમાજની ટીકાના ડરથી કે શરમથી દેવું કરીને પણ ધામધૂમપૂર્વક કરવા માટે મજબૂર થવું પડતું હતું. આ દેવું ચૂકવવામાં ઘણા વર્ષો નીકળી જતા. આવા પ્રસંગો ધામધૂમથી કરવાને બદલે સાદાઈથી કરે તો દેવું ન થાય અથવા પોતાની રકમની બચત થાય તે રકમ પોતાના ધંધામાં તથા ખેડૂતો તેને ખેતીના કામમાં રોકી સારું બિયારણ, ખાતર, સિંચાઈ માટે જરૂરી સાધનો વસાવી વધારે ઉત્પાદન લઈ શકે. તેનાથી તેમના સંતાનોને ઉચ્ચ શિક્ષણ આપી સારી કારકિર્દી બનાવી શકે. આ કુરિવાજમાંથી બહાર નીકળવા માટે બધા સમાજના આગેવાનોએ સંયુક્ત રીતે લગ્ન કે મરણ જેવા પ્રસંગોએ થતા ખોટા ખર્ચામાંથી પોતાના સમાજને બચાવવો તથા ૧૦ વર્ષ સુધી આવા ખર્ચ ન કરતા સમાજના પૈસા બચાવી વિકાસના કામમાં ઉપયોગમાં લઈ શકાય. સમાજના ડર કે શરમથી લોકો મને-કમને ખર્ચા કરે છે તે સૌ એક થઈ આવા ખર્ચા ઓછા કરે તો સમાજની તકદીર, તસવીર અને તાસીર સાથે મળીને બદલાવી શકાય. આ બાબતે સરદારધામના તા.૩૧ મે ૨૦૨૦ના રોજ એક સંકલ્પ સામાજિક ક્રાંતિ કી ઓર...ના ઓનલાઈન કાર્યક્રમમાં આપણે જે વાત મૂકી તેને સૌ કોઈએ હૃદયપૂર્વક આવકારી. પોતાના સમાજમાં આ વાતનો અમલ કરવા તથા કુરિવાજો દૂર કરવા તૈયારી બતાવી છે તે બદલ સૌનો આભાર વ્યક્ત કરું છું.

જય સરદાર... જય હિંદ...

આપનો કલ્યાણ મિત્ર,
ગગણ સુતરિયા

અનુક્રમણિકા

“૧૦ વર્ષ યુવાશક્તિમાં રોકાણ”

ટીમ સરદારધામ

૬

લોકોપયોગી માર્ગદર્શન

એચ. એસ. પટેલ

૩૫

UPSC સિવિલ સર્વિસ પરીક્ષા પ્રવેશ પદ્ધતિ
(IAS/IPS અને અન્ય સેવાઓ)

સી. એલ. મીના

૯

ગુજરાતનો (અ)નાથ અને
પાટણની લઘુતા

પદ્મશ્રી ગુણવંત શાહ

૩૭

સીમારેખાનું મહત્વ

સ્વામી સચ્ચિદાનંદ

૧૮

‘સ્કિલ ડેવલપમેન્ટ એટલે શું?’

વૃંદા મનજીત

૪૨

ચરવડા જેલમાં બાપુનો સહવાસ

રાજમોહન ગાંધી

૨૨

ફિટનેસ

મુકુંદ મહેતા

૪૬

ચંગ થીક ટેંક એક દિવસીય
ચિંતન શિબિર ૨૦૨૦

ટીમ GPBO યુથ

૨૭

મનોવિજ્ઞાનની અગત્ય

સ્વામી વિવેકાનંદ

૪૯

આઈએ, બારિશો કા મોસમ હે...

જય વસાવડા

૩૦

ટીમ સરદારધામ

ઉપપ્રમુખશ્રી – કન્વીનરશ્રી GPBO શ્રી નરુભાઈ એમ. પટેલ
ઉપપ્રમુખશ્રી શ્રી કાંતિભાઈ એલ. ગઢિયા
ઉપપ્રમુખશ્રી (ઉત્તર ગુજરાત) શ્રી વિષ્ણુભાઈ વી. પટેલ (સી.એ.)
ઉપપ્રમુખશ્રી (મધ્ય ગુજરાત) શ્રી પારૂલભાઈ એલ. પટેલ
ઉપપ્રમુખશ્રી (દક્ષિણ ગુજરાત) શ્રી દિયાળભાઈ કે. વાઘાણી
ઉપપ્રમુખશ્રી (સૌરાષ્ટ્ર ઝોન) શ્રી પરેશભાઈ એમ. ગણેરા
મહામંત્રી શ્રી જશવંતભાઈ એ. પટેલ
નાણાંમંત્રીશ્રી શ્રી જગદીશભાઈ વી. ભુવા
બાંધકામ મંત્રીશ્રી શ્રી સંજયભાઈ કે. સાવલિયા
ઔદ્યોગિક સંકલન મંત્રીશ્રી શ્રી કે. આઈ. પટેલ

મંત્રીશ્રી (મધ્ય ગુજરાત)
મંત્રીશ્રી (સૌરાષ્ટ્ર)
મંત્રીશ્રી (ઉત્તર ગુજરાત)
મંત્રીશ્રી (સૌરાષ્ટ્ર)
સહ નાણાંમંત્રીશ્રી
માર્ગદર્શક
માર્ગદર્શક
માર્ગદર્શક
માર્ગદર્શક (રાજકોટ)
માર્ગદર્શક (રાજકોટ)
ડિરેક્ટર સિવિલ સર્વિસ
સી.ઈ.ઓ.

શ્રી રમેશભાઈ એ. પટેલ
શ્રી કિશોરભાઈ વી. વિરમગામા
શ્રી પારસભાઈ એમ. પટેલ
શ્રી ભિપીલભાઈ બી. વેકરીયા
શ્રી ભાવિનભાઈ આર. પટેલ
શ્રી કાંતિભાઈ વી. ઉકાણી
શ્રી કાંતિભાઈ એન. પટેલ (રામ)
શ્રી ત્રિકમભાઈ જી. ઝાલાવાડીયા
શ્રી નાથાભાઈ એમ. કાલરિયા
શ્રી મહેન્દ્રભાઈ વી. ગણેરા
શ્રી સી. એલ. મીના આઈ.એ.એસ.(બિ.)
શ્રી એચ. એસ. પટેલ આઈ.એ.એસ.(બિ.)

એડવાઈઝર, સમાજ સુરક્ષા
કન્વીનરશ્રી (ઉ. ગુ.)
કન્વીનરશ્રી (કચ્છ)
કન્વીનરશ્રી, GPBS / GPBO (ઉત્તર ગુજરાત)
કન્વીનરશ્રી, GPBS / GPBO (ભાવનગર)
કન્વીનરશ્રી, GPBS / GPBO (મકુચ)
કન્વીનરશ્રી, GPBS / GPBO (આણંદ)
કન્વીનરશ્રી, GPBS / GPBO (દક્ષિણ ગુજરાત)
કન્વીનરશ્રી, GPBS (અમદાવાદ, ગાંધીનગર)
પ્રોજેક્ટ ચેરમેનશ્રી
પ્રમુખ સેવક

શ્રી ડી. જે. પટેલ આઈ.પી.એસ.(બિ.)
શ્રી દશરથભાઈ વી. પટેલ
શ્રી બી. કે. પટેલ (સી.એ.)
શ્રી ગોવિંદભાઈ એમ. પટેલ
શ્રી જે. ડી. પટેલ
શ્રી વિપુલભાઈ વી. ગણેરા
શ્રી કાંતિભાઈ વી. ભુવા
શ્રી મનહરભાઈ જે. સાયપરા
શ્રી મનોજભાઈ ડોળરિયા
શ્રી એમ. બી. ભાલાલા
ગગજી જી. સુલરિયા

સરદારધામના પ્રમુખ સેવક ગગજી સુતરિયાનો યુવાનોને સંદેશ

“૧૦ વર્ષ યુવાશક્તિમાં રોકાણ”

**ઘટમાં ઘોડા થનગને.. આતમ વીઝે પાંખ..
અણદીઠેલી ભોમ પર.. યૌવન માંડે આંખ..**

તોરલબેને ઉપરોક્ત પંક્તિ સાથે જણાવ્યું કે આપણા દેશમાં કરોડો યુવાઓ છે. તેથી આપણાં દેશને યુવાઓનો દેશ પણ કહેવામાં આવે છે. તો આજે આપણે યુવાઓને લક્ષમાં રાખીને કાર્ય કરતી સરદારધામ સંસ્થાના પ્રમુખસેવક ગગજીભાઈ સુતરિયાને આ મહત્વના વિષય પર વાત કરવા આવકારીએ.

પ્રમુખસેવક ગગજીભાઈ સુતરિયા એ વીટીવી તેમજ દેશ અને દુનિયાના સોશિયલ મીડિયાના માધ્યમથી કાર્યક્રમ નિહાળી રહેલા લોકોને આવકાર્યા અને તેમનો આભાર વ્યક્ત કર્યો. સૌના કુશળ-મંગલ પૂછ્યા અને આશા વ્યક્ત કરી કે સાંપ્રત કોવિડ-૧૯ના સમાધાન અને સંઘર્ષના આ વર્ષનો આપણે સૌ લોકો કસરત કરી, ઉકાળા પીને, સાદી જીવનશૈલી અપનાવીને અને સરકારની ગાઈડલાઈન પ્રમાણે આત્મવિશ્વાસ અને નિર્ભયતાથી સામનો કરીશું.

તેમણે આગળ જણાવ્યું કે સરદારધામનો જન્મ ૨૦૧૨માં હિમાલયમાં મારા મિત્રો સાથેના ચિંતન-મનન-મંથનમાંથી થયો હતો. સરદારધામ એક વિચાર છે. વિચારયાત્રા છે. સરદારધામનું એક સ્લોગન છે ‘સમાજ નિર્માણથી રાષ્ટ્ર નિર્માણ’.. આ વિચારયાત્રામાં આજ સુધી ૩૮૫ ટ્રસ્ટીઓ જોડાઈ ચુક્યા છે. સંસ્થા વિશે વધુ માહિતી આપતાં એમણે જણાવ્યું કે, સરદારધામ ૧૦ હજાર દીકરા-દીકરીઓને પરવડે એવાં અદ્યતન છાત્રાલયના નિર્માણ કાર્ય કરવા જઈ રહ્યું છે. જેમાં ૨૦૦૦ દીકરા-દીકરીઓનું છાત્રાલય ડિસેમ્બરમાં વૈષ્ણોદેવી સર્કલ - અમદાવાદ ખાતે તૈયાર થઈ જશે. જેમાં તમામ દીકરીઓને વાર્ષિક રૂ.૧ ના ટોકનદરે રહેવા-જમવા-તાલીમ-માર્ગદર્શન પૂરું પાડવામાં આવશે. સરદારધામ રાષ્ટ્રની સુખાકારી માટે UPSC-GPSC (સિવિલ સર્વિસ કેંદ્ર) ના માધ્યમથી ૧૦૦૦૦ દીકરા-દીકરીઓને સરકારી સેવામાં મોકલવા માંગે છે. સરદારધામ મિશન-૨૦૨૬ અંતર્ગત મુખ્ય ત્રણ G (૧) GPSC-UPSC-સિવિલ સર્વિસ

કેંદ્ર (૨) GPBO- ગ્લોબલ પાટીદાર બિઝનેસ ઓર્ગેનાઈઝેશન (૩) GPBS -ગ્લોબલ પાટીદાર બિઝનેસ સમિટ પર કાર્ય કરે છે. આજ સુધીમાં ૧ લાખથી વધુ યુવાનો સરદારધામના યુવા તેજ-તેજસ્વિની સંગઠનમાં જોડાઈ ચુક્યા છે.

સરદારધામ યુવા શક્તિના સર્વાંગી વિકાસ માટે રોલમોડેલ તરીકે કામ કરતું ધામ છે. સરદારધામ સર્વ સમાજ માટે પણ પ્રેરણારૂપ અને અનુકરણીય રોલમોડેલ છે. તેમણે જણાવ્યું કે સર્વ સમાજમાં અમે સમરસ સમિતિ બનાવી છે. જેની દર ત્રણ મહિને મીટિંગ હોય છે. સર્વ સમાજના લોકો પણ વેપાર-ઉદ્યોગ-વેપાર ક્ષેત્રે આર્થિક ઐતિહાસિક અભિયાન ઉપાડે અને સાથે મળીને વિકાસ કરે તે રાષ્ટ્રની ઉન્નિ માટે જરૂરી છે.

તોરલબેન ! ‘૧૦ વર્ષ યુવાશક્તિમાં રોકાણ’ વિષય પર પૂછતાં પ્રમુખ સેવકે જણાવ્યું કે દેશ એકલો સરકારથી ચાલવાનો નથી. સરકાર, સારી NGO અને બિઝનેસમેનના ત્રિવેણી સંગમ દ્વારા જ દેશનો સિંગાપોર, ઈઝરાયેલ , જાપાન કક્ષાએ વિકાસ થઈ શકશે. સરદારધામ ઈચ્છે છે કે યુવાઓ દ્વારા એક સબળ, સમૃદ્ધ, સક્ષમ, સ્વાવલંબી ભારતનું નિર્માણ થાય. યુવાનો દેશની આવતીકાલ છે. દેશ અને દુનિયા સાથે આપણા યુવાનો તાલ મિલાવી શકે

અને તેમની તેજસ્વી આંખોના

સપનાં સાકાર કરી શકે તે

માટે નવી પેઢીને

આપણે આગળ

કર

વી પડશે.. લોકશાહીના મુખ્ય ચાર આધારસ્તંભ છે. રાજતંત્ર-મીડિયાતંત્ર-ન્યાયતંત્ર-રાજતંત્ર એનાથી આગળ વધીને હવે ડીફેન્સ પણ.. વેપાર-ઉદ્યોગ-રોજગાર- પ્રોફેશનલ દરેક ક્ષેત્રે યુવાનો જવાબદારી ઉઠાવે અને પરિણામો આપે. કુદરતની વિશાળ દુનિયામાં જે વિપુલ તકો પડેલી છે તે તકોને ઝડપવા યુવાનોએ આગળ આવવું પડશે. તે માટે આપણે પણ એક થઈ-નેક થઈ યુવાનોને યોગ્ય પ્લેટફોર્મ અને વ્યવસ્થા પૂરી પાડવી પડશે. આજના યુવાનોને માત્ર અને માત્ર તેના વિકાસની વાતમાં જ રસ છે. તે માટે દરેક સમાજે એના સંકુલોમાં યુવાનોના વેપાર-ઉદ્યોગ-રોજગાર અને કારકિર્દીને લગતી પ્રવૃત્તિઓ કરવી પડશે. મોટીવેશનલ કાર્યક્રમો કરવાં પડશે. મુક્તિની નહીં પરંતુ સફળતાની યુક્તિની વાતો કરવી પડશે. તેમજ આપણે ખર્ચા-પર્ચા-વ્યથા- કથા-વ્યથા-પ્રથા-લગ્નતિથી- ચાંલ્લાવિધિ-પુણ્યતિથિ-બેસણાં-બ્રધ્ધાંજલિ- મેળાવડાઓ આ પ્રકારના રૂઢીરિવાજો અને બિનજરૂરી ખર્ચાઓમાંથી બહાર આવીને પૈસા બચાવીને ૧૦ વર્ષ યુવાશક્તિમાં રોકાણ કરવું પડશે. ત્યારે જ યુવાશક્તિનો સર્વાંગી વિકાસ કરી દેશની તસવીર-તકદીર-તાસીર બદલી શકીશું. આવનારા સમયની પણ આ માંગ છે. કેમકે યુવાનો પાસે ઉત્સાહ, ઉમંગ, ઉર્જા, માઈન્ડ પાવર, ટેકનોલોજીની સમજ છે.

આપણે અલગ-અલગ ઝોનમાં ૧૩ GPBO (ગ્લોબલ પાટીદાર બિઝનેસ ઓર્ગેનાઈઝેશન) ના સેન્ટરો શરૂ કર્યા છે. તાજેતરના સમયમાં જ્યારે યુવાનો હતોત્સાહ થયેલા છે ત્યારે તે સેન્ટરોમાં તેમને માર્ગદર્શન, હૂંફ અપાય છે, તે લોકો પરસ્પર બિઝનેસ આપે છે. યુવા પેઢીને વિકસિત -દીક્ષિત કરવી અને તે

રક્ષિત થઈને

૨

વયંભુ પોતાના પગ પર ઊભી રહી શકે તેમ પગભર કરવી એ દરેક સમાજની અને તેના આગેવાનોની ફરજ છે.

બીજું આપણે એ વાસ્તવિકતા પણ સ્વીકારવી પડશે કે સરકાર દરેક ક્ષેત્રે કામ ન કરી શકે. તેમની પણ એક મર્યાદા છે. સરકારની બસ, સ્કૂલ, હોસ્ટેલ, હોસ્પિટલ જોઈ લો. તે દરેક ખાનગીક્ષેત્રથી અલગ પડે છે. તેથી હવે સમય પાકી ગયો છે કે આપણે લોકભાગીદારીથી કામ કરવું પડશે. તેનાથી પ્રજાને આપણે વધુ સારી ક્વોલીટી, કમીટમેન્ટ, સર્વિસ આપી શકીશું. સ ર ક ા ર ન ા અધિકારીઓના, બિઝનેસમેનના દીકરા-દીકરીઓ જો સરકારી શાળામાં, બસમાં કે હોસ્પિટલમાં જતા થશે તો ૧૦૦% તેની ક્વોલીટી અને સર્વિસ સુધરશે. હું મારી પોતાની વાત કરું તો ભાવનગર હું રહેતો હતો ત્યારે મારા દીકરાઓને મેં સરકારી સ્કૂલોમાં અને કોલેજોમાં ભણાવ્યા. જેથી દીકરાઓ જમીનથી જોડાઈને જીવતા શીખે. ગરીબ બાળકો સાથે પોતાનું લંચ અને વિચારો શેર કરે.

જે લોકો બિઝનેસ કરવા માંગે છે તેમને સરળતાથી લાઈસન્સ મળી રહે , વ્યવસ્થા મળી રહે તે માટે પણ સરકારે પ્લેટફોર્મ ખુલ્લું મુકવું પડશે. બીજી સરકારની એ વાત પણ મને ખુબ ગમી ખૂબ સરકારે એવું એક પોર્ટલ બનાવેલ છે જેમાં સરકાર પોતાની ડિમાન્ડ મુકે એટલે કોઈપણ વ્યક્તિ તેની વસ્તુ વેચવા એના પર મુકી શકે અને વચ્ચેના આડતિયાઓ એમાંથી નીકળી જાય. આવી રીતે સરકારે દરેક ક્ષેત્રમાં લોકભાગીદારીથી આગળ વધવું પડશે.

પ્રમુખસેવકે કાર્યક્રમના અંતિમ ચરણમાં યુવાનોને ઉપયોગી સંદેશ આપતાં જણાવ્યું કે વ્યસનથી મુક્ત બનો. શરીરે ખડતલ, મજબૂત અને લોખંડી મનોબળવાળા બનો. તમે જીવનમાં જે લક્ષ્ય નક્કી કર્યું છે તેને તમે જીવન બનાવી દો. ૨૪ કલાક તમારા મગજમાં એ લક્ષ્ય હોવું જોઈએ. શરીરની એક-એક માંસપેશીમાં તમારું લક્ષ્ય ભરી દો. તો

વીટીવીના કરીયર ગુરૂ લાઘવ કાર્યક્રમમાં '૧૦ વર્ષ યુવાશક્તિમાં રોકાણ વિષય લઈને તારીખ: ૧૯-૦૭-૨૦ રવિવારના રોજ સવારે-૧૦:૩૦ કલાકે યુવાઓના રોલમોડેલ એવા સરદારધામના પ્રમુખસેવક ગગણુભાઈ સુતરિયા લોકો સમક્ષ રજૂ થયા હતા. તેમના ટૂંકા છતાં અર્થસભર, ઉપયોગી અને પ્રેરણાદાયી વક્તવ્યને ગુજરાતના લાખો લોકોએ વીટીવી, ફેસબુક અને યુ-ટ્યુબના માધ્યમથી નિહાળ્યું હતું.

૧૦૦% કોઈ કામ અઘરું હશે પણ અશક્ય નહીં હોય. યુવાનોએ પોતાની ડીગ્રી અને સ્ટેટસને ભૂલીને નાની-મોટી નોકરી કે ધંધો સ્વીકારી લેવો પડશે. તમારે સામે વાળાને શાંતિથી સાંભળવા, સમજવા પછી એ સાચું લાગે તો એના પર અમલ કરવો. જો જિંદગીમાં તમારે આગળ વધવું હશે તો ગુરૂઓની પરિભાષા બદલવી પડશે. ટાટા , બિરલા, અઝીઝ પ્રેમજી, મુકેશ અંબાણી જેવા ધણાં સફળ બિઝનેસમેન છે. જે લાખો લોકોને રોજગારી આપે છે. પ્રમાણિકતાથી ટેક્ષ ભરે છે.

તેમને તમારે રોલમોડેલ બનાવવા પડશે. બિઝનેસગુરૂ બનાવવા પડશે. કથાઓ કરવી હોય તો રાષ્ટ્રકથાઓ કરો, સત્સંગ કરવો હોય તો વિકાસનો સત્સંગ કરો. જીવનમાં આગળ આવવા માટે હીરો નહીં પણ ઝીરો બનીને કામ કરો.

યુવાઓ માટે અંતમાં પ્રમુખસેવકે એમની આગવી શૈલીમાં શાયરી કહીને પોતાનું વ્યક્ત્ય પૂરું કર્યું.

**યુવા શક્તિ કો સજાના હૈ, ઉનકી તસવીર, તકદીર બદલની હૈ,
કોઈ કુછ ભી કહે, ફિર ભી હમું યુવાઓ કા સર્વાંગી વિકાસ કરના હી હૈ.**

સી. એલ. મીના (IAS Retd.)

ડાયરેક્ટર, સિવિલ સર્વિસ સેન્ટર
સરદારધામ એવમ્ ડેવલપ્મન્ટ ડાઇરેક્ટર

UPSC સિવિલ સર્વિસ પરીક્ષા પ્રવેશ પદ્ધતિ (IAS/IPS અને અન્ય સેવાઓ)

UPSC દ્વારા લેવાતી સિવિલ સર્વિસ પરીક્ષા 'બિનતકનીકી વર્ગ ૧ પરીક્ષા' તરીકે ઓળખાય છે. આ પરીક્ષા આપીને આઈ.એ.એસ., આઈ.પી.એસ. સહિતની ૨૪ જેટલી વિવિધ કેન્દ્રીય સેવાઓમાં પસંદગી મેળવી શકાય છે. આ તમામ સેવાઓ કારકિર્દીની સુવર્ણ તક પૂરી પાડે છે. જેમાં અખિલ ભારતીય સિવિલ સર્વિસીસમાં ભારતીય વહીવટી સેવા (IAS), ભારતીય વિદેશી સેવા (IFS) અને ભારતીય પોલીસ સેવા (IPS) નો સમાવેશ થાય છે. જ્યારે જૂથ 'એ' સિવિલ સર્વિસીસમાં ભારતીય પીશ્ટી એકાઉન્ટ્સ અને ફાઈનાન્સ સર્વિસીસ (IP&TS), ભારતીય ઓડિટ અને એકાઉન્ટ્સ સેવા (IA&AS), ભારતીય મહેસૂલ સેવા (કસ્ટમ્સ અને સેન્ટ્રલ એક્સાઈઝ) (IRS), ભારતીય સંરક્ષણ એકાઉન્ટ્સ સેવા (IDAS), ભારતીય મહેસૂલ સેવા (IT) (IRS), ભારતીય

ઓર્ડનન્સ ફેક્ટરીઝ સર્વિસ (IOFS), ભારતીય ટપાલ સેવા (IPOS), ભારતીય સિવિલ એકાઉન્ટ્સ સર્વિસ (ICAS), ભારતીય રેલ્વે ટ્રાફિક સેવા (IRTS), ભારતીય રેલ્વે એકાઉન્ટ્સ સર્વિસ (IRAS), ભારતીય રેલ્વે કર્મચારી સેવા (IRPS), રેલવે સુરક્ષા દળમાં સહાયક સુરક્ષા કમિશનરની, ભારતીય સંરક્ષણ સંપત્તિ સેવા (IDES), ભારતીય માહિતી સેવા (IIS), ભારતીય કોમ્યુનિકેશન ફાઈનાન્સ સર્વિસીસ (ICFS), ભારતીય વેપાર સેવા (ITS) અને ભારતીય કોર્પોરેટ લો સર્વિસ (ICLS) સમાવેશ થાય છે. જ્યારે જૂથ 'બી' નાગરિક સેવાઓ, સશસ્ત્ર દળનું મુખ્ય મથક સિવિલ સર્વિસ (AFHCS), દિલ્લી, અંદમાન અને નિકોબાર આઈસલેન્ડ સિવિલ સર્વિસ (DANICS), દિલ્લી, અંદમાન અને નિકોબાર આઈસલેન્ડ પોલીસ સર્વિસ (DANIPS), પોંડિચેરી સિવિલ સર્વિસ (PCS), પોંડિચેરી પોલીસ

પ્રથમ IAS બેચ-૨૧-૦૪-૧૯૪૭

સેવા(જી)નો સમાવેશ થાય છે.

સિવિલ સર્વિસ પરીક્ષા લેવાની શરૂઆત સૌ પ્રથમ ૧૮૫૫માં લંડન ખાતેથી થઈ તે સમયે સિવિલ સર્વિસ પરીક્ષા 'Indian Covenanted Civil Service'(ICCS) તરીકે ઓળખાતી, જે ૧૮૫૫માં સ્થાપાયેલ સિવિલ સર્વિસ કમિશન દ્વારા લેવામાં આવતી હતી.

૧૮૬૯ સુધીમાં કુલ ૧૬ ભારતીયોએ ICCSની પરીક્ષા આપેલી પરંતુ એક જ ભારતીય શ્રી રવીન્દ્રનાથ ટાગોરના ભાઈ શ્રી સત્યેન્દ્રનાથ ટાગોર સફળ થયેલા. પરીક્ષાની યોજના અંતર્ગત, કોઈપણ વિષય સાથે ૧૮ થી ૨૩ વર્ષની વય મર્યાદામાં આવતા ઉમેદવારો આ પરીક્ષામાં ભાગ લેવા માટે લાયક હતા. શૈક્ષણિક લાયકાત માટે યુનિવર્સિટી ડિગ્રીનો આગ્રહન હતો પરંતુ પરીક્ષાનું ધોરણ પ્રથમ ડિગ્રી સુધીનું હતું.

ભારતમાં એક સાથે આ પરીક્ષા યોજવાની તરફેણમાં ૧૮૫૬ માં સૌ પ્રથમ માંગ થઈ હતી. સાથે ૧૮૮૫માં ભારતીય રાષ્ટ્રીય કોંગ્રેસે તેના પહેલા સત્રમાં આ મુદ્દો ઉઠાવ્યો ત્યારે આ માંગમાં વધારો થયો, અને તે પછીના

સત્રોમાં આ એક આવર્તક (Recurring) થીમ બની. અંતે બ્રિટિશ સરકાર સાથે કરવામાં આવેલા લાંબા સમય સુધીના પ્રયત્નોના પરિણામે આ પરીક્ષા પ્રથમ વખત વર્ષ ૧૯૨૨ માં ભારતમાં યોજવામાં આવી હતી, ખાસ કરીને જરૂરી વ્યવસ્થાઓની દેખરેખ રાખવા સિવિલ સર્વિસ કમિશનર બ્રિટનથી બોલાવવામાં

આવ્યા હતા.

વર્ષ ૧૯૨૬ માં, ભારતમાં જાહેર સેવા આયોગની સ્થાપના કરવામાં આવી, જેણે બ્રિટિશ સિવિલ સર્વિસ કમિશન વતી ભારતમાં ઈમ્પીરીયલ સિવિલ સર્વિસ (ICS) પરીક્ષા લેવાનું શરૂઆત કરી. તેમ છતાં, તેનું મર્યાદિત સલાહકાર કાર્ય લોકોની આકાંક્ષાઓને સંતોષવામાં નિષ્ફળ ગયું અને આપણી સ્વતંત્રતા ચળવળના નેતાઓ દ્વારા આ પાસા પર સતત તણાવને પરિણામે ભારત સરકારના અધિનિયમ, ૧૯૩૫ હેઠળ ફેડરલ પબ્લિક સર્વિસ કમિશનની સ્થાપના કરવામાં આવી. આ કાયદા હેઠળ, પ્રાંતીય સ્તરે જાહેર સેવા આયોગની રચના માટે પણ પ્રથમ વખત જોગવાઈ કરવામાં આવી હતી. ૧૯૩૭

સરદાર વલ્લભભાઈ પટેલ રાષ્ટ્રીય પોલીસ એકેડેમી

થી, ફેડરલ પબ્લિક સર્વિસ કમિશન દ્વારા બ્રિટિશ સિવિલ સર્વિસ કમિશનથી સ્વતંત્ર ભારતીય સિવિલ સર્વિસીસ પરીક્ષા યોજવામાં આવી.

૧૯૪૩ પછી, ભારતીય વહીવટી સેવા, ભારતીય પોલીસ સેવા, ભારતીય ઓડિટ અને એકાઉન્ટ્સ સેવા અને તેનાથી સંબંધિત તમામ સેવાઓની ભરતી સ્થગિત કરી દેવામાં આવી હતી જે ૧૯૪૬ સુધી બંધ રહી આ સમયગાળામાં બંધારણ ઘડવાની શરૂઆત થયેલી જેમાં સિવિલ સર્વિસ કમિશન વિષે ખૂબ ચર્ચા થયેલી જેમાં લોખંડી પુરુષ સરદાર વલ્લભભાઈ પટેલ દ્વારા સુભાષચંદ્ર બોઝ દ્વારા ભૂતકાળમાં સૂચવેલ કથનનો ઉલ્લેખ કરતાં જણાવ્યું કે

“The every country ministry comes and go but the steel frame of the permanent services remains, It's is the permanent services who really rule in the every country.”

અર્થાત “દરેક દેશમાં પ્રધાનો આવે છે અને જાય છે પરંતુ ‘સ્ટીલ ફ્રેમ’ સમી કાયમી સેવાઓ હંમેશાં માટે રહેશે. જે દરેક દેશમાં ખરેખર શાસન કરતાં રહેશે.” સાથે ભારતમાં વિવિધતામાં એકતા (Unity In Diversity) લાવવા માટે પણ સનદી સેવા મહત્ત્વની ભૂમિકા ભજવશે તે જણાવતા બંધારણ સભામાં સરદાર પટેલ દ્વારા ઉચ્ચારેલ વાક્ય

“You will not have a united India, if you have not a good All India Service, Which has the Independence to speak out its mind.”

ખૂબ ચર્ચા વિચારણા બાદ સરદાર વલ્લભભાઈ પટેલના અડગ નિર્ણયથી જ ભારતીય સિવિલ સર્વિસ સેવાને આઝાદ ભારતમાં શરૂ રાખવાની દરખાસ્તને બંધારણમાં માન્યતા આપવામાં આવી અંતે આઝાદ ભારતમાં સિવિલ સર્વિસનો પાયો નાખનાર સરદાર વલ્લભભાઈ પટેલને “ફાધર ઓફ સિવિલ સર્વિસ” નો દરજ્જો આપવામાં આવ્યો. ૨૧ મી એપ્રિલ, ૧૯૪૭ ના રોજ, ગ્રેટર કૈલાસ, નવી દિલ્હીના મેટકાફે હાઉસ ખાતે

ભારતના પ્રથમ ગૃહમંત્રી અને નાયબ વડાપ્રધાન સરદાર વલ્લભભાઈ પટેલ ભારતીય વહીવટી સેવાના પ્રથમ જૂથને સંબોધન કરતા ઉચ્ચારેલ કથન...

“You are the pioneer in the Indian Civil Service and the future of the service will depend upon the foundation and tradition that will be laid down by you, By your character ability and your spirit of Service”

અર્થાત “તમે ભારતીય સિવિલ સર્વિસમાં અગ્રેસર છો અને સેવાનું ભાવિ તમારા દ્વારા, તમારી ચારિત્ર્યની ક્ષમતા અને તમારી સેવા ભાવનાના પાયા અને પરંપરા ઉપર નિર્ભર રહેશે.” સ્વતંત્રતા પછી, બંધારણ સભાએ સિવિલ સર્વિસીસમાં નિરપેક્ષ ભરતી સુનિશ્ચિત કરવા તેમજ સેવાઓને કાયદેસર રક્ષણની મંજૂરી આપવા માટે, સંઘીય અને પ્રાંતીય સ્તરે, જાહેર સેવા આયોગોને સલામત અને સ્વાયત્ત દરજ્જો આપવાની જરૂરિયાત લાગી. સ્વતંત્ર ભારત માટે ૨૬ મી જાન્યુઆરી, ૧૯૫૦ ના રોજ નવા બંધારણની ઘોષણા સાથે, ફેડરલ પબ્લિક સર્વિસ કમિશનને આર્ટિકલ ૩૧૫ અંતર્ગત એક સ્વાયત્ત સંસ્થા તરીકે બંધારણીય દરજ્જો આપવામાં આવ્યો હતો અને તેને “યુનિયન પબ્લિક સર્વિસ કમિશન” (UPSC) ની ઓળખ આપવામાં આવી હતી. UPSC નાગરિક સેવાઓમાં ભરતી, બઢતી અને શિસ્તથી સંબંધિત અન્ય બાબતો માટે ભારતના બંધારણના આર્ટિકલ ૩૦૮ અને ૩૧૧ હેઠળ સામેલ કરવામાં આવી છે આર્ટિકલ ૩૧૧(૨) અંતર્ગત તપાસ કર્યા સિવાય કોઈ પણ વ્યક્તિને ભરતરફ અથવા કાઢી શકાશે નહીં અથવા રેકમાં ઘટાડી શકાશે નહીં. જેવી જોગવાઈ બંધારણમાં કરવામાં આવી.

ઓલ ઈન્ડિયા સર્વિસીસ એક્ટ, ૧૯૫૧ હેઠળ ભરતી અને સેવાની શરતોનું નિયમન અને નિયમો ઓલ ઈન્ડિયા સેવાઓમાં સંદર્ભ થાય છે. સંબંધિત કાયદાકીય જોગવાઈઓથી કેન્દ્રીય સિવિલ સર્વિસીસના સંદર્ભમાં સમાન નિયમો અસ્તિત્વમાં છે. આ નિયમોની દ્રષ્ટિએ, UPSC દ્વારા દર વર્ષે વિવિધ ઓલ ઈન્ડિયા

અને સેન્ટ્રલ સર્વિસીસ ગ્રૂપ 'એ' અને ગ્રૂપ 'બી' માં ભરતી કરવા માટે સંયુક્ત સિવિલ સર્વિસીસ દ્વારા પરીક્ષા લેવામાં આવે છે. ૧૯૪૭ અને ૧૯૫૦ ની વચ્ચે ભારતીય વહીવટી સેવા (IAS), ભારતીય વિદેશી સેવા (IFS) અને ભારતીય પોલીસ સેવા (IPS) અને બિન-તકનીકી સેન્ટ્રલ સિવિલ સર્વિસીસમાં ભરતી માટે વર્ષમાં

એકવાર સંયુક્ત સ્પર્ધાત્મક પરીક્ષા લેવામાં આવતી હતી. જેના માટે ત્રણ અનિવાર્ય પેપર્સ હતા જેમાં અંગ્રેજી, નિબંધ અને જનરલ નોલેજનો સમાવેશ થતો દરેક પેપરના ૧૫૦ ગુણ હતા. IAS, IFS અને સેન્ટ્રલ સર્વિસીસમાં ત્રણ વૈકલ્પિક વિષયો હતા જ્યારે IPS માટે ફક્ત બે જ વિષયો હતા. ૧૯૫૧ થી, IAS અને IFS માટે બે વધારાના વૈકલ્પિક વિષયો ઉમેરાયા હતા.

૧૯૫૫ માં, જાહેર સેવા સમિતિ દ્વારા (ભરતી માટેની લાયકાત) ભલામણ કરવામાં આવી હતી કે, "શ્રેષ્ઠ ઉમેદવારને ઓળખવા માટે, સંયુક્ત સ્પર્ધાત્મક પરીક્ષાના પ્રયત્નોની સંખ્યા, વય મર્યાદિતમાં ઘટાડો વગેરે કરવા જરૂરી છે. એ સમયે પ્રયાસોની સંખ્યા ઘટાડવા માટેની

ભલામણને સરકારે સ્વીકારી હતી અને આ જુદી જુદી કેટેગરીમાં પ્રયાસની સંખ્યા અલગથી ગણાવી શકાય જેવી જોગવાઈ કરી હતી એ મુજબ ડો.દોલતસિંઘ કોઠારીની અધ્યક્ષતાવાળી સમીક્ષા સમિતિની નિમણૂક પૂર્વે સિવિલ સર્વિસ પરીક્ષાઓની રચના જોઈએ તો IAS, IFS અને સેન્ટ્રલ સર્વિસીસ (CS) માટે ૨૧-૨૬

વર્ષ, જ્યારે IPS માટે ૨૦-૨૬ વર્ષની જોગવાઈ હતી. શૈક્ષણિક લાયકાત જોઈએ તો તમામ સેવાઓ માટે કોઈપણ વિષયમાં પ્રથમ ડિગ્રીની સુધીની જરૂરિયાત હતી. દરેક સેવાઓ માટે અલગ અલગ રીતે વધુમાં વધુ ૩ પ્રયાસો આપવામાં આવતા. દરેક સેવાઓની લેખિત પરીક્ષા માટે ફરજિયાત વિષય (અંગ્રેજી, જનરલ નોલેજ અને નિબંધ)નો કુલ ૪૫૦ ગુણની કસોટી યોજાતી (દરેક વિષયના ૧૫૦ ગુણ). IAS, IFS અને સેન્ટ્રલ સર્વિસીસ માટે સ્નાતક કક્ષા સુધીના ૩ વૈકલ્પિક વિષયો હતા જ્યારે IPS માટે ૨ વૈકલ્પિક વિષયો હતા, વૈકલ્પિક વિષયમાં દરેક પેપર ૨૦૦ ગુણના હતા. સાથે IAS અને IFS માટે અનુસ્નાતક કક્ષા સુધીના ૨ વધારાના વિષયો પણ લેખિત

ભારતીય રેલ્વે એકેડમી, વડોદરા

પરીક્ષામાં હતા જેના માટે દરેક પેપર ૨૦૦ ગુણના હતા. સાથે ઈન્ટરવ્યૂ પદ્ધતિ જોઈએ. તો IAS માટે ૩૦૦ ગુણ, IFS માટે ૪૦૦ ગુણ, IPS અને સેન્ટ્રલ સર્વિસીસ માટે ૨૦૦ ગુણનું ઈન્ટરવ્યૂ યોજાતું અંતે તમામ સેવાઓ માટે પરીક્ષાના કુલ ગુણ જોઈએ તો IAS માટે ૧૭૫૦ ગુણ, IFS માટે ૧૮૫૦ ગુણ, IPS માટે ૧૦૫૦ ગુણ અને સેન્ટ્રલ સર્વિસીસ માટે ૧૨૫૦ ગુણ હતા.

૧૯૬૯ થી, ઉમેદવારોને નિબંધ અને જનરલ નોલેજના ફરજિયાત વિષયો લખવા માટે અંગ્રેજી ઉપરાંત, બંધારણની અનુસૂચિ ૮ માં સમાયેલી ભારતીય ભાષાની પસંદગી કરવાનો વિકલ્પ આપવામાં આવ્યો હતો. કોઠારી સમિતિના અમલીકરણમાં ૧૯૭૮માં થયેલા સુધારામાં પ્રાથમિક પરીક્ષામાં ફક્ત બે પેપર લેવામાં આવે જેમાં એક યજ્ઞ (૧૫૦ ગુણ) અને બીજો વૈકલ્પિક વિષય (૩૦૦ ગુણ) હતા. આ બંને પેપર ઓબ્જેક્ટિવ (OMR) પ્રકારના હતા સરકારે એમ પણ નક્કી કર્યું કે મુખ્ય પરીક્ષામાં નીચેના આઠ પેપર્સ (દરેકના ૩૦૦ ગુણ) હોવા જોઈએ અને ઈન્ટરવ્યૂ ૨૫૦ ગુણનું હોવું જોઈએ. જેમાં ભારતીય ભાષાનું પેપર અને અંગ્રેજી ભાષાનું પેપર ફક્ત ક્વોલિફાઈંગ હતું જ્યારે જનરલ અભ્યાસ (GS) માટે બે પેપર હતા. પ્રથમ વૈકલ્પિક વિષયના બે પેપર અને દ્વિતીય વૈકલ્પિક વિષયના બે પેપર હતા આમ મળીને કુલ ૮ પેપર હતા. આ પેપરના જવાબોના માધ્યમથી સંબંધિત ભલામણ સ્વીકારવામાં આવી હતી જેમાં ઉમેદવાર બંધારણ સૂચી ૮માં દર્શાવેલ ભાષામાંથી કોઈપણ ભાષામાં ઉતર આપી શકશે પરંતુ પ્રશ્નપત્ર ફક્ત અંગ્રેજી અને હિન્દીમાં હશે તેવું નક્કી કરાયું હતું. સાથે જનરલ કેટેગરીના ઉમેદવારો માટે વયમર્યાદા ૨૬ થી વધારી ૨૮ કરવામાં આવી જ્યારે આરક્ષણ ધરાવતા ઉમેદવારોને ૫ વર્ષની વય મર્યાદામાં છૂટ આપવામાં આવી. પ્રયાસની સંખ્યા જનરલ કેટેગરીના

ઉમેદવારો માટે પ્રાથમિક કસોટી અને મુખ્ય પરીક્ષા માટે ૩-૩ પ્રયાસ કરવામાં આવ્યા જ્યારે SC/ST કેટેગરીના ઉમેદવારોને વય મર્યાદા સુધી પ્રયાસ કરવાની છૂટ મળી.

સતિષચંદ્ર સમિતિના અમલીકરણમાં ૧૯૮૮માં થયેલા સુધારામાં પ્રાથમિક પરીક્ષામાં દરેક ખોટા પ્રશ્ન માટે નેગેટિવ

માર્ક્સ દાખલ કરવામાં આવ્યા સાથે મુખ્ય પરીક્ષામાં એક નિબંધ પેપર રજૂ કરવા સંમતિ આપી હતી. જેના ૨૦૦ ગુણ રાખવામાં આવ્યા. ૧૯૯૩ માં પરીક્ષાની યોજનામાં નિબંધનું અલગથી પેપર રજૂ કરવામાં આવ્યું સાથે ઈન્ટરવ્યૂને ૩૦૦ માર્ક્સનું કરી દેવામાં આવ્યું સાથે વૈકલ્પિક વિષયમાંથી ફ્રેન્ચ, જર્મન, રશિયન અને ચાઈનીસ ભાષા સાહિત્યના પેપર કાઢી નાખવામાં આવ્યા જ્યારે ઇલેક્ટ્રોનિક્સ અને ટેલિકોમ્યુનિકેશન અને મેડિકલ સાયન્સ જેવા વૈકલ્પિક વિષયને પ્રાથમિક અને મુખ્ય પરીક્ષામાં ઉમેરવામાં આવ્યા સતિષચંદ્ર સમિતિની ભલામણને આધારે સિવિલ સર્વિસ પરીક્ષા માટેની રચના મુજબ જોઈએ તો પ્રાથમિક પરીક્ષામાં કુલ ૨ પેપર હતા જેમાં ૧૫૦ ગુણનું જનરલ સ્ટડીઝ અને એક વૈકલ્પિક વિષય ૩૦૦ ગુણનું હતું, વૈકલ્પિક વિષયની પસંદગી ૨૩ વિષય પૈકી એકની હતી. ત્યારબાદ મુખ્યપરીક્ષા માટે લાયક ઠરનાર ઉમેદવાર માટે કુલ ૯ પેપર હતા, જેમાં અંગ્રેજી અને ભારતીય ભાષાના પેપર ૩૦૦-૩૦૦ ગુણના હતા અને જે ફક્ત ક્વોલિફાઈંગ હતા, જ્યારે અન્ય ૭ પેપરમાંથી ૨ પેપર જનરલ સ્ટડીઝ, ૨ પેપર પ્રથમ વૈકલ્પિક વિષયના અને ૨ પેપર દ્વિતીય વૈકલ્પિક વિષયના હતા, જે દરેકના ૩૦૦-૩૦૦ ગુણના હતા સાથે ૩૦૦ ગુણનું એક પેપર નિબંધનું ઉમેરવામાં આવ્યું હતું ત્યારબાદ ઈન્ટરવ્યૂ માટે લાયક ઠરનાર ઉમેદવાર માટે ૩૦૦ ગુણનું ઈન્ટરવ્યૂ બાદ કુલ ૨૩૦૦ ગુણમાંથી મેરિટ આધારિત સેવાની ફાળવણી કરવામાં આવતી.

ત્યારબાદ મહત્વના સુધારા જોઈએ

તો વર્ષ ૨૦૧૧માં વૈકલ્પિક વિષય સાથે CSAT બદલાઈ ગયો. UPSCએ મુખ્ય પરીક્ષા અભ્યાસક્રમમાં થોડો વધુ સામાન્ય (General) રાખવાનો નિર્ણય કર્યો, જેનાથી પ્રશ્નપત્રમાં સંપૂર્ણપણે ફેરફાર થયો. દરેક પરીક્ષા માટે બે વધારાના પેપર હતા. એ જ રીતે, ૨૦૧૨માં એક નિબંધ સાથે સામાન્ય અભ્યાસના બે પેપરો સામેલ થયા આ ઉપરાંત, CSAT અને યજી ગુણ પ્રાથમિક પરીક્ષા માટે મેરિટ લિસ્ટ તૈયાર કરવા માટે ગણવામાં આવ્યા હતા. વર્ષ ૨૦૧૩માં વૈકલ્પિક વિષયોની સંખ્યા બેથી ઘટીને એક થઈ. સામાન્ય અભ્યાસના પેપરની સંખ્યા બે થી વધીને ચાર થઈ ગઈ. અગાઉના બે સામાન્ય અભ્યાસના પેપરને ત્રણ પેપરમાં વહેંચી દેવાયા, સાથે સાથે એક નવું પેપર, ‘નીતિશાસ્ત્ર, પ્રામાણિકતા અને યોગ્યતા’ (પેપર) રજૂ કરવામાં આવી, નિબંધ માટે ફાળવેલ કુલ ગુણ ૨૦૦ માંથી ૨૫૦ કરવામાં આવ્યા. કુલ પ્રશ્નોની સંખ્યામાં વધારો થયો અને શબ્દ મર્યાદામાં ઘટાડો થયો હતો. વર્ષ ૨૦૧૪ નિબંધોની સંખ્યા બે થઈ. પહેલાથી વિપરીત, જ્યાં ચાર વૈકલ્પિક પસંદગીઓ સાથેનો એક વિભાગ હતો, જે ચાર વૈકલ્પિક પસંદગીઓવાળા બે વિભાગોમાં પરિણમ્યું. પરીક્ષા માટેના અનુમતિશીલ પ્રયત્નોની સંખ્યા ચારથી વધારીને છ

કરવામાં આવી હતી. ઉપરાંત, સામાન્ય ઉમેદવારો માટેની મહત્તમ અનુમતિ વયમર્યાદા ૩૦ વર્ષથી વધારીને ૩૨ વર્ષ કરવામાં આવી હતી. વર્ષ ૨૦૧૫ પહેલાં, ઝજી અને યજી બંને પરિણામો યોગ્યતા માટે ગણવામાં આવતા હતા. પરંતુ વર્ષ ૨૦૧૫ માં ફક્ત યજી ગુણને મેરિટ માટે માનવામાં આવતું હતું અને ઝજીને ક્વોલિફાઈંગ પરીક્ષા માટે માનવામાં આવ્યું હતું. જાન્યુઆરી ૨૦૧૮ ના જાહેરનામામાં પરીક્ષાની રીતમાં કોઈ ફેરફારની ચર્ચા કરવામાં આવી નથી. તેના બદલે, ખાલી જગ્યાઓની ચર્ચા કરી અને તેમની હાલની ઈન્ટરવ્યૂ યોજનામાં એક નવો વિભાગ રજૂ કર્યો. જેમાં જે તે સેવાની આપના પ્રાધાન્ય મુજબ પસંદગી કરવાની હોય છે.

દર વર્ષે UPSC દ્વારા જાન્યુઆરી-ફેબ્રુઆરી માસમાં UPSC સિવિલ સર્વિસ પરીક્ષા માટેની જાહેરાત રજૂ થતી હોય છે જેમાં IAS/IPS મળીને કુલ ૨૪ સેવાઓ માટે અંદાજિત ૭૦૦ થી ૧૦૦૦ જગ્યાની સીધી ભરતીની રજૂવાત કરવામાં આવી હોય છે. જેના માટે શૈક્ષણિક લાયકાતમાં કોઈપણ પ્રવાહમાં સ્નાતક કક્ષાના છેલ્લા વર્ષમાં અથવા સેમસ્ટરમાં અભ્યાસ કરતાં અથવા સ્નાતક કક્ષા સુધીનો અભ્યાસ પૂર્ણ કરેલ હોવો જરૂરી છે. આ

રાષ્ટ્રીય સંરક્ષણ સંસ્થા એસ્ટેટ મેનેજમેન્ટ

લાલ બહાદુર શાસ્ત્રી નેશનલ એકેડેમી ઓફ એડમિનિસ્ટ્રેશન

પરીક્ષા માટે જનરલ કેટેગરીની વય મર્યાદા ૩૨ વર્ષ છે અને ઉમેદવારને સફળ થવા વધુમાં વધુ ૬ પ્રયાસ મળે છે, OBC કેટેગરીની વય મર્યાદા ૩૫ વર્ષ છે અને ઉમેદવારને સફળ થવા વધુમાં વધુ ૮ પ્રયાસ મળે છે જ્યારે SC/ST કેટેગરીની વય મર્યાદા ૩૭ વર્ષ છે અને ઉમેદવારને સફળ થવા વયમર્યાદા સુધીના પ્રયાસ મળે છે. સાથે વર્ષ ૨૦૧૯થી, આર્થિક રીતે નબળા વર્ગ (EWS) કેટેગરી ઉમેરવામાં આવી જેની હાલ ઉંમર મર્યાદા અને પ્રયાસોની સંખ્યા જનરલ કેટેગરીને સમકક્ષ જ છે.

UPSC પરીક્ષા પદ્ધતિ

યુપીએસસી પરીક્ષા બે ક્રમિક તબક્કાઓમાં લેવામાં આવે છે.

(i) સિવિલ સર્વિસીસ પ્રારંભિક પરીક્ષા નો ઉદ્દેશ, મુખ્ય પરીક્ષા માટે ઉમેદવારોની પસંદગી કરવાનો અને

(ii) સિવિલ સર્વિસીસ મુખ્ય પરીક્ષા (લેખિત અને વ્યક્તિગત કસોટી) નો ઉદ્દેશ્ય ઉમેદવારોની વિવિધ સેવાઓ માટે પસંદગી કરવાનો છે.

પ્રારંભિક પરીક્ષામાં બહુવિધ પસંદગીવાળા પ્રશ્નોના બે પેપર હશે જેના દરેક પેપરના ૨૦૦ ગુણ હશે. ઉમેદવારે આ પરીક્ષા ફક્ત સ્ક્રિનિંગ પરીક્ષણ અર્થે આપવાની હોય છે મુખ્ય પરીક્ષામાં પ્રવેશ માટે લાયક ઠરેલા ઉમેદવારો દ્વારા પ્રારંભિક પરીક્ષામાં મેળવેલા ગુણ તેમની અંતિમ લાયકાત નક્કી કરવા માટે ગણાશે નહીં. મુખ્ય પરીક્ષામાં પ્રવેશ મેળવનારા ઉમેદવારોની સંખ્યા કુલ જગ્યાના આશરે બારથી તેર ગણા હશે.

UPSC સિવિલ સર્વિસીસ (પ્રારંભિક) પરીક્ષાના સામાન્ય અભ્યાસના પેપર-૨માં ૩૩% ગુણના માપદંડના આધારે, ઉમેદવારે લાયક ઠરવાનું રહેશે. જો ઉમેદવાર સામાન્ય અભ્યાસના પેપર-૨માં લાયક હશે તો સામાન્ય અભ્યાસ પેપર-૧ના ગુણને આધારે તો મેરિટ મુજબ (મુખ્ય) પરીક્ષા માટે લાયક ગણવામાં આવશે. બંને પેપરમાં દરેક પ્રશ્નના ખોટો જવાબ તેમજ એક કરતાં વધારે જવાબ પસંદ કરવા બદલ પ્રશ્નના ગુણમાંથી ત્રીજા ભાગના (૦.૩૩) દંડ તરીકે કપાત કરવામાં આવશે. જો

કોઈ પ્રશ્ન ખાલી રહે છે એટલે કે ઉમેદવાર દ્વારા કોઈ જવાબ આપવામાં આવશે નહીં, તો તે પ્રશ્ન માટે કોઈ દંડ થશે નહીં. મુખ્ય પરીક્ષામાં લેખિત પરીક્ષા અને ઈન્ટરવ્યૂ પરીક્ષાનો સમાવેશ થશે. લેખિત પરીક્ષામાં કુલ ૮ પેપરો

હશે, જેમાંથી બે પેપરમાં ઉમેદવારે કુલ ગુણના ૨૫% ગુણથી ક્વોલિફાઈડ થવાનું રહેશે. જેના ગુણ અંતિમ પરિણામમાં ગણવામાં આવશે નહીં. સાથે અપવાદરૂપે ભારતીય ભાષાનું પેપર અરુણાચલ પ્રદેશ, મણિપુર,

માહિતી કોષ્ટક નંબર ૧.૦

(A) પ્રાથમિક પરીક્ષા	વિષયો	માર્ક્સ
પેપર-૧	જનરલ સ્ટડીઝ (ઇતિહાસ, કળા, ભૂગોળ, પર્યાવરણ, બંધારણ, અર્થશાસ્ત્ર, વર્તમાન પ્રવાહો...)	૨૦૦
પેપર-૨	CSAT	૨૦૦ (માત્ર ક્વોલિફાઈંગ)
<ul style="list-style-type: none"> બંને પ્રશ્નપત્રો- MCQ – આધારિત છે. (વૈકલ્પિક પ્રશ્નો) ૨ કલાક સમય નેગેટિવ માર્કિંગ (૦.૩૩%) 		
(B) મુખ્ય પરીક્ષા	વિષયો	માર્ક્સ
પેપર-A	ભાષા (બંધારણની અનુસુચિત ૮ માં સૂચિત કોઈ પણ એક ભાષા)	૩૦૦
પેપર-B	English	૩૦૦
ઉપરોક્ત બંને પેપર માત્ર ક્વોલિફાઈંગ પેપર છે .		
પેપર-૧	નિબંધ	250
પેપર-૨	સમાન્ય અભ્યાસ-I (ભારતીય ઇતિહાસ, કળા, ભૂગોળ, વિશ્વ ઇતિહાસ, સમાજ)	250
પેપર-૩	સમાન્ય અભ્યાસ-II (શાસન, બંધારણ, રાજ્યવ્યવસ્થા, સામાજિક ન્યાય, આંતરરાષ્ટ્રીય સંબંધો)	250
પેપર-૪	સામાન્ય અભ્યાસ-III (તકનિકી, આર્થિકવિકાસ, જૈવવિવિધતા, પર્યાવરણ, સુરક્ષા, ડિઝાસ્ટર મેનેજમેન્ટ)	250
પેપર-૫	સમાન્ય અભ્યાસ-IV (નીતિશાસ્ત્ર, સત્યનિષ્ઠા અને અભિવૃત્તિ)	250
પેપર-૬	વૈકલ્પિક વિષય પેપર – I	250
પેપર-૭	વૈકલ્પિક વિષય પેપર – II	250
કુલ માર્ક્સ		1750
(C) ઈન્ટરવ્યૂ		275
કુલ માર્ક્સ		2025

મેઘાલય, મિઝોરમ, નાગાલેન્ડ અને સિક્કિમ રાજ્યોના ઉમેદવારો માટે ફરજિયાત રહેશે નહીં. જ્યારે અન્ય ૭ પેપરની માહિતી કોષ્ટક નંબર ૧.૦ મુજબ રહેશે. આયોગે તેમના વિવેકબુદ્ધિ અનુસાર નિયત કરેલા મુખ્ય પરીક્ષાના લેખિત ભાગમાં આવા ન્યૂનતમ લાયક ગુણ મેળવેલા ઉમેદવારોને, પર્સનલિટી ટેસ્ટ માટે ઇન્ટરવ્યૂ માટે બોલાવવામાં આવશે. ઇન્ટરવ્યૂ માટે બોલાવવાના ઉમેદવારોની સંખ્યા, ખાલી જગ્યાઓની સંખ્યાની લગભગ ભમણી હશે. ઇન્ટરવ્યૂમાં ૨૭૫ ગુણ (ઓછામાં ઓછા ક્વોલિફાઈંગ ગુણ વિના) હશે આમ મુખ્ય પરીક્ષામાં ઉમેદવારો દ્વારા મેળવેલા ગુણ (લેખિત ભાગ તેમજ ઇન્ટરવ્યૂ) તેમની અંતિમ રેકિંગ નક્કી કરશે. ઉમેદવારોને પરીક્ષામાં તેમના ક્રમ અને વિવિધ સેવાઓ અને પદ માટે તેમના દ્વારા વ્યક્ત કરવામાં આવેલી પસંદગીઓને ધ્યાનમાં રાખીને વિવિધ સેવાઓ માટે ફાળવવામાં આવશે.

UPSCનો અંતિમ તબક્કો છે વ્યક્તિત્વ કસોટી (ઇન્ટરવ્યૂ). ઉમેદવારનું બોર્ડ દ્વારા ઇન્ટરવ્યૂ લેવામાં આવશે, જેની પાસે તેમની કારકિર્દીનો રેકોર્ડ હશે. તેને સામાન્ય હિતની બાબતો પર પ્રશ્નો પૂછવામાં આવશે. ઇન્ટરવ્યૂનો ઉદ્દેશ્ય સક્ષમ અને પક્ષપાતી નિરીક્ષકોના બોર્ડ દ્વારા જાહેર સેવાની કારકિર્દી માટેના ઉમેદવારની વ્યક્તિગત યોગ્યતાનું મૂલ્યાંકન કરવાનો છે. પરીક્ષણનો હેતુ ઉમેદવારની માનસિક કેલિબરનો ન્યાય કરવાનો છે. વ્યાપક શબ્દોમાં આ ખરેખર તેના બૌદ્ધિક ગુણોનું જ નહીં પરંતુ સામાજિક લક્ષણો અને વર્તમાન બાબતોમાંની તેમની રુચિની આકારણી છે. માનવામાં આવનારા કેટલાક ગુણોમાં માનસિક જાગૃકતા, જોડાણની નિર્ણાયક શક્તિઓ, સ્પષ્ટ અને તાર્કિક પ્રદર્શન, ચુકાદાનું સંતુલન, વિવિધતા અને રુચિનું ઊંડાણપૂર્વકનું જ્ઞાન, સામાજિક એકતા અને નેતૃત્વ માટેની ક્ષમતા, બૌદ્ધિક અને નૈતિક અખંડિતતાનો સમાવેશ થાય છે. આ તમામ મુદ્દાઓને આધારે ઉમેદવારના માનસિક ગુણોને તપાસવામાં આવે છે. ઇન્ટરવ્યૂ કસોટી એ ઉમેદવારોના

વિશેષ અથવા સામાન્ય જનરલની કોઈ પણ પરીક્ષા હોવાનું નથી, જેનું લેખિત પેપર્સ દ્વારા પહેલાથી પરીક્ષણ કરવામાં આવ્યું છે. અપેક્ષા રાખવામાં આવે છે કે ઉમેદવારોએ તેમના શૈક્ષણિક અધ્યયનના વિશેષ વિષયોમાં જ નહીં, પરંતુ તેમના પોતાના રાજ્ય અથવા દેશની અંદર અને તેની આસપાસની ઘટનાઓ તેમજ વિચારધારાના આધુનિક પ્રવાહોમાં અને નવી શોધમાં પણ જેણે તેમની આસપાસ બનતી ઘટનાઓમાં બૌદ્ધિક રસ લીધો હશે. સુશિક્ષિત યુવાનોની ઉત્સુકતા વધારવી જોઈએ.

આમ જો સુદૃઢ ઈચ્છા શક્તિ હોય તો જિંદગીમાં સફળતા મેળવવી મુશ્કેલ નથી, ફક્ત તે વસ્તુ પ્રાપ્ત કરવાની જવલંત દ્રઢ ઈચ્છા શક્તિ (Strong Will Power), આત્મવિશ્વાસ (Self Confidence), સતત પરિશ્રમ (Constant Efforts) યોગ્ય માર્ગદર્શનનો સમન્વય થવો જરૂરી છે. ઈચ્છા શક્તિ, આત્મવિશ્વાસ અને સતત પરિશ્રમ કરવાની ઈચ્છા શક્તિ વિદ્યાર્થી ધરાવે છે તો ચોથું સોપાન માર્ગદર્શન જે સરદારધામ અને કેળવણીધામ આપને પૂરું પાડશે. આમ ચારેયના સમન્વયથી વિદ્યાર્થીનું એક સિવિલ સર્વન્ટ બનવાનું લક્ષ્ય પૂર્ણ થશે.

અંતે દર વર્ષ પ્રાથમિક પરીક્ષા મે અથવા જૂન માસમાં યોજાતી હોય છે પરંતુ આ વખતે કોરોનારૂપી વૈશ્વિક માહામારીને કારણે અંદાજિત 4th ઓક્ટોબર ૨૦૨૦ના રોજ પ્રાથમિક પરીક્ષા યોજાશે ત્યારબાદ જાન્યુઆરી માસમાં મુખ્ય પરીક્ષા અને માર્ચ-એપ્રિલમાં ઇન્ટરવ્યૂ યોજાશે. સાથે યુપીએસસી પરીક્ષા પદ્ધતિની વિગતવાર માહિતી માટે સરદારધામ દ્વારા “UPSC પ્રવેશ માર્ગદર્શિકા” તૈયાર કરવામાં આવી રહી છે જેમાં UPSC દ્વારા લેવાતી તમામ સેવાઓની કામગીરી, અભ્યાસક્રમ, જરૂરી સંદર્ભ પુસ્તકયાદી વગેરે વિશે વિગતવાર માહિતી આપવામાં આવશે. જે ભાવી યુવાનો માટે ઉપયોગી નીવડશે.

સ્વામી સચ્ચિદાનંદ

દેશના આધુનિક અને વ્યવહારિક આવિષ્કારોને સમર્થન આપતા સંત

સીમારેખાનું મહત્વ

પ્રત્યેક રાષ્ટ્રને ત્રણ સીમા રેખાઓ હોય છે. ૧. ભૌગોલિક સીમા, ૨. રક્ષા સીમા, ૩. પ્રભાવ સીમા. ભૌગોલિક સીમા એટલે કે રાષ્ટ્રની નકશા ઉપરની દોરાયેલી સીમા, જ્યાં સુધી તેનો રાષ્ટ્રધ્વજ ફરકતો હોય. રક્ષાસીમા એટલે કે રાષ્ટ્રના નિશ્ચિત તથા સંભવિત શત્રુઓને ખાળવા માટે અને જરૂર પડે તો સ્વયં આક્રમણ કરવા માટે બનાવાયેલી છેલ્લી રક્ષાયોડીઓ. પ્રભાવસીમા એટલે કે પોતાની રક્ષાનીતિ, વ્યાપારનીતિ તથા વિદેશનીતિના

સમર્થકક્ષેત્રો, સમર્થકરાષ્ટ્રો.

જરા વિસ્તારથી સમજાએ.

ભૌગોલિક સીમારેખા તો પ્રત્યેક રાષ્ટ્રને હોય જ છે. રાષ્ટ્રનિર્માણ કરતી વખતે જો બુધ્ધિપૂર્વકની આ રેખાઓ દોરાયેલી હોય તો રાષ્ટ્રનું રક્ષા તથા આર્થિક ભવિષ્ય ઘણું સુધરી જતું હોય છે. ઉદાહરણરૂપે અંગ્રેજોએ જ્યારે બેલ્જિયમ —કોંગો અને રોડેશિયા વચ્ચે ભૌગોલિક સીમારેખા દોરી ત્યારે ખ્યાલ આવ્યો કે જો આપણે વીસેક માઈલ આગળ સીમા દોરી હોય તો લાભદાયી થઈ

શકે.તરત જ રાત્રે ને રાત્રે માણસો મોકલી સીમાપથ્થરોને વીસેક માઈલ આગળ કરી દીધા. આફ્રિકાનાં વિશાળ ભૂભાગમાં (તેમાં બેલ્જિયમ-કોંગોનો વિશાળ ભૂભાગ) આટલી જમીન કશા જ મહત્ત્વ વિનાની તથા ખ્યાલ ન આવે તેવી લાગે. પાછળથી આ ભૂભાગ કોપરબેલ્ટની કરોડરજ્જુ બન્યો તથા હીરાની ઉપરી સ્તરની ખાણો મળી. આમ જ અમેરિકાએ રશિયાના ઝારને ૪૫ કરોડ ડોલર આપીને અલાસ્કાનો વિશાળ ભૂભાગ ખરીદી લીધો. ઝાર પાસે દૂરદર્શિતાનો અભાવ, પૈસાની જરૂર અને આ

આઝાદ થઈ જવા માંગતુ હતું અથવા પાકિસ્તાનમાં ભળી જવા માંગતુ હતું. ભારતીય પોલીસ-એકશનથી તે ચારે તરફથી ઘેરાઈ ગયું. બહારથી મદદ મેળવી ના શક્યું અને શરણે થયું. ભારતથી અલગ થવાની ચળવળ વખતે નિઝામે પોર્ટુગીઝોને કરોડો રૂપિયા આપીને પણ ગોવા બંદર મેળવવા પ્રયત્ન કરેલો, પણ પોર્ટુગીઝો માન્યા નહી. જો નિઝામને ગોવાનું બંદર મળ્યું હોત અને પોતાની સીમા સમુદ્ર સુધી વિસ્તારી હોત તો જે સરળતાથી નિઝામને વશ કરી શક્યા તે ના કરી શક્યા હોત. આજ કારણે ગોરી

અંગ્રેજોએ કન્યાકુમારીને જ છેલ્લું ભારત ના માની લીધું. તેમણે છેક ઇન્ડોનેશિયા સુધી પથરાયેલા આંદામાન નિકોબારના ટાપુઓને ભારતની સમુદ્રી સીમા બનાવી. પશ્ચિમ તરફ લક્ષદ્વીપને સીમા બનાવી જેથી કોઈ સમુદ્રી શક્તિ નજીકમાં ધામા ના નાખી દે. પૂર્વમાં બર્મા સુધી અને પશ્ચિમમાં કાબુલ સુધી ભૌગોલિક તથા રક્ષાસીમાઓ વિસ્તારી, જેના કારણે થોડા સૈન્યદ્વારા પણ તે ભારત ને પૂર્ણરક્ષિત કરી શક્યા. ભારતને આઝાદીના વારસામાં જે દુરાગ્રહી અહિંસાવાદી ચિંતન મળ્યું, તેણે ભારતની રક્ષા તથા આંતરબાહ્ય શત્રુઓનું સાચું મૂલ્યાંકન જ ના કર્યું, જેના પરિણામે ભારતની ભૌગોલિક સીમા કરતાં પણ રક્ષાસીમા સંકુચિત થઈ ગઈ. ખરેખર તો ઊલટું થવું જોઈતું હતું, અર્થાત્ ભૌગોલિક સીમાથી દૂર રક્ષાસીમાઓ સ્થાપિત થવી જોઈતી હતી.

હિમાચ્છાદિત પ્રદેશ વ્યર્થનો છે, તેના જેવો સાઈબીરિયાનો વિશાળ ભૂભાગ અમારી પાસે છે જ ને એવી ગણતરી, એટલે તેણે અલાસ્કા વેચી માર્યું. ચતુર અમેરિકનોએ તેમાંથી અબજો ડોલરનું સોનું તથા અન્ય ધાતુઓ-ખનિજો, વગેરે તો કાઢ્યા જ, રશિયા ઉપર પ્રહાર કરવા તથા રશિયાના પ્રહારને અટકાવવા માટે પણ તે મહત્ત્વનુ સ્થાન બની ગયું.

નિઝામ-હૈદરાબાદની રચના એવી હતી કે તેની પાસે સમુદ્રી બંદર ન હતું. ભારતની આઝાદી સાથે તે પોતે પણ

પ્રજાએ ભારતમાં સર્વ પ્રથમ સમુદ્ર કિનારે અડો જમાવ્યો, મજબૂત થયા અને પછી અંદરના ભાગમાં આગળ વધ્યા.

પ્રાંતોની રચનાની બાબતમાં કહીએ તો, જ્યારે ભારતમાં પ્રાંતરચનાઓ થઈ ત્યારે ગુજરાતની પૂર્વ તથા ઉત્તર સીમાને જો થોડીક આગળ ખસેડી શકાઈ હોત તો નર્મદા બંધ કે બીજા બંધોના અવરોધો જે અત્યારે થાય છે તે ના થયા હોત. બનાસકાંઠા-સાબરકાંઠા તથા વડોદરા જિલ્લાની છેલ્લી સીમાની બંને બાજુએ એકસરખી આદિવાસી પ્રજા રહે છે. મધ્યપ્રદેશ તથા રાજસ્થાનની

રાજધાનીઓ કરતાં તેમને અમદાવાદ નજીક પડે છે. એટલું જ નહીં તેમાંથી મોટાભાગની પ્રજા રોજી-રોટી કમાવવા ગુજરાત તરફ આવે છે. એમ કહી શકાય કે પેલી તરફની પ્રજાનું આર્થિક હિત ગુજરાત સાથે વધુ છે. જો નવાગામથી થોડીક ઉપર સીમા નિર્ધારિત કરી શકાઈ હોત તો રૂબમાં જનારી જમીન ગુજરાતની હોત. અત્યારે તો એવું થયું છે કે ડુંગરાઓ પૂરા થાય છે ત્યાંથી ગુજરાત શરૂ થાય છે, એટલે બંધ ગુજરાતમાં અને જળ સામેના પ્રાંતમાં રહે છે. સીમાની દૂરંદેશી જો પહેલા જાગી હોત તો આજે ગુજરાતના વિકાસની કેટલીયે અડચણો દૂર થઈ હોત. આવું જ સિંધપ્રાંતનાં થર-પારકર જિલ્લાનું પણ છે. મુંબઈ ઈલાકો છેક સિંધથી કર્ણાટક સુધી ફેલાયેલો હતો. જ્યારે તેનું વિભાજન કર્યું ત્યારે ગુજરાતી ભાષી થર-પારકરને કરાંચી નજીક પડતું હોવાથી સિંધપ્રાંતમાં જોડાયો. પછી ભારત-પાકિસ્તાનનાં ભાગલા થયા ત્યારે આખો સિંધપ્રાંત પાકિસ્તાનમાં જતાં, થરપારકર જિલ્લો પણ પાકિસ્તાનમાં ગયો. આ જિલ્લામાં ૮૦ ટકા હિન્દુ વસ્તી હતી. પૂરી દૂરંદેશીના અભાવે આવું થયું લાગે છે. જો હિન્દુબહુલ થર-

પારકર ને ભારત સાથે (ગુજરાત સાથે) જોડયો હોત તો ભારતની ભૌગોલિક સીમા તથા રક્ષાસીમા કરાંચીની પાસે અને ઉત્તર તરફ જતી રેલવેલાઈનની પાસે પહોંચી હોત, સક્કર બેરેજની નહેરોનો લાભ પણ મળ્યો હોત. આવું જ ચિતાગોંગ બંદરનો ભાગ હિન્દુબહુલ હતો. તેને ભારતમાં મેળવ્યો હોત તો આસામને બંદર મળત. આ બધું જે તે સમયે જ થઈ શકતું હોય છે. ત્યારે દૂર-દ્રષ્ટિના અભાવે ઉતાવળમાં ખોટા-ખરા નિર્ણયો લેવાતા હોય છે, જેને પાછળથી બદલી શકાતા નથી હોતા. અંગ્રેજોએ ભારતની ભૌગોલિક સીમા એવી રીતે નિર્ધારિત કરી હતી જેથી બધી રીતે તે લાભદાયી રહે. ભૌગોલિક સીમા, રક્ષાસીમાની પૂરક તથા પોષક બનતી હોય છે.

અંગ્રેજોએ ભારતની રક્ષાસીમા, ભૌગોલિક સીમાથી ઘણી દૂર સ્થાપી હતી. એ સમયમાં આકાશયુધ્ધોની સંભાવના ન હતી. અને ઉત્તરમાં ઉતુંગ હિમાલય અડીખમ ઊભો હતો, તો પણ પ્રબળ સત્તા ચીન કોઈ વાર હિમાલય પાર કરીને અડપલું ના કરી જાય તે માટે છેક તિબેટમાં ભારતની રક્ષાસીમા હતી. ભારતના થોડાક સૈનિકો તથા

રાજદૂત લ્હાસામાં રહેતા અને ચાંપતી નજર રાખતા. તિબેટ ઉપર ચીનની નામમાત્રની જ સત્તા હતી, એટલે ચીન તિબેટમાં સૈનિકમથકો કે હલચલ કરી શકે તેમ હતું જ નહીં. કદાચ ચીનને ભારત ઉપર આક્રમણ કરવું હોય તો માર્ગો વગેરે તૈયાર કરવામાં વર્ષો લગાવે પછી જ આક્રમણ કરી શકે, પણ લ્હાસામાં રહેલું ભારતીય (અંગ્રેજી) મિશન તેવું થવા દે નહીં. વળી વચ્ચે નેપાળનું બફર રાજ્ય પણ આવું આવે. નેપાળને સ્વતંત્ર રાખીને પણ આર્થિક શક્તિ વિનાનું તથા વિશ્વસંપર્ક વિનાનું રાખવામાં આવ્યું. તેની સૈન્યશક્તિ અંગ્રેજોએ ખરીદી લીધી (ગોરખા સૈનિકો). આમ કરવાથી એક તરફ અંગ્રેજોને શક્તિશાળી સેના મળી તો બીજી તરફ નેપાળની સૈનિકક્ષમતા સમાપ્ત થઈ. ઉત્તરના હિમાલયને જ રક્ષાસીમા માની અંગ્રેજો બેસી ના રહ્યા, પણ છેક તિબેટની પેલી સીમા સુધી રક્ષાસીમા ખસેડી. ભારતની સ્વતંત્રતા પછી આપણે બિનઅનુભવી સાબિત થયા. આપણે તિબેટથી તો પાછા ફર્યા જ, પણ જે આપણી ભૌગોલિક ભૂમિ હતી- મેક મોહન રેખા તથા લદાખની સીમા —તેના તરફ પણ ધ્યાન ન આપ્યું. લદાખનો લગભગ ચૌદ હજાર વર્ગ માઈલ ભાગ ચીને એક પણ ગોળી ચલાવ્યા વિના લઈ લીધો, એટલું જ નહીં, ત્યાં માર્ગો તથા ચોકીઓ પણ બનાવી દીધી. આપના સૈનિકોની છેલ્લી છાવણી આપણી ભૌગોલિક સીમાથી ઘણી અંદર હતી. આવું જ મેકમોહન રેખાવાળા નેફાપ્રદેશનું થયું. ત્યાં પણ ભૌગોલિક સીમાથી ઘણે દૂર સૈન્યચોકીઓ હતી. બહુ મોડેમોડે આપણે જાગ્યા, પણ ઘણું ખોઈ ચૂક્યા પછી જાગ્યા. પણ હવે ઉત્તરી સીમા ચીન સાથે તો ઘર્ષણમાં રહે છે. નેપાળ સાથે પણ સારી સ્થિતિ નથી. રક્ષાસીમાની દુર્બળતામાંથી ભૌગોલિક સીમા તૂટતી હોય છે

અને રાષ્ટ્ર ખંડિત થતું હોય છે.

અંગ્રેજોએ કન્યાકુમારીને જ છેલ્લું ભારત ના માની લીધું. તેમણે છેક ઈન્ડોનેશિયા સુધી પથરાયેલા આંદામાન નિકોબારના ટાપુઓને ભારતની સમુદ્રી સીમા બનાવી. પશ્ચિમ તરફ લક્ષદ્વીપને સીમા બનાવી જેથી કોઈ સમુદ્રી શક્તિ નજીકમાં ધામા ના નાખી દે. પૂર્વમાં બર્મા સુધી અને પશ્ચિમમાં કાબુલ સુધી ભૌગોલિક તથા રક્ષાસીમાઓ વિસ્તારી, જેના કારણે થોડા સૈન્યદ્વારા પણ તે ભારત ને પૂર્ણરક્ષિત કરી શક્યા. ભારતને આઝાદીના વારસામાં જે દુરાગ્રહી અહિંસાવાદી ચિંતન મળ્યું, તેણે ભારતની રક્ષા તથા આંતરબાહ્ય શત્રુઓનું સાચું મૂલ્યાંકન જ ના કર્યું, જેના પરિણામે ભારતની ભૌગોલિક સીમા કરતાં પણ રક્ષાસીમા સંકુચિત થઈ ગઈ. ખરેખર તો ઊલટું થવું જોઈતું હતું, અર્થાત્ ભૌગોલિક સીમાથી દૂર રક્ષાસીમાઓ સ્થાપિત થવી જોઈતી હતી.

પણ આ બે સીમાઓ જ રાષ્ટ્રની પૂરી સીમાઓ નથી થઈ જતી. એક ત્રીજી સીમા છે, જેનું નામ છે પ્રભાવસીમા. માનો કે ભારતની પ્રભાવસીમા આંકવી હોય તો વિશ્વના નકશા ઉપર ક્યાં ક્યાં આંકી શકાય? ભારતની સીમા સાથે આવેલા પાડોશી, પાકિસ્તાન, નેપાળ, ભૂટાન, બર્મા, શ્રીલંકા, વગેરે દેશો ઉપર ભારતનો પ્રભાવ છે? આ દેશો સિવાય દૂરદૂરના કોઈ દેશો ઉપર ભારતનો પ્રભાવ છે? જ્યાંજ્યાં ભારતનો પ્રભાવ હોય ત્યાંત્યાં ભારતની પ્રભાવસીમારેખા દોરી શકાય. ખરેખર તો પ્રભાવસીમા એ

જ રાષ્ટ્રની શક્તિનું સાચું પ્રતીક છે. જે રાષ્ટ્ર પાસે પ્રભાવસીમા હોય જ નહીં, ઊલટાનું તે બીજા અનેક રાષ્ટ્રોના પ્રભાવમાં હોય તો તેને શક્તિશાળી રાષ્ટ્ર ના કહેવાય.

રાજમોહન ગાંધી

જાણીતા રાજનીતિજ્ઞ અને ગાંધીજીના પૌત્ર

ચરવડા જેલમાં બાપુનો સહવાસ

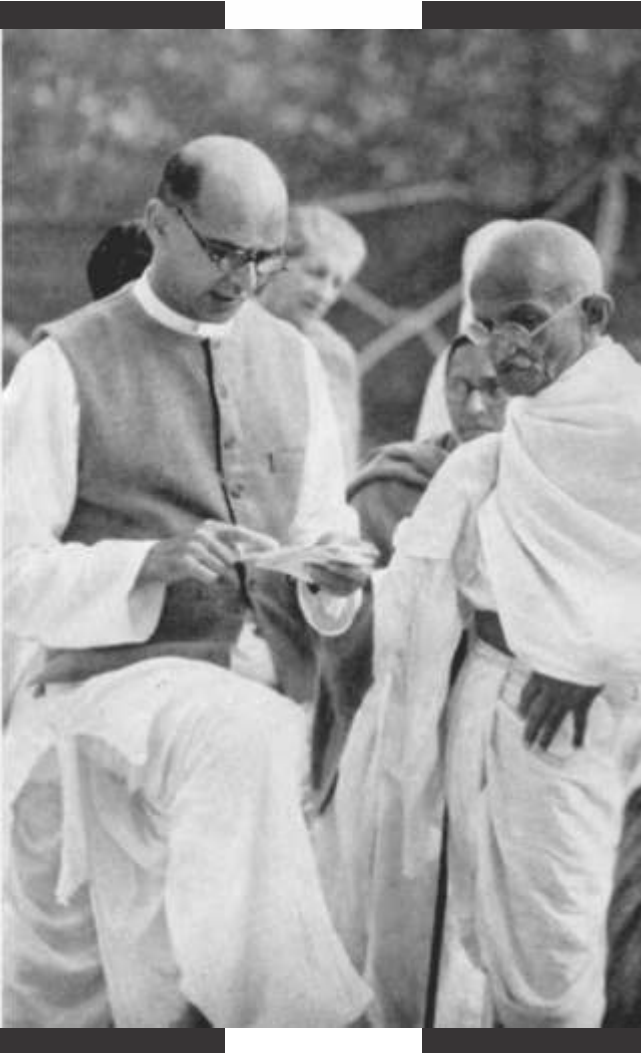
ચરવડામાં દરેક ક્ષણનો ઉપયોગ થતો. વલ્લભભાઈ મહાત્માજી જોડે સવારે અને સાંજે ફરવા જતા, વાંચતા, પ્રાર્થના કરતા. પોતાને અને ગાંધીજીને માટે દાતણ કચરીને કૂચો તૈયાર રાખતા, સંસ્કૃતના પાઠ ભણતા, કવર બનાવતા અથવા પુસ્તક-બંધાઈનું કામ કરતા અને મહાત્માજીને પત્રવહેવારમાં મદદ કરતા. ક્યારેક મહાદેવભાઈ થાક્યા હોય તો ગાંધીજી કહે તે લખી લેતા.

મહાદેવભાઈ આવ્યા ત્યાર પહેલાંથી ગાંધીજીએ

વલ્લભભાઈને શ્લોકોના ઉચ્ચાર કરતાં અને મોઢે કરતાં શીખવવા માંડ્યું હતું. પ્રાર્થના વખતે વલ્લભભાઈ શ્લોક બોલતા. પછીથી મહાદેવભાઈએ વલ્લભભાઈને સંસ્કૃત શીખવવા માંડ્યું. થોડા વખત પછી ગાંધીજીએ કહ્યું કે “વલ્લભભાઈનો સંસ્કૃત અભ્યાસ અરબી ઘોડાની માફક દોડી રહ્યો છે.” મહાદેવભાઈએ નોંધ્યું છે કે તેમના પાટીદાર શિષ્યને સંસ્કૃત તો જાણે “બાળકને નવું રમકડું મળ્યું હોય”. વલ્લભભાઈ સંસ્કૃતમાં આભાર માનવા લાગ્યા, તક મળે ત્યારે સંસ્કૃત વાક્યોનો વપરાશ કરતા અને કેટલીક વખત તો આવો વાક્ય પ્રયોગ કરી શકાય તેવા પ્રસંગો જાણી બૂઝીને ઊભા કરતા. એક વખત રાત્રે ગાંધીજીનો ખાટલો બહાર પડેલો જોઈને તેમણે પૂછ્યું કે ‘વરસાદ આવશે તો શું કરશો?’ ગાંધીજીએ કહ્યું કે “ અંદર લઈશું. “ વલ્લભભાઈએ લાગલું જ કહ્યું, “ તતો દુઃખતરં નુ કિં. “ ગાંધીજીએ કહ્યું કે “ આ બોલવા માટે જ તમે પ્રશ્ન પૂછ્યો હતો.”

પરબીડિયાં બનાવવા માટે વલ્લભભાઈ હંમેશાં ગાંધીજીએ કહેલું તેમ “ બિલાડી ઉંદરની શોધ કરે તેમ “ નકામા કાગળની શોધમાં રહેતા. વલ્લભભાઈની કુશળતા વિશે ગાંધીજીએ કહ્યું કે “ પરબીડિયાં બનાવવામાં વલ્લભભાઈ જેટલી ઝડપ બીજા કોઈની હોય તેવું મને લાગતું નથી. કશા માપ વગર બનાવે છે, માત્ર જોઈને અંદાજ બાંધે છે છતાં પરબીડિયાં એકસરખા હોય છે. “ એક બીજી નોંધમાં ૫૬-૫૭ વરસની ઉંમરે નવો કસબ શીખી લેવાની વલ્લભભાઈની શક્તિ પ્રગટ થાય છે.

બાપુ સરદારને નવી નવી બાબતોમાં રસ લેતા કરવાની મહેનત કરે છે. ગઈ કાલે એક ચોપડી આવી તેનું સમારકામ વલ્લભભાઈએ કરવું તેવું બાપુએ કહ્યું.....સવારે ફરવા જતી વખતે બાપુએ સરદારને પૂછ્યું કે તમને નાનપણથી જ આવા કામનો શોખ કે જેલમાં આવ્યા પછી આ કળા શીખ્યા

છો ?

સરદારે કહ્યું કે પોતાને આવા કામનો કશો અનુભવ નથી, પણ બીજાને કરતાં જોઈને પોતે શીખી જાય છે. બાપુએ કહ્યું કે, ચિત્તરંજનદાસને સોયમાં દોરો પરોવતા પણ આવડતું નહીં, જ્યારે મોતીલાલ નાનાં મોટાં ઘણાં કામ કરી શકતા.....સરદારે ચોપડી નવેસરથી બાંધી આપી.

પણ ગુજરાતના ખેડૂતો અને આશ્રમોના સવાલો તેમના મનમાં ધૂમરાયા કરતા. સન ૧૯૩૨ નામે માસમાં તેમણે છાપામાં વાંચ્યું કે બારડોલી નજીક વેડછી આશ્રમના રેંટિયા અને સાળ સરકારે બાળી મૂક્યાં. ડિસેમ્બરમાં તેમને જાણ થઈ કે બારડોલી આશ્રમનાં મકાનો વેચવાનાં છે, તેવી જાહેરાત સરકારે કરી છે. પોતાનો રોષ દબાવી રાખીને તેમણે ટીકા કરી, “ આ મકાનો વેચાઈ જાય તો સારું. આપણી સરકાર આવશે ત્યારે આપણને આ મકાનો પાછા મળશે. ત્યાં સુધી આપણે પણ તેમની મિલકત-જેલનો કબજો લીધેલો છે.” સેન્સરશીપ હોવા છતાં રાસ તથા અન્ય ઠેકાણે સરકારનો સામનો થઈ રહ્યાના સમાચાર યરવડામાં પહોંચી જતાં. મહાદેવભાઈએ લખ્યું છે,

“ખેડાથી આવતા કાગળો દર્શાવે છે કે ગામલોકો પોતાનું ખમીર બરાબર દર્શાવી રહ્યા છે અને ઘણી યાતના વેઠી રહ્યા છે.....બોરસદે બતાવી આપ્યું છે કે પોતે એકલા હાથે લડી શકે છે. “ સરકાર સાથે દલીલો કર્યા પછી મહાત્માજીએ પ્રસંગોપાત બીજા કેદીઓને મળવાની પરવાનગી મેળવી લીધી હતી. નવા આવેલા મોરારભાઈ પટેલે ગાંધીજીને કહ્યું કે

સરદારને કહેજો કે “ બારડોલી પોતાનું નામ બોળશે નહી. “ તેમણે ઉમેર્યું કે “અમારામાંથી થોડા તો મરતાં સુધી લડતા રહીશું.

આવા સંદેશા સંતોષપ્રદ હતા, પણ યરવડા ચિંતનથી વલ્લભભાઈ અને ગાંધીજી બંનેને ખાતરી થઈ હતી કે સત્તામાં ભાગ લેવો તે ખેડૂતોના રક્ષણનો એક માત્ર માર્ગ છે. તૈયાર થઈ રહેલા નવા બંધારણમાં હિંદીઓને થોડીઘણી પણ સાચી સત્તા સોંપવામાં આવે તો “ આપણે ધારાસભા કબજે કરવી જોઈએ

“ તેવું ગાંધીજીએ પોતાની ધરપકડ થયા પછી ત્રણ મહિનાની અંદર કહ્યું હતું. ગાંધીજીએ થોડા મહિના પછી આ અભિપ્રાય ફરી ઉચ્ચાર્યો ત્યારે વલ્લભભાઈએ ટીકા કરી :

હું પણ આવું માનતો થયો છું. સરકારી નોકરો ખેડૂતોને એટલો બધો ત્રાસ આપે છે કે તેમને રક્ષણ આપવાનો એકમાત્ર રસ્તો એ છે કે આપણે સરકારમાં દાખલ થવું જોઈએ. પણ આવી સરકાર પાસે ખરેખરી સત્તા ન હોય તો સરકાર રચવાનો અર્થ રહેતો નથી.

પણ જેલમાંથી નવી વ્યૂહરચના ઘડી કાઢવાનું શક્ય ન હતું. પોતાને ક્યારે છોડવામાં આવશે, તેની

ખબર ન હોવાથી ભવિષ્યની યોજના બનાવી કાઢવાનો અર્થ હતો નહી. આવી પડેલા નસીબ સામે ઝગડો કરવાનું પણ વ્યર્થ હતું. સરદારનાં વાક્યો તીખા હોવા છતાં આ ત્રણે મહાનુભાવોએ પોતાની પરિસ્થિતિને અનુકૂળ થઈ જવું પડ્યું, સાથોસાથ સરકારના કિલ્લામાં કોઈ ગાબડું-તિરાડ શોધીને બાજી ફરી હાથમાં લેવાની તક તેઓ શોધી રહ્યા હતા.

પરબીડિયાં બનાવવા માટે વલ્લભભાઈ હંમેશાં ગાંધીજીએ કહેલું તેમ “ બિલાડી ઉદરની શોધ કરે તેમ “ નકામા કાગળની શોધમાં રહેતા. વલ્લભભાઈની કુશળતા વિશે ગાંધીજીએ કહ્યું કે “ પરબીડિયાં બનાવવામાં વલ્લભભાઈ જેટલી ઝડપ બીજા કોઈની હોય તેવું મને લાગતું નથી. કશા માપ વગર બનાવે છે, માત્ર જોઈને અંદાજ બાંધે છે છતાં પરબીડિયાં એકસરખા હોય છે. “ એક બીજી નોંધમાં ૫૬-૫૭ વરસની ઉંમરે નવો કસબ શીખી લેવાની વલ્લભભાઈની શક્તિ પ્રગટ થાય છે.

દુશ્મનની ચાલ સમજવાથી લડાઈ અરધીપરધી જીતી શકાય છે. મુલાકાતે આવેલા અધિકારીઓની કોઈ પણ મહત્વ ની વાતનું તાબડતોડ વિશ્લેષણ કરવામાં આવતું હતું. આવા વાક્યો સહજ છે ? સરકાર તેમનો મત જાણવા માંગે છે ? પૂનાના કમિશ્નરનાં વાક્યોને જેમ ગાંધીજીએ ‘શાસક વર્ગમાં ચાલતી ઘરઘરાઉ વાતોના પડઘા’ તરીકે ગણાવ્યા હતા તેવું સમજવું. ટોરી પક્ષનું પ્રભુત્વ ધરાવતી મિશ્ર સરકારમાં વડાપ્રધાનનું પદ ધરાવનાર મજૂર પક્ષનાં મેકડોનાલ્ડ, રાજ્ય મંત્રી હોરેસ અથવા સામ્રાજ્યનાં અન્ય પદાધિકારીના હેતુઓ

લાગે છે. વલ્લભભાઈ : સિધ્ધાંત હોત તો ટોરી પક્ષ પાસે જાતે વેચાઈ ગયો હોત. તેને પણ આપણી પીઠ પરથી ઊતરવું નથી.

ગાંધીજી : તમારી વાત સાચી છે, પણ તેનું કારણ તેનો અંગત સ્વાર્થ નથી. લાસ્કી, હોરાબીન કે બ્રોકવે જેવા કેટલાક અપવાદ બાદ કરીએ તો બાકીના કોઈ અંગ્રેજને હિંદુસ્તાનનો કબજો છોડવો નથી. મેકડોનાલ્ડે ટોરી પક્ષ જોડેની મિશ્ર સરકાર પોતાના દેશના હિત માટે સ્થાપી છે... મહાદેવભાઈ : તે મુસલમાનો માટેના અલગ મતાધિકારનો વિરોધ કરે ખરો ? ગાંધીજી : ના, પણ અંત્યજો માટેના અલગ મતાધિકારની વાત

વિશે આ ત્રણે આગેવાનોમાં ચર્ચા ચાલતી. બ્રિટનની ભારતનીતિના વિરોધમાં કેટલાક મવાળ આગેવાનોએ બહાર પાડેલા અખબારી નિવેદનની ચર્ચા દૈનિકી જુલાઈના રોજ થઈ.

વલ્લભભાઈ : મેકડોનાલ્ડ આવા વિરોધને ગળી જશે, અને (કોમી મતાધિકાર અંગેનો) તેનો ચુકાદો આપણી વિરુદ્ધમાં આવવાનો છે. ગાંધીજી : મને હજી પણ આશા છે કે મેકડોનાલ્ડ ટોરી પક્ષના દબાણ સામે ટકી રહેશે. વલ્લભભાઈ તમે ખોટા ઠરવાના છો. આ બધા એકના એક ઝાડનાં પંખી છે. ગાંધીજી : છતાં તેને પોતાના આગવા સિધ્ધાંતો છે, તેવું મને

તેને ગળે ઊતરવાની નથી.

જુલાઈની ૧૫ તારીખે ફરી પાછી “મેકડોનાલ્ડ “ અંગે ચર્ચા થઈ.

ગાંધીજી : કોમવાદી ચુકાદો મેકડોનાલ્ડની ખરી કસોટી છે. વલ્લભભાઈ : તેનો આંક મુકાઈ ગયો છે, અને તે ઉણો ઊતરી ચૂક્યો છે. આજે જ હોરે પોતાના મતને પુષ્ટિ આપવા તેનો હવાલો આપ્યો છે. આ મેકડોનાલ્ડને પૂછવા વગર થયું હશે ? ગાંધીજી : આ માટે મેકડોનાલ્ડને દોષ દેવાય નહીં. હોરે તેના હાથમાંથી હિંદુસ્તાનનો સવાલ કાઢી લીધો છે. પોતાને

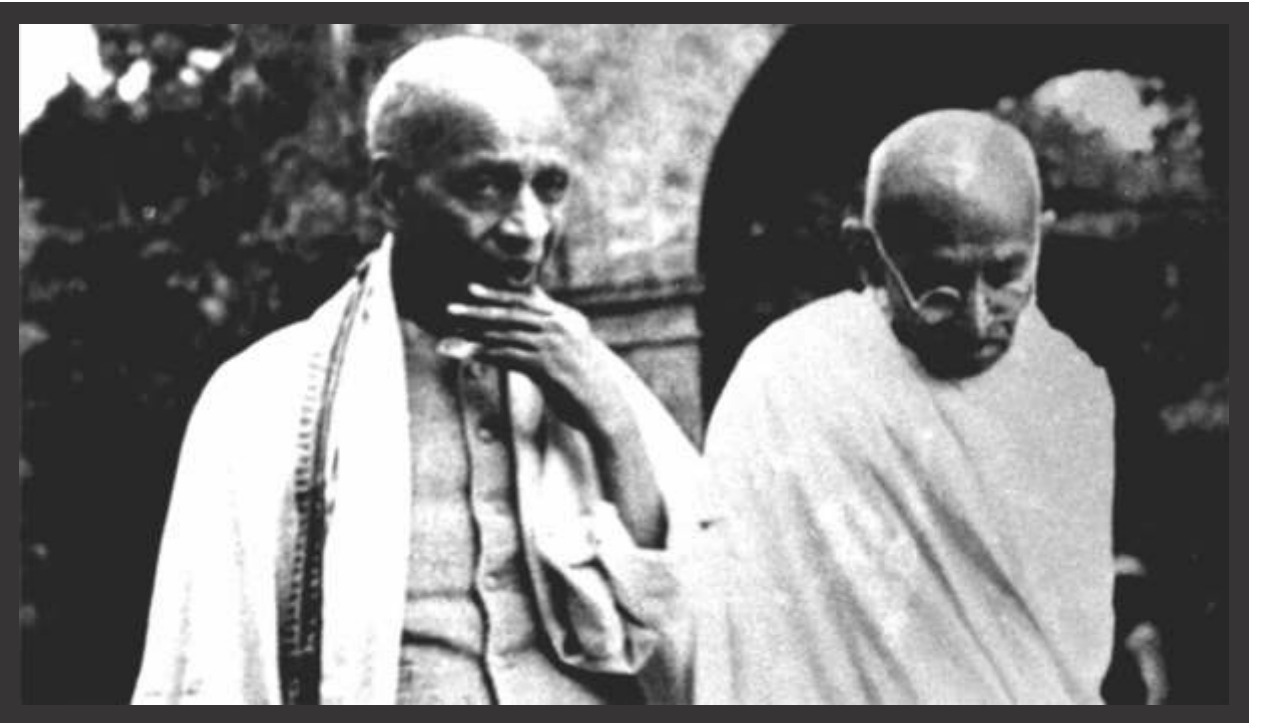
મન ધાર્યું કરવા નહીં મળે તો ભારત ગુમાવવું પડશે તેવું મંત્રી મંડળનાં સાથીઓને તેણે જણાવ્યું છે. પણ કોમવાદની સમસ્યા મેકડોનાલ્ડની પોતાની જવાબદારી છે..... જોઈએ શું કરે છે.

વલ્લભભાઈએ મહાદેવભાઈને હસતાં હસતાં કહેલું કે જેલમાં બાપુની જોડે રાખશે તેની મને ખબર ન હતી. બંનેએ ચૌદ વર્ષ જોડાજોડ કામ કર્યું હતું, પણ આ સહવાસથી નવા પરિમાણનું ઉમેરણ થયું. આ સહવાસ એકાદ સભા, એકાદ દિવસ કે એકાદ અઠવાડિયામાં સમાપ્ત થવાનો હતો નહીં. આ સહવાસ સતત હતો અને સરકાર જેલના દરવાજા ખોલે નહીં ત્યાં સુધી ચાલુ રહેવાનો હતો. બીજાની જોડે રહેવાથી વલ્લભભાઈને સુખ મળતું નહીં. ગોધરા કે બોરસદમાં તે વિઠ્ઠલભાઈ જોડે રહ્યા ના હતા. તેમને પોતાની સ્વાધીનતા ગમતી હતી અને બીજું લગ્ન કરવાનો નકાર ભણીને તેમણે તે જાળવી રાખી હતી. પણ યરવડામાં મહાત્માજી જોડે ગાળેલા સોળ મહિનામાં બીજા લોકોની સંભાળ રાખવાની તેમની મનોવૃત્તિ પણ જણાઈ આવી.

મહાત્માજી માટેનો તેમનો પ્રેમ (ગાંધીજી માટે દરરોજ લીમડાનું દાતાણ તૈયાર કરવું, તેમના માટે લીબુ નિચોવી રાખવાં, મહાત્માજીના કાગળો લખવા અથવા તેની નકલ

તૈયાર કરવી તેવાં) નાનાંમોટાં સેવાકાર્યોમાં વ્યક્ત થતો હતો. થોડા વખત માટે ભાત અને ચા છોડી દેવામાં પણ આ પ્રેમ દેખાઈ આવ્યો. તેમને માટે આ બંને ભાવતી ચીજો હતી, પણ “બાપુ ખાતા હોય તે ખાવાનો “ ઈરાદો તેમણે મહાદેવભાઈને જણાવ્યો. આવો પ્રેમ બંને પક્ષે હતો. કારણ કે ગાંધીજીએ વલ્લભભાઈ અને મહાદેવભાઈ બંનેનો વિચાર કરીને મહાદેવભાઈ પાસે કૂકર, ચોખા અને દાળ મંગાવ્યા. ખુશ થયેલા વલ્લભભાઈએ મહાદેવભાઈ ને કહ્યું કે, “અત્યાર સુધી ગમે તેવું ખાધું છે, પણ હવે જોઈએ કે તમે કેવી રસોઈ બનાવો છો. “ વલ્લભભાઈને મચ્છરનો ઘણો ત્રાસ હતો. તે જાણીને ગાંધીજીએ જેલર પર તાબડતોબ મચ્છરદાની મોકલવાની ચિઠ્ઠી લખી અને રવિવાર હોવાથી ચિઠ્ઠી જેલરને ઘેર પહોંચાડવાની સૂચના વોર્ડરને આપી.

આ સંબંધ ગુરુશિષ્યનો સંબંધ ન હતો. વલ્લભભાઈ ગાંધીજીની ખૂબ ઠેકડી ઉડાવતા અને તેમના અભિપ્રાયોની ટીકા પણ કરતા. “ નાના ભાઈ “ ની સરખામણી વધારે યોગ્ય જણાય છે. વલ્લભભાઈ મદદગાર, માન રાખનાર, દલીલબાજ છતાં આજ્ઞાંકિત નાનાભાઈ હતા. પોતાનાં સ્વમાન અને સ્વતંત્ર મિજાજને કારણે ગાંધીજી સાથે ચોખ્ખીચટ દલીલો પણ કરતા. પણ આખરે ગાંધીજીનું કહેલું

કબૂલ કરતા. વલ્લભભાઈએ “ગાંધીજી જીવે ત્યાં સુધી હું તેમને વળગી રહેવાનો છું,” તેવી પ્રતિજ્ઞા લીધી હતી. વલ્લભભાઈને મહાત્માજીની અંત : પ્રેરણા માટે માન હતું. આ પ્રેરણા દાંડીયાત્રા જેવા પ્રસંગો નિપજાવતી હતી.

કારાવાસમાં સાથે રહેવાથી તેમના ભાઈચારામાં પલટો આવ્યો. વલ્લભભાઈએ પોતાનું અતડાપણું અને મૌન છોડી દીધા. તેને સ્થાને ઝળહળતી સાહજિકતા સ્થપાઈ. વલ્લભભાઈ તડ ને ફડ બોલતા તો ગાંધીજી પણ કંઈ ઓછા ઉતરે તેમ ન હતું.

દરરોજ સવારે નવ વાગે બાપુ લીબુના રસમાં થોડો ખાવાનો સોડા નાખીને પીએ છે. આ પીણું દરરોજ સરદાર તૈયાર કરે છે. બાપુની નજરમાંથી કશું છટકી શકતું નથી. તેમણે સરદારને કહ્યું કે તમે ચમચો ખોટી રીતે પકડો છો. ચમચો ફક્ત દાંડીથી પકડવો જોઈએ. બીજો છેડો પીણું હલાવવા માટે છે. વળી તમે રૂમાલથી ચમચો સાફ કર્યો. આ રૂમાલ તમે મોઢું સાફ કરવા પણ વાપર્યો હતો.

ઈંગ્લેન્ડની સરકારના સભાસદ લોર્ડ સેંકીના નિવેદનથી નારાજ થયેલા બાપુ તેનો જવાબ લખાવતા હતા અને વલ્લભભાઈ સાંભળતા હતા.

વલ્લભભાઈ કહે: “ આટલું બધું લખવાને બદલે તેને સીધેસીધું લખી નાખો કે તે જુદો છે.” બાપુ હસી પડયા, “ મેં ઊલટું તેને વધારે કડક લખ્યું છે. તેની વર્તણૂક સઠ્ઠનતાને છાજે તેવી નથી, તેવું મેં કહ્યું છે. ”

રંગૂનથી આવેલા પત્રના લેખક અંગે પણ બંનેને મતભેદ થયો. ગાંધીજી પરના કાગળમાં તેમણે બીજાનું લખાણ ચોર્યું હોવાનું લાગતું હતું. મૂળ લેખકના તાર પરથી આ ચોરી પકડાઈ.

બાપુએ તારની નકલ- ભાઈને મોકલી. સાથે ચિઠ્ઠી લખી, “ એવું જણાય છે કે તમે મને લખેલા પત્ર તમારા પોતાના નહીં પણ બીજા કોઈના હતા... વળી તમે આ હકીકત છુપાવવાની કોશિશ કરી...” વલ્લભભાઈ કહે, “ તેને તારની નકલ શા માટે મોકલો છો ? આ ફરિયાદમાં વજૂદ છે કે નહીં તેટલું જ પૂછો ને !”

બાપુને આ વાત પસંદ પડી નહીં. “ બીજા માણસને ખોટું બોલવાની તક આપું અને તેની પાસે જુદું બોલાવું તો તે હિંસા થઈ ગણાય. આપણને ખબર છે તેટલું તેને કહેવામાં દયાભાવ

સમાયેલો છે. ”

ચરવડા દરમ્યાન હિન્દુ-મુસ્લિમ સમસ્યા અંગે તેમને અભિગમની ભિન્નતા પણ જણાઈ આવી.

સવારે એક મુસલમાન આગેવાન અંગે વાત થઈ. વલ્લભભાઈએ કહ્યું: “ કટોકટી આવી પડે ત્યારે આ ભાઈ પણ સંકુચિત કોમવાદી ખ્યાલ અપનાવે છે અને મુસલમાનો માટે અલગ ફંડ તથા અલગ અપીલની માંગણી કરે છે. “ બાપુએ કહ્યું, “ આ કારણોસર તેને દોષ આપી શકાય નહીં. આપણે મુસલમાનોને શું સગવડ આપીએ છીએ ? તેમની સાથે મોટેભાગે અસ્પૃશ્યો જેવો વર્તવ રાખીએ છીએ. મારે અમતુસ્સાલામને દેવલાલી મોકલવી હોય તો — ને ત્યાં તેને રાખવા માટે કહી શકાય ? ખરું જોતાં, હિન્દુઓએ આગળ પગ માંડવો જોઈએ. હિન્દુઓ જાગ્રત થાય અને ભેદભાવની જે વાડ બાંધવામાં આવી છે તે તોડી પાડવામાં આવે તો કડવાશ ઘણી ઓછી થઈ જાય. ”

વલ્લભભાઈએ કહ્યું, “ પણ મુસલમાનોના રીતરિવાજ જુદા છે. તેઓ માંસાહારી છે જ્યારે આપણે શાકાહારી છીએ. તેમની જોડે એક ઘરમાં કેવી રીતે રહી શકાય ? “ બાપુએ કહ્યું, “ ના, ના, ગુજરાત સિવાય બીજે ક્યાંય હિન્દુઓ શાકાહારી હોતા નથી. પંજાબમાં, સિંધમાં, ઉત્તર પ્રદેશમાં લગભગ દરેક હિન્દુ માંસ ખાય છે. ”

મતભેદો અને સ્પષ્ટ ભાષાને કારણે બંને વચ્ચેની ઉષ્મામાં ફેરફાર થયો નહીં. વલ્લભભાઈ પોતાનો સ્નેહ કદી બોલી બતાવતા નહીં, પણ દિવસમાં અનેક વખત તેમનાં કામોથી અને કેટલીક વખત તેમણે આપેલા ઠપકામાંથી પણ આવો સ્નેહ પ્રગટ થઈ જતો. એક વખત કોઈ બાબતમાં ગાંધીજીએ કહ્યું કે, “ હું મરવા પડ્યો હોઉં ત્યારે પણ મારો સંદેશો આવો જ હશે. “ વલ્લભભાઈએ તેમને ઠપકો આપ્યો, “ તમે અમને અહીં લઈ આવ્યા છો અને હવે એકલા જ ચાલી જવા માંગો છો ? બીજે પ્રસંગે વલ્લભભાઈએ વાપરેલા શબ્દોથી બાપુના મનમાં મરણનો ખ્યાલ આવ્યો. ગાંધીજીએ મરણની વાત કહી ત્યારે વલ્લભભાઈનો પ્રતિભાવ જલદ હતો અને હલાવી મૂકે તેવો હતો.

યંગ થીક ટેક એક દિવસીય ચિંતન શિબિર ૨૦૨૦

સમાજ નિર્માણથી રાષ્ટ્ર નિર્માણના સૂત્ર સાથે આગળ વધતાં તેમજ યુવાઓના સર્વાંગી વિકાસની જેમની નેમ છે તેવા સરદારધામ, અમદાવાદ ખાતે ‘યંગ થીક ટેકના મિત્રોની એક દિવસીય ચિંતન શિબિર’નું તા.૫-૭-૨૦, રવિવારના રોજ આયોજન કરવામાં આવ્યું હતું. જેમાં સરદારધામ પ્રમુખસેવક ગગજી સુતરિયા, મહામંત્રી જશવંત પટેલ તેમજ અલગ-અલગ ઝોનમાંથી GPBO યુથ, યુવા તેજ / તેજસ્વિનીના નક્કી કરેલા હોદ્દેદારો ઉપસ્થિત રહ્યા હતા.

શિબિરની શરૂઆતમાં માલોમની રક્ષા કાજે શહીદ થયેલા ૨૦ જવાનોને ૨ મિનિટનું મૌન પાડી શ્રદ્ધાંજલિ આપી. ત્યારબાદ મહામંત્રી જશવંત પટેલે સંસ્થાના વિઝન, મિશન, ગોલ્સ તથા સર્વાંગી વિકાસમાં યુવાનોના રોલ વિશે જણાવ્યું હતું અને સૌ મિત્રોનું શાબ્દિક સ્વાગત કર્યું. પ્રમુખસેવક ગગજી સુતરિયાએ ગુરૂપૂર્ણિમાના દિવસે યુવા થીક ટેકનો શુભારંભ થઈ રહ્યો છે તેવું જણાવ્યું હતું તેમજ તેમાં ઉપસ્થિત સૌને આવકાર્યા તથા જીવનમાં ગુરૂનું મહત્વ સમજાવ્યું, સરદારધામ

દ્વારા મિશન – ૨૦૨૬ અંતર્ગત થતી પ્રવૃત્તિઓ વર્ણવી હતી. સરદાર સાહેબના સપનાં સાકાર કરવાથી સમાજના સપનાં સાકાર થશે અને તેનો લાભ સમાજના છેવાડાના પરિવારનેલાભ મળશે. સરદારધામ ૩ G ઉપર કામ કરે છે તેના ભાગરૂપે આપણા સમાજના વિદ્યાર્થીઓને ડિકેન્સમાં જોડાવા માટે આપણા સિવિલ સર્વિસ કેન્દ્રમાં તાલીમ અને માર્ગદર્શન આપવાની શરૂઆત કરી રહ્યા છીએ. GPBOનું સપનું સાકાર કરવા માટે ઝોન, જિલ્લા, તાલુકા તથા ગામડાં સુધી તેનું વિસ્તરણ થવું જોઈએ. ખેડૂતોને તેની મહેનતના પ્રમાણમાં સારા ભાવ મળવા જોઈએ તો આ કામગીરી ગામથી લઈને વિશ્વ સુધી પહોંચે, આ માટે તેમણે ઓર્ગેનિક ખેતી તથા પશુપાલનનો વ્યવસાય પણ અપનાવવો જોઈએ અને તેને GPBOના માધ્યમથી પ્લેટફોર્મ મળી રહે તે જોવું. યંગ થીક ટેક દ્વારા પાટીદાર સમાજનું પ્રતિબિંબ જળવાય તે પ્રકારે કામગીરી કરવી જોઈએ. સરદારધામ એક વિચાર છે તેની વિચારયાત્રા વિકાસયાત્રા બનવી જોઈએ. સંગઠનનું કામ સારી રીતે કરવા

માટે નામાંકિત સંસ્થાઓની કાર્યપદ્ધતિનો અભ્યાસ કરવો જોઈએ તથા યુવાનો માટે કામ કરતી આપણી સંસ્થાએ મીની ગર્વમેન્ટ કક્ષાનું કામ કરવું. અન્ય શહેરોમાં રહેલી સંસ્થાઓની માળખાકીય સુવિધાઓ યુવા શક્તિનાં સર્વાંગી વિકાસમાં ઉપયોગી થાય તે માટે સંકલન કરવું જોઈએ. આપણે સમાજને કેળવીને પરિણામલક્ષી નક્કર કામગીરી કરીને વિકાસની દિશામાં લઈ જવાનો છે એવું તેમણે જણાવ્યું હતું.

શૈલેષભાઈ સગપરિયાએ યુવાનોને ગુરૂપૂર્ણિમાનું મહત્વ સમજાવીને જણાવ્યું કે આપણે જાગૃત બનીશું તો સમાજને લાભ થશે તે અંગે ઉદાહરણ સહિત સમજાવ્યું. ૨૦૨૬નું મિશન પ્રાપ્ત કરી યુવાનોને કામ સોંપવા માટે પ્રમુખસેવક ગગજીભાઈ વિચારે છે તો તે માટે યુવાનોએ તેનું પ્રમાણ આપવું જોઈએ. ત્યારબાદ GPBOના અમદાવાદ, મહેસાણા, રાજકોટ, વડોદરા, સુરતઝોનમાંથી ઉપસ્થિત હોદ્દદારોએ પોતાની વીગની સ્થાપનાથી આજ દિન સુધીમાં કરેલી કામગીરી અને ભાવિ આયોજનો અંગે PPT દ્વારા વિગતવાર માહિતી આપી. GPBO યુથ કન્વીનર ભાવિન પટેલે GPBOની સ્થાપનાથી આજદિન સુધી થયેલ પ્રવૃત્તિઓ અંગે વિગતવાર માહિતી આપી, જેમાં હાલ ૧૧ વીગ છે, ૬ ડિસ્ટ્રિક્ટ છે, ૪૫૫ રેગ્યુલર મેમ્બર્સ છે. ૧૩૭૦૦ થી વધારે રજિસ્ટર્ડ

મેમ્બર્સ છે. ૨૩ કરોડ ૨૨ લાખથી વધારે રકમનો બિઝનેસ થયેલ છે. આનો યસ તેમણે GPBOના તમામ મેમ્બર્સને અર્પણ કર્યો.

શિબિરમાં આગામી સમયમાં UPSC / GPSC / Defenceમાં સમાજના વધુમાં વધુ દીકરા-દીકરીઓ જોડાય તે અંગે ચર્ચા કરતાં સિવિલ સર્વિસ સેન્ટર, કો. ઓર્ડિનેટર કેનીલ સલીયાએ જણાવ્યું કે પાટીદાર સમાજનું યુવા ધન આર્થિક ઉપાર્જન માટે બિઝનેસની સાથે વહીવટીતંત્રમાં જોડાય, વસ્તીના પ્રમાણમાં વહીવટીતંત્રમાં આપણું પ્રતિનિધિત્વ હોવું જોઈએ તે માટે પરિણામલક્ષી કામ સરદારધામે કેળવણીધામના માધ્યમથી આપવાની શરૂઆત કરી છે. વધુમાં તેમણે સરદારધામ સાથે MOU કરેલ સિવિલ સર્વિસ સેન્ટર વિશે માહિતી આપતાં જણાવ્યું કે આજ દિન સુધીમાં ૫૦૦થી વધુ વિદ્યાર્થીઓ વહિવટીતંત્રમાં જોડાયેલ છે. હાલ સરદારધામમાં ડિસ્ટન્સ લર્નિંગ ચાલુ છે જેનો લાભ ૮ સંસ્થામાં રજિસ્ટર્ડ થયેલા વિદ્યાર્થીઓને મળે છે. સાથો સાથ ડિકેન્સમાં નવ યુવાનો માટે રહેલી તકો વિશે જાણકારી મળે તે અંગે સરદારધામ સૈન્યદળ પ્રવેશ માર્ગદર્શિકા બનાવી રહેલ છે. આ બાબતે પ્રમુખસેવક ગગજી સુતરિયાએ જણાવ્યું કે ડિકેન્સમાં જોડાવા માટે રાષ્ટ્રવાદ, રાષ્ટ્રપ્રેમ, ફિઝિકલ ફિટનેસ હોવા

જોઈએ. આ ક્ષેત્રમાં ખૂબ સારી તકો રહેલી છે. તે માટે ઈએપોતાના પ્રચારની સાથે આ વિષયને પણ સાથે રાખવો. ડિકેન્સમાં જોડાવાથી સમાજની સાથે-સાથે રાષ્ટ્રની પણ સેવા થઈ શકે છે. કેળવણીધામના વિદ્યાર્થી અનિરૂઢ સંઘાણીએ ડિકેન્સ માટે પરીક્ષા આપવાના પોતાના અનુભવની વિગતવાર માહિતી આપી હતી.

સમાજની તાતી જરૂરિયાત એવા સામાજિક ક્રાંતિ આધારિત પ મુદ્દા તેમજ સમાજની માળખાકીય વ્યવસ્થાનો મહત્તમ સદુપયોગ કરવા અંગે પણ ચિંતન શિબિરમાં વિગતવાર ચર્ચા કરવામાં આવી. ખોટા રીત-રિવાજો અને અંધશ્રદ્ધાથી સમાજને નુકસાન થાય છે. સમાજને આવી બાબતોથી દૂર લઈ જવા માટે આપણે સૌએ બનતા પ્રયત્નો કરવા જોઈએ. ચાંદલાવિધિ, લગ્નવિધિ, સિમંતવિધિ, બેસણાં, શ્રદ્ધાંજલિ, જન્મતિથિ, લગ્નતિથિ જેવા પ્રસંગોસમાજને ખોટા ખર્ચામાંથી બચાવવા માટે સાદાઈથી કરવા. શિક્ષણધામ તેમજ આરોગ્યધામોનું મહત્વ સૌને કોરોના મહામારી દરમ્યાન સમજાયું છે. જેથી સમાજની જરૂરિયાત પ્રમાણે વધુમાં વધુ ધામોનું નિર્માણ કરવું જોઈએ.

યુવા તેજ-તેજસ્વિનીના સંગઠન વિશે નવ નિયુક્ત યુવા તેજ કન્વીનર અભિનભાઈ કળથિયાએ વિગતવાર માહિતી આપી હતી અને આગામી આયોજનો અંગે પ્રેઝન્ટેશન

બતાવીને ચર્ચા કરી હતી. સરદારધામ યુવા તેજસ્વિનીના નવ નિયુક્ત કન્વીનર શર્મિલાબેન બાંભણિયાએ જણાવ્યું કે આપણી પણ એક પાલમિન્ટ હોવી જોઈએ અને આપણી પેઢી નિર્ભય બને તેવા હું પ્રયત્નો કરીશ અને મારા કામને ન્યાય આપીશ અને મારી જવાબદારી દિલથી નિભાવીશ.

ચિંતન શિબિરમાં આવેલ દરેક વ્યક્તિને ગ્રૂપ ડિસ્ક્શન દ્વારા પોતાનો અભિપ્રાય વ્યક્ત કરવાનો અમૂલ્ય મોકો મળ્યો હતો તથા દરેક ગ્રૂપે ચર્ચા કરી તેમના એક પ્રતિનિધિ મારફતે નક્કી કરેલા મુદ્દાઓ રજૂ કર્યા હતાં. દરેક ગ્રૂપના યુધિષ્ઠિર, ભીમ, અર્જુન, નકુલ, સહદેવ જેવાં આગવા નામ નક્કી કરવામાં આવ્યા હતાં. ગ્રૂપ ડિસ્ક્શનમાં યુવાઓનો અનેરો ઉત્સાહ અને થનગનાટ જોવા મળ્યો હતો.

શિબિરના અંતિમ દોરમાં પ્રમુખસેવક ગગજી સુતરિયાએ જણાવ્યું કે ઝોનવાઈઝ ત્રિમાસિક મીટિંગો ગોઠવાવી જોઈએ. યુવાશક્તિ, માતૃશક્તિએ સાથે મળીને કામ કરવું. સમાજની માળખાકીય વ્યવસ્થાનો સદુપયોગ કરવો તેમાં GPBO અને સિવિલ સર્વિસ બંને કેન્દ્રો ચલાવવા તેના માર્ગદર્શન માટે સ્થાનિક લેવલે અધિકારીઓની ટીમ બનાવવી. ઝોન, જિલ્લા અને તાલુકા લેવલે યુવા તેજ / તેજસ્વિનીના મોટીવેશનલ કાર્યક્રમો કરવા. સામાજિક ક્રાંતિની શરૂઆત પોતાનાથી કરવી. મોટા ખર્ચા, પ્રસંગો થતા હોય ત્યાં જઈને આયોજકને ગાંધીગીરીથી સમજાવવા, ન માને તો વિનંતીથી ૧૦ ટકા વેરો લેવો અને તે દીકરી સ્વાવલંબન યોજનામાં આપી દેવો. જેમણે સમસ્તમાં લગ્ન કર્યા હોય, સાદાઈથી લગ્ન કર્યા હોય, આર્ય સમાજમાં લગ્ન કર્યા હોય તેવા નવદંપતીનું સરદારધામમાં ટ્રસ્ટીઓની હાજરીમાં સન્માન કરવું.

સમાપનમાં શૈલેષભાઈએ જણાવ્યું કે સમાજ નિર્માણથી રાષ્ટ્ર નિર્માણ કઈ રીતે ચરિતાર્થ કરી શકાય તે સમજાવવા માટે વિષ્ણુપુરાણમાં સમુદ્રમંથન અને તેમાંથી નીકળેલા ૧૪ રત્નો અને તેની ખાસિયત વિશે સમજાવ્યું. શિબિરના અંતે ઉપસ્થિત સૌને શૈલેષભાઈ દ્વારા રાષ્ટ્રહિત અને સમાજહિત માટેનો સંકલ્પ લેવડાવવામાં આવ્યો અને શિબિરનું સમાપન કરવામાં આવ્યું.

સંકલન :- ટીમ GPBO યુથ

જય વસાવડા

જાણીતા યુવા કટાર લેખક

આઈયે, બારિશો ડા મૌસમ હૈ...

**ખાઈ વાદળની ઠેસ ચોમાસું
લો કરો શ્રી ગણેશ ચોમાસું
બાથમાં લઈ લે જઈને ખેતર વું
બેહું તારે દેશ ચોમાસું**

મનોજ ખંડેરિયાની આ પંક્તિઓ મેઘના સ્નેહાળ સ્વાગતની છે. તમે આ વાંચતા હો, ત્યારે કદાચ બહાર ઝરમર વરસાદ ન પણ હોય ... પણ આ લખાય છે ત્યારે મેહુલિયો મૂશળધાર વરસી રહ્યો છે. બસ મિજાજ, મસ્તી અને મૌસમ વરસાદી છે! આજુબાજુ નજર કરો તો અગાસીએથી ધીરે ધીરે ટપકતાં ટીપાંનો અવાજ આવે... ક્યાંક ખૂણામાં ઢબૂરાઈને બેઠેલું કોઈ પંખી ગોળ દડા જેવું થઈને પીછા થથરાવે... ટાઢોડના માહોલમાં કોઈના કપમાંથી ગરમ વરાળ હથેળી પર બાઝે... કોઈ ખૂણે બહાર સૂકવેલાં કપડાં લેવા માટે દોટ મૂકતાં પગલાં ધબધબ થાય... શેરીઓમાં પાણીને પગ આવ્યા હોય તેમ એ રમતું ભમતું દોડે... લીલા ઘાસ પર કિસ્ટલની જેમ જળબંદિઓ

ચોંટી જાય... આંગણામાં સફેદ સુગંધી ફૂલો ડાળી પરથી ખરીને જમીન પર પથરાવા લાગે... એન્ટર ધ રેઈન! વેલકમ મોન્સૂન! સીઝન ઓફ સાવન!

ખબર છે? મોન્સૂન શબ્દ ભલે અંગ્રેજીમાં વપરાતો હોય... પણ એના મૂળિયા આરબ ખલાસીઓની જબાનમાં છે.! હિન્દ મહાસાગર એ અરબ સાગરના મૌસમી પવનો પરથી એ આવ્યો છે. અરેબિકમાં 'મૌસિમ' એટલે ઋતુ. દક્ષિણેથી અને ઉત્તરેથી વહેતા આવા વાયરાઓ વરસાદ લઈ આવે છે. અરબી ખલાસીઓએ ચોમાસાના પવનના સહારે તો ભારત આવવા દરિયાઈ માર્ગ પણ શોધેલો! ઈસુના જન્મના ૪૫ વર્ષ પછી ગ્રીક કેપ્ટન હિપોલસનું વહાણ રાતા સમુદ્રમાં વરસાદી વાયરાઓમાં ઘસડાઈને મલબારના કિનારે પહોંચેલું. સ્ટીમરયુગ ન આવ્યો એ પહેલાં આ ટૂંકો જળમાર્ગ જ ભારતનો ગ્લોબલ ટ્રેડ ચલાવતો.

દુનિયાની ૬૫% વસતિ વરસાદી પ્રદેશોમાં રહે છે.

ઓસ્ટ્રેલિયાથી આફ્રિકા સુધી બધે મોન્સૂન કલાઈમેટ છે. જે ઘડવામાં પેસિફિક કે એટલાન્ટિક સમુદ્રો કરતાં પણ વધુ ફાળો હિન્દ મહાસાગરનો છે. પણ વરસાદ એક એવો વિષય છે કે જે વિજ્ઞાનીઓ, કવિઓ અને ધર્મગુરુઓને એકસરખો આકર્ષે છે! હિન્દુ પુરાણો મુજબ અષાઢની દેવપોઢી અગિયારસથી કારતકની દેવગિઢી અગિયારસ સુધી વિષ્ણુ શયન કરે છે. રક્ષાબંધન, જન્માષ્ટમી, દિવાળી, ગણેશોત્સવ નવરાત્રિ,.... મોટાભાગના ઉત્સવો મોન્સૂન સીઝનમાં હોય છે. એક સમયે ચોમાસાના ચતુર્માસ દરમિયાન નવપરણીત નારીઓ પિયર જતી. એમાંથી તો ‘સાવન’માં પિયાના વિરહના લોકગીતોનો ખજાનો બન્યો! એમાં ય આપણી શરમાળ સંસ્કૃતિમાં અંગત અભિવ્યક્તિ તો ખુલીને થાય નહિ, એટલે બહાનું વરસાદનું લેવું પડે અને સહારો શ્રીકૃષ્ણનો! પછી રાધાકૃષ્ણના વિરહ - મિલનના શૃંગાર ગીતો રસતરબોળ કરી દે તેવા રચાયા. કાઠિયાવાડનો પેલો મશહૂર દૂહો વાંચવા કરતા જો કોઈ ગર્જતા કંઠે સાંભળો, તો કોન્વેન્ટ કલ્ચરના બાળુડા ભોળુડાં પણ વરસાદમાં થિરકી ઉઠે! કેમ? ‘પાની ઢીમ ઢીમ કરા’

જેવા મરાઠી લોકગીતનું રિમિક્સ ‘જલવા’ના આલ્બમમાં ઘૂમ મચાવી શકે, તો કાઠિયાવાડી દૂહા કેમ નહિ? જસ્ટ ટેઈક એ લૂક:

**અષાઢ ઉચારં, મેઘ મલારં,
બની બહારં જલધારં
દાદૂર (દેડકા) ડકારં, મચૂર પુકારં
તડિતા (વીજળી) તારં વિસ્તારં
કહે રાઘે પ્યારી, હું બલિહારી
ગોકુલ આવો ગિરધારી!**

કંટાળાના કાંટાળા ‘બોર’કર લોકો વરસાદમાં માત્ર વૃક્ષોને ભીના થતાં જોયા કરે, અને હરખાયા કરે! માદકતાના મસ્ત ‘બારિશ’કર ઈન્સાનો વનસ્પતિને બદલે એથી ય વધુ ફળદ્રુપ સર્જન એવી વામાઓને ભીજાતી જોયા કરે! (નો જેન્ડર બાયસ, તમે નારી હો તો સલમાનખાની શરીર ધરાવતા નરને નીરખ્યા કરો. પણ કેટરીનાઓ પાસે જેટલા વરસાદી વળાંક હોય એટલા રણબીરો પાસે ક્યાં હોય છે?) ચપોચપ સળ વચ્ચે પાણીથી ચળકતી ચામડીના શેડસ. કોણે કહ્યું કે રેઈનબો તો મોન્સૂન સીઝનમાં માત્ર આકાશમાં

જ રચાય? જેટલી છોકરીઓ, એટલા રંગો! કોઈ લાલધૂમ, કોઈ લીલીછમ. કોઈ નારંગી, કોઈ જાંબુડી. કોઈ નીલી કોઈ ગુલાબી, કોઈ પીળી કરેણ તો કોઈ રાતી રાયણ! વાયોલેટ ટુ ચોકલેટ. કીમ ટુ ક્રિમ્સન. હરિયાળી જેમ પલળતી જાય, એમ ખુલતી જાય, ખીલતી જાય, ખેલતી જાય! આ તો કોરલ ડ્રોનું ઈન્દ્રધનુષ, બિલિયન, ટ્રિલિયન રંગછટાઓવાળું! કાચી કેરીથી પાકી ચેરી સુધીની સ્વાદછટાઓ વાળું! દામિની (વીજળી) ઝબૂકે તો કામિની (સ્ત્રી) આગોશમાં આવવા લપકે!

જી હા, મોન્સૂન એટલે સીઝન ઓફ રોમાન્સ! ચપોચાપ ચોંટેલા પાતળા વસ્ત્રોમાંથી મખમલી ત્વચાને જોઈ લેવાનો એક ચાન્સ! ટ્રાન્સપેરન્ટ શર્ટમાંથી કોઈ કસાયેલા નવજુવાનના દેહ પર વરસાદી ફોરાં પડે, ત્યારે કડક ખડક સાથે અથડાઈને કાચની બોટલ કણીકણી થઈ જતી હોય તેવો આભાસ થાય! અને સ્ત્રીઓ માટે તો પલળતી સાડી જાણે કાચાને ફરતે મેઘધનુષ પ્રદક્ષિણા કરતું હોય એવું દ્રશ્ય રચી શકે! બીજા કોઈ પણ પોશાક કરતા સાડીમાં ભીજતી સ્ત્રી કોઈપણના ચિત્તમાં મોરલાના ટહૂકાર રણઝણાવી શકે છે. બોલિવૂડ ફિલ્મ મેક્સ આ સારી રીતે જાણે છે. આમ પણ વરસાદમાં તાજી તાજી ન્હાયેલી કોઈ પણ બાબત સુંદર લાગે જ. વૃક્ષોમાં, પર્વતોમાં, મેદાનમાં, બારીબારણામાં કે નાના ભૂલકાઓમાં પણ નિખાર આવી જાય... ચેતના અને ઉત્સાહનો ઈલેક્ટ્રિક કરન્ટ સ્પર્શી જાય... પછી સુંદર સ્ત્રીની તો વાત જ શું કરવી? નલિની માંડગાંવકરની પંક્તિઓ યાદ આવી જાય...

વ્હાલમ તારે ફળિયે હું તો વ્હાલ થઈને વરસું ઝરમર ઝરમર વરસું તો ચે સરવર થઈને તરસું.

કારના વિશાળ વિન્ડસ્ક્રીનમાં તડામાર બારિશનો મશીનગની ફોરાંમાર થતો હોય ત્યારે સટાસટ ફરતા વાઈપરને નિહાળવાનો લ્હાવો લેવા જેવો છે. ઘડીકમાં બ્લર, ઘડીકમાં કલીઅર! ઝાંખો થઈ જતો કાચ પલકવારમાં ચોખ્ખોચણાક થાય અને ફરી વોટરકવર નીચે દટાઈ જાય! રોજે રોજ સવારથી રાત સુધી આપણો દિવસ

પણ આમ જ જાતભાતની ઘટનાઓ, રોજબરોજના કામો, ટેન્શન, ભાગદોડમાં ઘૂંધળો થઈ જતો હોય છે ને? પછી રાતના રેસ્ટ એન્ડ રિલેક્સેશન, ફન વિથ ફેમિલી, હેપીનેસ વિથ હોબી.

અ નં ૬
અ ને

આરામ
નું વાઈપર
ફેરવીને બીજા
સૂર્યોદય માટે ફરી જાતને

ચોખ્ખી- ઝગમગતી રાખવાની છે. વરસાદ પડવો અનિવાર્ય છે, સંજોગોનો- ઘટનાઓનો- વિચારોનો, જિંદગીનો કાચ એનાથી ઘેરાઈ જવો અનિવાર્ય છે. પણ આપણે ભૂલી જઈએ છીએ કે ‘મૂવ ઓન’, ‘લેટ ગો’, ‘ઈટ્સ ઓલરાઈટ, નો બિગ ડિલ’ ‘ચીઅર અપ’ ‘ચીલ્લેક્સ’નું વાઈપર પણ વારંવાર ફેરવવું અનિવાર્ય છે. નહિ તો ગમે ત્યારે જીવલેણ એકિસડેન્ટ થઈ શકે છે.

વરસાદ એ ભારતનો નાશામંત્રી છે. ભારતનું અર્થતંત્ર બજેટ પર નહિ, ચોમાસા પર ચાલે છે! રોમાન્સ તો એનું બોનસ છે! વરસાદ એ અવનવી અપેક્ષાઓ પર વરસતો કુદરતનો આશીર્વાદ છે. સામાન્ય રીતે ખોરાક ગરમ

રાખવા એની ફરતે સિલ્વર ફોઈલ વીટાળવામાં આવે છે. વરસાદની સિલ્વર ફોઈલ આપણને પરમેનન્ટ ભીના રાખે છે ! બહારનું વિઝન બ્લર કરી એ અંદર ચેતનાનો કુવારો ઉછાળે છે. જેમાં આપણું એ હૃદય નીતરીને ચોખ્ખું થાય છે, જે રોજ કેટલાય મેલાં લોકોના એમાંથી પસાર થવાથી કાળું કાદવિયું થઈ જતું હોય છે ! જો હૈયાની શિરા-ધમનીમાં રેડ બ્લડની સાથે થોડાક ઈન્દ્રધનુષી બરસાતી છાંટા પણ ભેળવીને ચારેય વાલ્વમાં કોઈ બાયપાસ વિના ફરતાં રાખ્યા હોય તો વરસાદ ગાલ પર વ્હાલ કરી જાય છે. એના એ ઉમળકાના ચસકા સાટે ઉધરસના પછી આવતાં પાંસળી ધ્રુજાવતા ઠસકાં કુરબાન. એને માણવા, એને પામવા રેઈનકોટની ગડીઓ ઉકેલવાને બદલે જરા આપણે ઉઘડી જવું! વેણીભાઈ પુરોહિતના શબ્દો છે:

**આજ નથી જાવું બસ કોઈનાય કામ પર
અલ્યા ધીગા વરસાદ તારા નામ પર!**

જીપીબીઓ વિશે

સરદારધામ દ્વારા પ્રસ્થાપિત મિશન ૨૦૨૬ અંતર્ગત પ્રથમ હરોળના ૧૦,૦૦૦થી વધુ ઉદ્યોગપતિઓને સંગઠિત કરવા માટે ગ્લોબલ પાર્ટીદાર બિઝનેસ ઓર્ગેનાઇઝેશનની (GPBO) રચના કરવામાં આવી છે.

જીપીબીઓના નેટવર્કને જિલ્લા, રાજ્ય અને વિવિધ દેશોમાં વિસ્તારવાનું આયોજન કરવામાં આવ્યું છે. જીપીબીઓ દ્વારા ઉદ્યોગ જગત માટે ઉપયોગી એવા

- મોટીવેશનલ પ્રોગ્રામ
- ટ્રેઇનિંગ પ્રોગ્રામ
- સેક્ટર આધારિત B2B મીટિંગ્સ
- નવીન ટેકનોલોજી અને આધુનિક ધંધાકીય અભિગમ માટેના આયોજનો કરવામાં આવે છે.

મુખ્ય ઉદ્દેશ

- ✓ એકબીજા સાથે નેટવર્કિંગ દ્વારા વ્યાપાર ઉદ્યોગમાં પરસ્પર ઉપયોગી થવું
- ✓ સમાજમાં નવા ઉદ્યોગ સાહસિકો તૈયાર કરવામાં ઉપયોગી થવું
- ✓ શિક્ષિત અને સક્ષમ યુવાઓને રોજગારીની તકો પુરી પાડવામાં ઉપયોગી થવું

P2P નેટવર્ક

GPBO દ્વારા પ્રસ્થાપિત P2P ઓનલાઇન બિઝનેસ નેટવર્ક ગામથી લઈને શહેર અને દેશ-વિદેશના તમામ પાર્ટીદાર ઉદ્યોગકારો માટે નેટવર્કિંગનું શ્રેષ્ઠ માધ્યમ બની રહેશે. જેમાં નાના વ્યાપારીઓથી લઈને મોટા ઉદ્યોગપતિઓ પોતાના વ્યવસાયનું રજિસ્ટ્રેશન કરાવી શકે છે.

P2P ઓનલાઇન નેટવર્ક આપના ઉત્પાદનો અને સેવાઓને પ્રમોટ કરવાનું શ્રેષ્ઠ પ્લેટફોર્મ પૂરું પાડશે. આ ઉપરાંત P2P ઓનલાઇન નેટવર્ક દ્વારા ઉચ્ચ ગુણવત્તાવાળો કાર્યો માલ મેળવી શકશો તેમજ અન્ય જરૂરીયાતો માટેના સપ્લાયર્સ સાથે આપ સીધો સંપર્ક કરી શકશો.

કોણ જોડાઈ શકે?

- ✓ નાના-મોટા બિઝનેસમેન
- ✓ પ્રોફેશનલ્સ
- ✓ સર્વિસ પ્રોવાઈડર્સ

કેવી રીતે ઉપયોગી છે?

- ✓ પ્રોડક્ટ, સર્વિસ વિશેની માહિતી
- ✓ ઈ-મેઈલ અથવા ફોનથી સંપર્ક
- ✓ ધંધાકીય જોડાણ

કઈ વિગતો અપલોડ કરી શકાય?

- ✓ કંપનીનું નામ તથા લોગો
- ✓ માલિકનું નામ તથા ફોટો
- ✓ સંપર્કની વિગતો
- ✓ કંપનીનું પ્રોડક્ટ લીસ્ટ તથા ફોટો
- ✓ કંપનીની પ્રોડક્ટ વિશે માહિતી
- ✓ કંપનીને જરૂરી રો-મટીરીયલ, સેવાઓ તથા જોબવર્કની વિગતો
- ✓ કંપનીને જરૂરી સ્ટાફની વિગતો

સમસ્ત પાર્ટીદારની એકતાનું ધામ
સરદારધામ
વિશ્વ પાર્ટીદાર સમાજ
આયોજીત

મિશન ૨૦૨૬ અંતર્ગત
ગ્લોબલ પાર્ટીદાર
બિઝનેસ ઓર્ગેનાઇઝેશન

GPBO

૧૦ લાખ

બિઝનેસમેનનું જોડાણ

SARDARDHAM

૩૪

www.gpbo.org

GPBO
AUGUST - 2020

એચ. એસ. પટેલ
આઈ.એ.એસ. (નિ.)
સી.ઈ.ઓ., સરદારધામ

લોકાપયોગી માર્ગદર્શન

“પોતખરાબો” સાર્વજનિક રસ્તાઓ અને સુઆયોજિત વિકાસના ભાગરૂપે ડી.પી. ડેવલપમેન્ટ પ્લાન / ટાઉન પ્લાનિંગના રસ્તા અંગે કાયદાકીય જોગવાઈ

પ્રવર્તમાન સમયમાં જાહેર રસ્તા ખેતરમાંથી અવર-જવરના પ્રશ્નો ઉદભવતા હોય છે. મહેસૂલી રેકર્ડમાં ૭/૧૨માં લખાતો “પોતખરાબો” શું છે? તેની જાણકારી આપવાનું જણાવતાં તે અંગેની વિગતોની જાણકારી જનસમુદાયને મળે તે માટે નિરૂપણ કરું છું. અંગ્રેજ શાસન વ્યવસ્થાના સૌથી મહત્વના બે કાયદા જેમાં જમીન મહેસૂલ કાયદો ૧૮૭૯ અને ઈન્ડિયન પીનલ કોડનો સમાવેશ થાય છે. જમીન વ્યવસ્થાપનમાં સર્વે અને સેટલમેન્ટનું મહત્વ છે (મોજણી અને જમાબંધી) જમીન મહેસૂલ નક્કી કરવા જમીનની પ્રત (ઉત્પાદક શક્તિ)ના આધારે જમીનોનું વર્ગીકરણ કરી, જમીન મહેસૂલ નક્કી કરવામાં આવ્યું અને જે માપદંડો નક્કી કરવામાં આવ્યા. જેમાં બિન ઉત્પાદકીય બાબતોને પણ ખ્યાલમાં રાખવામાં આવી કે જમીનના ભાગમાંથી ખેતીવિષયક ઉત્પાદન ન લઈ શકાય તો તેવો ભાગ કે જેમાં ખેડાણ ન થતું હોય અને તેવા ભાગને સર્વે અને સેટલમેન્ટના ભાગરૂપે તેને સંબંધિત કબજેદારના સર્વે નંબરનો ભાગ ગણી શકાય પરંતુ તેમાંથી ઉત્પાદન થતું ન હોય, જમીન મહેસૂલ “પોતખરાબા”ના ક્ષેત્રફળનું નક્કી કરવામાં આવતું ન હતું.

સામાન્ય ખાતેદારને ગામના નમૂના નં. ૭/૧૨માં દર્શાવવામાં આવતા “પોતખરાબા” ને સમજવા માટે આવા “પોતખરાબા” બે પ્રકારના હોય છે. એક પોતખરાબો એવો કે જેનો સાર્વજનિક રસ્તા તરીકે ઉપયોગ થતો હોય અને સંબંધિત સર્વે નંબરમાંથી પાણીનો વહેળો (Water Channel) પસાર થતો

હોય આવા પોતખરાબાને “અ” વર્ગનો “પોતખરાબો” કહેવાય છે કે જેનું ખેડાણ કે ખેતીવિષયક તરીકે ઉપયોગ થઈ શકતો નથી. બીજો “પોતખરાબો” એવો કે, જે સર્વે નંબરનો ભાગ હોય પરંતુ તે ડુંગરાળ / ખડકાળ / ટેકરો હોય કે જેમાં ઘણીવાર ખેડૂત ખાતેદાર પોતાના ઢોર / બળદ બાંધતાં હોય અથવા ઘાસ રાખતા હોય આવા “પોતખરાબા”ને “બ” વર્ગનો “પોતખરાબો” કહેવાય છે. આ પોતખરાબાને સમતળ કે જમીન સુધારાના ભાગરૂપે ખેતવિષયક તરીકે ઉપયોગ કરી શકાય. પરંતુ આ “બ” વર્ગના પોતખરાબાને ખેતીવિષયક ઉપયોગ કરવા માટે કલેક્ટરશ્રીની પરવાનગી લેવી પડે. આમ તો આ ખરાબાની માલિકી પણ સંબંધિત સર્વે નંબરના કબજેદારની ગણાય છે. પરંતુ આશય એ છે કે આ જમીન ખેતીલાયક કરવાથી તેના ઉપરનું જમીન મહેસૂલ નક્કી કરવું અને સંબંધિત સર્વે નંબરના ક્ષેત્રફળમાં ઉમેરો કરી, જમીન મહેસૂલનો આકાર નક્કી કરવો. આમ “અ” વર્ગના પોતખરાબા ઉપર ખેડાણનો પ્રતિબંધ છે. જ્યારે “બ” વર્ગનો “પોતખરાબો” ખેડાણલાયક કરવા કલેક્ટરની પરવાનગીથી ઉપયોગ કરી શકાય અને જેનું કુલ ક્ષેત્રફળ નક્કી કરાવી, જમીન મહેસૂલ નક્કી કરવાથી કાયદેસરનો ઉપયોગ કરી શકાય, સમગ્ર રાજ્યમાં મોટા ભાગે ૭/૧૨માં પોતખરાબા અંગે લખાતી નોંધમાં “અ” વર્ગ અને “બ” વર્ગ તેવો ઉલ્લેખ ન કરવાથી ગેરસમજ થાય છે અથવા તો સંબંધિત ખેડૂત ખાતેદારો “બ” વર્ગના ખરાબાના કિસ્સામાં કલેક્ટરની પરવાનગી સિવાય

ખેડાણલાયક બનાવી ઉપયોગ પણ કરતા હોય છે. પરંતુ જ્યારે જમીનોનું વેચાણ કે તબદીલી કરવામાં આવે ત્યારે દસ્તાવેજમાં ક્ષેત્રફળ દર્શાવવામાં અથવા તો વેચાણ કરવામાં આવતા ક્ષેત્રફળમાં પરવાનગીના અભાવે વિસંગતતા જોવા મળે છે. આવા જ પ્રકારનો “અ” વર્ગના પોતખરાબા અંગે ગ્રામ્ય વિસ્તારમાં જે મોટા ભાગે સાર્વજનિક રસ્તાના પ્રશ્નો ઉપસ્થિત થાય છે તેમાં “અ” વર્ગના પોતખરાબાનો ઉપયોગ સાર્વજનિક રસ્તા તરીકે થાય છે તેવી ખબર હોતી નથી. જેના કારણે હાલના સંજોગોમાં ખેડૂત ખાતેદારોને એકબીજાના ખેતરમાં જવા માટે અવરજવરના પ્રશ્નો મોટાપાયે ઉપસ્થિત થયા છે. તે જ રીતે કુદરતી રીતે વહેતા પાણીના વહેણ કે જેનો પણ “અ” વર્ગના પોતખરાબામાં સમાવેશ થાય છે. આ પણ ખેડાણલાયક નથી અને તેના કારણે જ સંબંધિત સર્વે નંબરના ક્ષેત્રફળમાંથી “અ” વર્ગનો પોતખરાબો બતાવેલ હોય છે. આ અંગે પણ ગ્રામ્ય કે શહેરી વિસ્તારોમાં કુદરતી રીતે વહેતા પાણીમાં અવરોધો પેદા થવાને કારણે પાણીના નિકાલના પ્રશ્નો ઊભા થાય છે. જેથી વ્યાપકપણે ખેડૂત ખાતેદારોમાં પોતખરાબાની જોગવાઈઓના ખ્યાલના અભાવે પ્રશ્નો ઉપસ્થિત થાય છે. વધુમાં મહેસૂલી અધિકારીઓએ પણ જમીન મહેસૂલ અધિનિયમની કલમ-૪૮ હેઠળની પોતખરાબાની સેટલમેન્ટની જોગવાઈઓ પ્રમાણે ગામના નમૂના નં. ૭/૧૨માં પોતખરાબાના વર્ગીકરણની પણ નોંધ દર્શાવવામાં આવે તે જરૂરી છે.

હાલના પ્રવર્તમાન સંજોગોમાં શહેરીકરણનો વ્યાપ વધવાને કારણે કાયદાકીય સ્વશાસનની સંસ્થાઓમાં ગ્રામપંચાયત, નગરપાલિકા, મહાનગરપાલિકા કે શહેરી વિકાસ સત્તા મંડળોનો સમાવેશ થાય છે. ગ્રામ્ય વિસ્તારોમાં ગામતળના રસ્તાઓ ગામના નકશામાં દર્શાવેલ હોય છે. પરંતુ મહેસૂલી રકબામાં જે ગાડામાર્ગ (Cart Road) કહેવાય છે તે ઘણીવાર સર્વે સેટલમેન્ટમાં દર્શાવેલ નથી. આવા ગાડામાર્ગને નેળીયા રસ્તા તરીકે ઓળખવામાં આવે છે. આવા રસ્તાઓનું જે ફરીવાર રીસર્વે થયું છે તેમાં ડીમોકેશન કરવાની જરૂર છે અને ચોક્કસ માપ પહોળાઈ સાથે દર્શાવવાની જરૂર છે. સામાન્ય રીતે આવા જૂના ગાડા-માર્ગ નેળીયા રસ્તાને ૨૦ થી ૩૪ ફૂટના ગણવામાં આવે છે. જ્યારે ભૌતિક પરિસ્થિતિ જોવામાં આવે તો હાલ ૭ થી ૧૦ ફૂટ જેટલા રસ્તા હોય છે. લાગુ ખાતેદારોએ રસ્તાની જમીનોમાં દબાણ કરેલ હોય છે અને ગ્રામ્ય વિસ્તારમાં સંબંધિત ગ્રામપંચાયતોને દબાણ દૂર કરાવવાની ઈચ્છા શક્તિ નથી.

શહેરી વિસ્તારમાં નગરપાલિકા કે મહાનગરપાલિકાને કાયદાની જોગવાઈઓ પ્રમાણે રસ્તા રેષા નાખવાની સત્તા છે.

જેને “પબ્લિક સ્ટ્રીટ” જાહેરમાર્ગ તરીકે ઓળખવામાં આવે છે. પરંતુ આ જાહેરમાર્ગ નાખવા માટે ખાનગી મિલકત ધારકોની જમીન સંપાદન કરવી પડે અને વળતર ચૂકવવાનું થાય અથવા તો સંબંધિત કબજેદારોની સંમતિથી પણ જાહેરમાર્ગનું અમલીકરણ થાય. ગુજરાતમાં ટાઉનપ્લાનિંગ એક્ટ ૧૯૭૬ અમલમાં આવ્યા બાદ ખાસ કરીને મોટા શહેરો અથવા વિકસતા શહેરોમાં શહેરી વિકાસ સત્તા મંડળોની રચના કરવામાં આવી છે અથવા વિકસતા વિસ્તારોને વિસ્તાર વિકાસ સત્તા મંડળ તરીકે પણ રચના કરી શકાય છે. આવા શહેરી વિકાસ સત્તા મંડળો સુઆયોજિત વિકાસના ભાગરૂપે માસ્ટર ડેવલપમેન્ટ પ્લાન બનાવે છે. જેને લેન્ડ યુઝ પ્લાન તરીકે ઓળખવામાં આવે છે અને આ માસ્ટર પ્લાનમાં ડીપી એટલે કે ડેવલપમેન્ટ પ્લાન હેઠળના રસ્તા તરીકે ઓળખાય છે અને આવા રસ્તા ડ્રાફ્ટ પ્લાન હેઠળના સૂચિત રસ્તા હોવાથી રસ્તા બનાવવા માટે જમીન સંપાદનની પ્રક્રિયા કરવી પડે છે અથવા તો જ્યારે વિકાસ પરવાનગી આપવાની થાય ત્યારે સંબંધિત કબજેદાર પાસેથી સંમતિથી રસ્તાની જગ્યાનો ભાગ છોડાવી શકાય છે.

માસ્ટર ડેવલપમેન્ટ પ્લાન હેઠળ સમાવિષ્ટ વિસ્તારમાં ટીપી સ્કીમ બનાવવાથી જાહેર હેતુ માટેની જગ્યાઓ સંપાદનની પ્રક્રિયા વગર સંપાદન કરી શકાય છે એટલે કે ટીપી હેઠળના રસ્તાની જગ્યાઓ ડ્રાફ્ટ ટીપી મંજૂર થયેથી જાહેર હેતુ માટે કબજા લઈ શકાય છે. આ જોગવાઈ જ્યારે અમો વડોદરા મ્યુનિસિપલ કોર્પોરેશનમાં ડેપ્યુટી કમિશ્નર હતા ત્યારે રાજ્ય સરકારને ટીપી સ્કીમ આખરી કરતાં ઘણા વર્ષો થતા હોવાથી વિકાસની પ્રક્રિયા હાથ ધરાતી નહોતી અને જે તે વિસ્તારને ડેવલપ કરવા માટે રોડ નેટવર્ક ઊભું કરવું તે અગત્યનું છે અને તેને ધ્યાનમાં લઈ રાજ્ય સરકારે કાયદામાં જોગવાઈ કરી. ડ્રાફ્ટ સ્કીમ મંજૂર થયે જાહેર હેતુ માટે કબજો લઈ શકાય છે અને ટીપી સ્કીમમાં ૧૨% જેટલી જગ્યા રોડ માટે અનામત રાખવાની જોગવાઈ છે અને આ પ્રક્રિયાથી સંપાદનની પ્રક્રિયા વગર રોડ નેટવર્ક ઊભું કરી શકાય છે. આમ ખેતીની જમીનમાંથી ઉદ્ભવતા “પોતખરાબા”ના મુદ્દામાંથી જાહેરરસ્તાની તમામ બાબતોને આવરી લેવાઈ છે. જે જાહેરજનતાને ઉપયોગી સાબિત થશે.

“મહેસૂલી અધિકારીઓ દ્વારા ૭/૧૨માં “પોતખરાબા”નું વર્ગીકરણ દર્શાવવું જરૂરી”

ગુજરાતનો (અ)નાથ

પન્નશ્રી ગુણવંત શાહ

ગુજરાતના લઘ્યપ્રતિષ્ઠિત કટાર લેખક

અને

પાટણની લઘુતા

ગુજરાતની માધ્યમિક શાળાઓના આચાર્યો અને શિક્ષકો સાથે મારો સંબંધ ઉષ્માભર્યો રહ્યો છે. પૂરતા દુઃખ અને આત્માવિશ્વાસ સાથે કહેવું પડે છે અડધોઅડધ આચાર્યો તથા શિક્ષકો 'શાળા' નો ઉચ્ચાર 'સાળા' કરે છે. ઉષા નામની છોકરીની મા પોતાની દીકરીને 'ઉસા' કહે છે. રમેશ નામના છોકરાનો બાપ દીકરાને 'રમેસ' કહે છે. જેનું મઝાનું નામ દક્ષા હોય તે છોકરી પોતે પોતાના નામનો ઉચ્ચાર 'દક્સા' કરે છે. વિદ્વાનો આજકાલ સાચી જોડણી અને જૂઠી જોડણીની, કે પછી અઘરી જોડણી તથા સરળ જોડણીની ચર્ચા કરે છે. સાચા ઉચ્ચારો અને ખોટા ઉચ્ચારોની ચર્ચા ગુજરાતીના શિક્ષકો-અધ્યાપકો પણ કરતા નથી. ખોટા ઉચ્ચારો ગુજરાતીઓને પજવતા જ નથી. ખોટું અંગ્રેજી બોલનારની મશ્કરી થાય, ગુજરાતી બોલનારની તો 'મશ્કરી' પણ ન થાય. જ્યાં

ઘણાખરા લોકો અશુદ્ધ ગુજરાતી બોલતા હોય ત્યાં 'મશ્કરીનો પ્રસ્ન' જ નથી!

બૈસાખી નવા વર્ષ ૧૪ એપ્રિલ (૨૦૦૦)ના દિવસે પશ્ચિમ બંગાળની સરકારે બંગાળી ભાષાને માતૃભાષા ઘોષિત કરી. સંસ્કૃત ગિર્વાણગિરા(દેવભાષા) ગણાય છે. ઉમાશંકરે ગુજરાતીને 'ગાંધીગિરા' કહેલી. બંગાળીને આપણે 'રવીન્દ્રગિરા' કહી શકીએ. પશ્ચિમ બંગાળમાં જે થયું તેનાથી ઊંધું તમિલનાડુમાં થયું. ત્યાંની સરકારે શાળાઓમાં પાંચમાં ધોરણ સુધી તમિલને જ શિક્ષણનું માધ્યમ બનાવવાનો આદેશ આપ્યો ત્યારે ત્યાંની હાઈકોર્ટે ચુકાદો આપ્યો કે સરકારનો આદેશ અન્યાયકર્તા છે. સ્વરાજનાં પચાસ વર્ષો બાદ ભારતની ભાષાઓ હારી રહી છે અને અંગ્રેજી જીતી રહી છે. કડકડાટ ખોટું અંગ્રેજી બોલનાર

આગળ પણ શુદ્ધ ગુજરાતી, હિન્દી, મરાઠી કે બંગાળી બોલનાર આદમી લઘુતાગ્રંથિ અનુભવે એવું શા માટે ? અંગ્રેજી ન જાણનાર કોઈ ગોરા યુરોપિયનને, ચીનાને, જાપાનીને, કોરિયાવાસીને, રશિયનને અને કેનેડાના કેટલાક વિસ્તારોમાં રહેતા ફેંચભાષી લોકોને આવી લઘુતાગ્રંથિ કેમ નથી નડતી? આ એવા દેશો છે કે જ્યાં અંગ્રેજી ન જાણનારાઓ ભારે બહુમતીમાં છે. સ્પેનના મેડ્રિડ શહેરમાં ટપાલપેટી શોધવા માટે અંગ્રેજી સમજે તેવા માણસની શોધ કરવી પડેલી અને ઈશારાઓથી કામ લેવું પડેલું. ગોરા યુરોપિયનને તો અંગ્રેજી આવડે જ એવો ભ્રમ આપણાં ‘કોલોનિયલ માઈન્ડ’ ને કારણે ઝટ ઘૂટતો નથી. શું અંગ્રેજી ભાષા પ્રત્યે કોઈ દ્રેષ હોઈ શકે ? જરા પણ નહીં. અંગ્રેજી મારી પ્રિય ભાષા છે. એ જાણવી-ભણવી ખૂબ જ જરૂરી છે, પરંતુ એ શિક્ષણનું માધ્યમ બને તે ખોટનો ધંધો છે.

સન ૧૯૨૪માં ગાંધીજીએ ચક્રવર્તી રાજપાલાચારીને પત્ર લખ્યો તે આ પ્રમાણે હતો : ‘કાલે રાત્રે હું તમારા દીકરા સાથે વાત કરી રહ્યો હતો. વાત કરતી વખતે મેં અમથું એને પૂછ્યું, કે તમે બંને એકબીજાને તમિલમાં લખો છો કે અંગ્રેજીમાં ? જ્યારે એણે મને કહ્યું, કે પત્રવ્યવહાર અંગ્રેજીમાં થાય છે ત્યારે મારું હૃદય ચિરાઈ ગયું. તમે મારી સૌથી મોટી આશા છો. હું જેને સૌથી મોટા દોષ તરીકે જોઉં છું તે તમારા માટે ? જો મીઠું પોતાની ખારાશ છોડી દે તે પ્રમાણે તમિલ પ્રજા શું કરશે, જ્યારે એનાં સર્વશ્રેષ્ઠ સંતાનો એની ઉપેક્ષા કરશે !’

ગુજરાતની અસ્મિતા (આઈડેન્ટિટી) ગુજરાતી ભાષા વગર ટકે ખરી ? ક.મા. મુનશીએ ‘ગુજરાતનો નાથ’ અને ‘પાટણની પ્રભુતા’ જેવી નવલકથાઓ આપી. જો જાગીએ નહીં તો ભવિષ્યમાં અનાથ ગુર્જરબાળો માટે ‘ગુજરાતનો અનાથ’ અને ‘પાટણની લઘુતા’ જેવાં મથાળાંવાળી નવલકથાઓ વાંચીને મરવા પડેલી ભાષા અંગે આંસુ નહીં સારે ? કોઈ પણ પ્રજા પોતાની માતૃભાષા વડે પોતાની સ્વઓળખ જાળવે છે. નરસિંહ મહેતા, પ્રેમાનંદ, દયારામ, ગોવર્ધનરામ, કલાપી, મુનશી, ઉમાશંકર, સુન્દરમ્ અને ગાંધીજીના શબ્દો વિલય પામે પછી જે બચે તે ગુજરાતીપણું એટલે ટહુકા વગરનું વસંતગાન ! આવા ગુજરાતીપણાથી સાવ વેગળાં રહી ગયેલાં ગુજરાતી બાળકોનો સમૃદ્ધ

અનાથાશ્રમ ઘણાં નાદાન માબાપોને દેખાતો નથી. લગભગ પરાયાં બની ગયેલાં સંતાનો સાથેના પ્રત્યાયનની પીડા માત્ર એન.આર.આઈ. માતાપિતા જ ભોગવે એવું હવે નથી રહ્યું. હવે એ પ્રચ્છન્ન પીડા મુંબઈ, સુરત, વડોદરા, અમદાવાદ ઉપરાંત રાજકોટ, ભાવનગર, ગાંધીધામ, અને ભૂજ સુધી પહોંચી ગઈ છે.

ભાષાના ક્ષેત્રે એક નવું પરિબળ હવે વિકાસગામી દેશોને પજવી રહ્યું છે. આર્થિક ક્ષેત્રમાં એકાધિકારનો હાઈવે બજારમાંથી પસાર થતો હોય છે. જ્યારે બજારનું ચડી વાગે ત્યારે સંસ્કૃતિ ખૂણો પાળતી રહે છે. બજાર પર કબજો ધરાવવા માટે થનગની રહેલા પશ્ચિમી ઉદ્યોગપતિઓના વર્ચસ્વમાં અંગ્રેજી ભાષા કોઈ પણ જાતના ઉપદ્રવ વગર મદદરૂપ થતી રહે છે. ભાષાની પાછળ પાછળ અમેરિકા જેવા તગડા દેશનું સાંસ્કૃતિક આક્રમણ પ્રબળ પ્રચાર માધ્યમો દ્વારા ચાલી આવે છે. પછી તો પશ્ચિમમાં હોય તેવી ફિલ્મો, રહેણીકરણી, જીવનશૈલી, વેશરીતિ, સંગીતવિદ્યા અને માનવસંબંધની રીતભાતો અન્ય દેશોની પ્રજાઓમાં પ્રચરતી-પ્રસરતી જાય છે. થોડાંક વર્ષોમાં એક પ્રજાસમૂહની અસ્મિતા (સ્વ-ઓળખ) ખતમ થાય છે. બધેબધા અમેરિકન સંસ્કારની ઈચ્છી ફરી વળે છે.

હું દર અઠવાડિયે કુરિયર મારફતે લેખ મુંબઈ મોકલાવું છું. એક દિવસ મારો માણસ મને કહે છે કે કુરિયરવાળાએ સૂચના આપી છે કે મારે સરનામું અંગ્રેજીમાં કરવું. વાત સાવ નાની છે, પણ હસી કાઢીને ભૂલી જવા જેવી નથી. આજે જે રીતે કચ્છી ભાષા લુપ્ત થઈ રહી છે તે રીતે આવતીકાલે ગુજરાતી લુપ્ત થશે. એ જોવા માટે આજના ગુજરાતી સાહિત્યકારો જીવતા નહીં હોય. મૃત્યુ ધીમું જણાય છે અને તાવ ઝીણો જણાય છે. આજે હજી ગુજરાતી અખબારો, પુસ્તકો અને સામાયિકો ખપે છે તેનો ઘણો મોટો જશ ગુજરાતમાં બચવા પામેલી બહુસંખ્ય ગુજરાતી માધ્યમની શાળાઓને જાય છે. જો અંગ્રેજી માધ્યમની નિશાળો આજની ઝડપે વધતી રહેશે તો ગુજરાતી ભાષા વાંચનારાઓ કેવળ વૃદ્ધો જ હશે. પછી અઘરી કે સરળ જોડણીની અને ખોટાખરા ઉચ્ચારોની સમસ્યાઓ નહીં હોય. જ્ઞાનપીઠ પુરસ્કાર વિજેતા નિર્મલ વર્માએ ચિંતા વ્યક્ત કરી છે કે આઝાદીનાં પચાસ વર્ષો બાદ હિંદી અને પ્રાદેશિક ભાષાઓ પર ‘અંગ્રેજીનો આતંક’

વ્યાપી ચૂક્યો છે.

સાવકી માતા કાયમ કૂર નથી હોતી. પ્રશ્ન કૂરતાનો નથી, નાળસંબંધનો છે. માતૃભાષા સગી મા છે. અંગ્રેજી 'આન્ટી' તરીકે અત્યંત પ્રેમાળ છે. એ ઘરમાં ભલે પધારે, પરંતુ સગી માતાની જગ્યાએ ગોઠવાઈ જાય તે ન પાલવે. આન્ટી ઈન્ટરનેશનલ છે. મા ઈન્ટરનેશનલ નથી હોતી. એ તો કેવળ મા હોય છે.

જે દિવસે ઈન્દિરા ગાંધીની અંત્યેષ્ટિ ક્રિયા થઈ તે જ દિવસે બાંગ્લાદેશના ટીવી પર જાહેરાત થઈ કે ટૂંક સમયમાં હવે ભારતના પ્રધાનમંત્રી સદ્ગત ઈન્દિરા ગાંધીની અંતિમ ક્રિયાનું 'પ્રતિવેદન' રજૂ થશે. મેં મારી પાસે બેઠેલા

અંગ્રેજીમાં શા માટે? જેઓ અંગ્રેજી જાણે છે, તેમને ખ્યાલ જ નથી આવતો કે ભણેલા લોકોમાંથી પણ માત્ર થોડાક જ લોકો અંગ્રેજી અક્ષરો વાંચી શકે છે. આ બાબતે ઓમાન જેવું નાનું રાષ્ટ્ર આપણને કશુંક શીખવી શકે તેમ છે. ત્યાં કલોઝઅપ ટૂથપેસ્ટના ખોખા પર અને અંદરની ટ્યુબ પર અંગ્રેજીમાં નામ છપાય તે સાથે દેશની ભાષામાં સમાંતરે બધી વિગતો છપાય તે અંગેનો કાયદો છે. દુકાનો પર પણ અંગ્રેજીમાં લખાયેલાં નામો સાથે પાટિયા પર સ્થાનિક ભાષામાં લખાણ હોવાનું જ. આવું કરવામાં વાજબી લોકવ્યવહાર જ નહીં, યોગ્ય વેપારી સમજણનો પણ સવાલ છે. વીર નર્મદ વર્ષો પહેલાં 'દેશાભિમાન' શબ્દ પ્રયોજેલો. આજે ગુજરાતમાં

બાંગ્લાદેશના શિક્ષણખાતાના એક ઉચ્ચ અધિકારી શ્રી ઈસ્લામને પૂછ્યું: 'પ્રતિવેદન એટલે શું?' જવાબ મળ્યો: 'પ્રતિવેદન એટલે રિપોર્ટ, અહેવાલ.' પોતાની ભાષાને પ્રેમ કરવામાં બાંગ્લાદેશ દુનિયામાં પ્રથમ નંબરે આવી શકે. છેલ્લે નંબરે ગુજરાત આવે એ ચોક્કસ.

બાળકાકરેની કોઈ વાતે હું સંમત ન થઈ શકું, પરંતુ એક વાતે ટેકો આપવા તૈયાર છું. મુંબઈમાં દુકાનો પરનાં પાટિયાં

'દેશાભિમાન' શબ્દ ગાજતો કરવા જેવો છે. કોઈ પણ દેશ-પ્રદેશની અસ્મિતાનો મુખ્ય આધાર ભાષા પર રહે છે.

ગુજરાતી ભાષાને અંગ્રેજી ભાષાથી ડરવાનું કોઈ જ કારણ નથી. અંગ્રેજી ભાષા પ્રત્યે આ લખનારને લગીરે ઓછો પ્રેમ નથી. એણે અંગ્રેજીમાં લખેલા લેખોની ફાઈલ પાતળી નથી. પરદેશી જર્નલોમાં શિક્ષણ અંગે કેટલાય લેખો છપાયા. તેમાં પાકિસ્તાનની અલ્લામા ઈકબાલ ઓપન યુનિવર્સિટી તરફથી

પ્રગટ થતા જર્નલનો પણ સમાવેશ થાય છે.

ગાંધીજીએ અંગ્રેજીમાં ઓછું નથી લખ્યું, ગાંધીજીનું અંગ્રેજી સરેરાશ અંગ્રેજ નાગરિક કરતાં ઘણું જ સુંદર હતું. એમના પત્રવ્યવહારમાં વપરાતી અંગ્રેજી લઢણો આકર્ષક હતી. જેઓ અંગ્રેજી માધ્યમના ભક્તો

છે, તેમને ગાંધીજીએ લખેલું

અંગ્રેજી ગદ્ય વાંચવાની

ખાસ ભલામણ છે. એક

પણ ભૂલ વગરનું અને

લક્ષ્યવેધી અંગ્રેજી કેવું હોય

તેનો ખ્યાલ ગાંધીજીના

અંગ્રેજી શબ્દપ્રયોગો

પરથી આવે છે. ગાંધીજી

ક્યારેય અંગ્રેજીના વિરોધી

ન હતા. તેઓ અંગ્રેજી

માધ્યમના વિરોધી જરૂર

હતા. શું અંગ્રેજી માધ્યમ

સામે નો બળાપો

અવ્યવહારુ છે?

રાજકોટના

વેલજીભાઈ દેસાઈ

વિકેન્દ્રિત ટેકનોલોજીમાં

શ્રદ્ધા ધરાવનાર

એન્જિનિયર છે. તેઓ

ટ્યૂકડી તેલ-મિલો બનાવે

છે અને વિદેશોમાં નિકાસ

કરે છે. વેલજીભાઈ માતૃભાષાના

માધ્યમ દ્વારા વિદ્યાર્થીઓ ભણે તેના

આગ્રહી છે. એમના પોતાના જાત અનુભવોનો સાર એમના

જ શબ્દોમાં અહીં પ્રસ્તુત છે:

● હું પોતે એકઝેથી અંગ્રેજીમાં ભણેલો નથી. કુલ ૧૩ વર્ષ ઈન્ટર સાયન્સ (એફ.વાય.) સુધી ગુજરાતી માધ્યમમાં ભણ્યો છું. ફક્ત એન્જિનિયરિંગ અંગ્રેજી દ્વારા ભણ્યો છું. મને કદી લાગ્યું નથી કે હું અંગ્રેજીમાં ભણ્યો હોત તો સારું થાત.... પચાસેક જેટલા દેશો સાથે મારે સતત પત્ર-વ્યવહાર છે. મારો બધો જ ધંધો પત્ર-વ્યવહારની આવડત પર જ

આધારિત છે.'

● 'મારો દીકરો પણ મિકેનિકલ એન્જિનિયર છે. તે ધોરણ બાર સુધી ગુજરાતીમાં ભણેલો છે. તે મારી જેમ જ વિદેશોમાં પત્ર-વ્યવહાર કરે છે અને પ્રવાસ કરે છે. એને

અંગ્રેજીમાં પત્રો લખવાની જે ફાવટ છે

તેવી ફાવટ એકઝેથી અંગ્રેજીમાં

ભણેલાઓમાં જોવા મળતી

નથી. એકઝેથી અંગ્રેજીમાં

ભણે લા પોતાની

સર્જનશક્તિ વિકસાવી

શક્તિ નથી.'

● '૧૨મા ધોરણની

પરીક્ષાનાં પરિણામોમાં જે

પહેલા દસમાં સ્થાન મેળવે

છે તે મોટા ભાગના

ગુજરાતી માધ્યમવાળા

હોય છે.'

● 'રાજકોટના અનેક

સફળ ઉદ્યોગપતિઓ

શૂન્યમાંથી સર્જન કરનારા

છે. તેમાંથી એક પણ

અંગ્રેજી માધ્યમમાં ભણેલ

નથી.'

● 'દક્ષિણ ભારતમાં

લોકોનું અંગ્રેજી બહું સારું

છે એવી છાપ ગુજરાતીઓ

ધરાવે છે. તે પણ ખોટી છાપ છે.

દક્ષિણ ભારતમાંથી મને મળતા ૧૦૦

પત્રોમાંથી ૮૦ પત્રો ઢંગધડા વગરના અંગ્રેજીમાં લખેલા હોય છે.'

ગુજરાતી પરિવારોમાં માતાપિતા અને અંગ્રેજી માધ્યમમાં ભણીને મોટા થયેલાં સંતાનો વચ્ચે પ્રત્યાયન ખોટકાય છે અને પછી સંબંધની ઉષ્મા ખોરવાય ત્યારે જે સમસ્યાઓ સર્જાય તેનો અંદાજ માંડવો મુશ્કેલ છે. માતા-પિતાને પોતાનાં જ સંતાનો પરાયાં લાગે તેવી ઘટના પણ આપણને કશી ખલેલ પહોંચાડતી નથી. અંગ્રેજી માધ્યમમાં ભણેલા બાળકો કઈ

ભાષામાં રહે છે? માણસ મોકળે મને માતા આગળ જ રડી શકે અને માતૃભાષામાં જ રડી શકે. રુદન કદી દ્વિભાષી કે ત્રિભાષી હોઈ શકે ખરું? આચાર્ય કૃપાલાની કહેતા કે માલદાર માણસનો કૂતરો પણ અંગ્રેજીમાં બોલો તો જ સમજે છે.

‘કોલોનીયલ માઈન્ડ’ મથાળું ધરાવતું એક પુસ્તક વર્ષો પહેલાં વાંચ્યાનું યાદ છે. ગુલામી પણ ગળયટી હોય છે. જે ભાષામાં માણસ પૂર્ણપણે પ્રગટ થઈ શકે તે તો એની માતૃભાષા જ હોઈ શકે. આ વાત કોઈ અમેરિકનને કે યુરોપિયનને કરીએ તો તે તરત જ સંમત થશે. જે આ વાત સાથે સંમત ન થાય તે આદમી ગુજરાતી હોય એવી સંભાવના વધારે છે. બાળક પાસેથી એની માતા છીનવાઈ જાય તો શું થાય તેનો ખ્યાલ લોકોને આવે છે, પરંતુ માતૃભાષા છીનવાઈ જાય તો શું થાય તેનો ખ્યાલ નથી આવતો. માતૃભાષા ન જાણનાર બાળકોને કોઈ ‘નમાયા’ નથી કહેતું. છતી માતાએ ‘નમાયા’ એવાં બાળકો ગળે ટાઈ લટકાવીને અંગ્રેજી માધ્યમની મોંઘીદાટ શાળાઓમાં જાય છે. ટાઈ રૂપાળી છે અને ઉનાળામાં કદાચ ગળું રૂંધનારી છે. માતૃભાષાથી વંચિત રહેનાર આદમી શું મેળવે તે નજરે ચડે છે, પણ શું ગુમાવે તે નજરે નથી ચડતું. માતા અને માતૃભાષા પ્રત્યે વહાલ હોય એવા ગુજરાતીઓ ક્યારે જાગશે?

એક પ્રયોગ કરવા જેવો છે. કુલ ૧૦૦ વ્યક્તિઓને એક પ્રશ્ન પૂછવો જોઈએ : આ કયો મહિનો ચાલે છે? ૧૦૦માંથી ૯૯ માણસો કહેશે કે ઓગસ્ટ ચાલે છે. એકાદ દેશી માણસ કહેશે કે શ્રાવણ ચાલે છે. શ્રાવણની પાછળ એક સંસ્કૃતિ જાગતી પડી છે અને ઓગસ્ટની પછવાડે એક ઇતિહાસ આળસ મરડતો રહે છે. શ્રાવણ સાથે ઋતુનો, તહેવારનો અને ચંદ્રનો જીવંત સંબંધ છે, જે આ દેશના અભણ માણસને પણ સમજાય છે. શ્રાવણમાં નાળિયેરી પૂનમે રક્ષાબંધન અને પછી વદ આઠમે ગોકુળ અષ્ટમી આવે છે. ‘જીવતા તહેવારો’ શબ્દપ્રયોગ કાકાસાહેબ કાલેલકરે કરેલો. ધીરે ધીરે આપણે આપણી સંસ્કૃતિથી અને ભાષાથી કપાઈ રહ્યા છીએ. રાલ્ફ વાલ્ડો ઈમર્સન સાચું કહે છે : ‘ભાષાના પતન સાથે સંસ્કારિતાનું પણ પતન થાય છે.’

કોકવરણો તડકો એટલે કેવો તડકો? આ પ્રશ્નનો જવાબ ગુજરાતી માધ્યમનાં બાળકો પણ નહીં આપી શકે. અંગ્રેજી માધ્યમમાં ભણતાં બાળકો પૂછશે : વોટ ડુ યુ મીન બાઈ તડકા?

જૂની પેઢી વહી જાય તે સાથે કેટલાક તળપદા શબ્દો પણ લેતી જાય છે. કેટલાક શબ્દો શબ્દકોશમાં થીજી જાય છે. વાદળો સમગ્ર આકાશમાં છવાઈ ગયાં હોય ત્યારે ચોમાસુ બપોર પણ સવારની શોભા ધારણ કરે છે. સૂર્યનો ક્યાંય પત્તો નથી મળતો. એવે વખતે વાદળોની શ્યામલતામાં ગાબડું પાડીને થોડોક તડકો ધરતી પર આવી પહોંચે છે. આવી આકાશી રમતને કારણે આંગણામાં ઉતરી પડેલો તડકો ભીનો હોય તે સાથે થોડોક ઉષ્ણ પણ હોય છે. કોકવરણો તડકો એટલે ભીની ભીની ઉષ્ણતા સાથે ધરતી પર મંદ મંદ ઝરમરતો અને મનગમતો તડકો. એ તડકો કેટલું ટકશે એની ખબર ભીનાશના ભારથી નીચે ઉતરી આવેલાં વાદળોને જ હોય છે. બોલો કોકવરણા તડકાને અંગ્રેજીમાં શું કહીશું?

ગમે તેટલો સુંદર અનુવાદ થાય તોય નરસિંહ મહેતાના ભજન ‘વૈષ્ણવજન’ નું અંગ્રેજી ભાષાંતર શબ્દોની મૂળ સુગંધને પ્રગટ કરી ન શકે. મેઘાણીનું ગીત ‘છેલ્લો કટોરો ઝેરનો આ પી જજો બાપુ’ કે કલાપીની ‘ગ્રામમાતા’ જેવી કવિતાનો અનુવાદ અન્ય ભાષામાં થાય તોય ઘણું બધું છૂટી જશે. પ્રત્યેક ભાષાનું પોતીકું ચારિત્ર્ય હોય છે. કેવળ ભાષા નથી મરતી, એની સાથે જોડાયેલી સંસ્કારિતા પણ ભાષા સાથે મૃત્યુ પામે છે. આજકાલ ઈકોલોજી અંગેની સભાનતા વધતી જાય છે. બાયોડાઈવર્સિટી અંગેની સમજણને કારણે જે પ્રાણીઓની પ્રજાતિઓ (species) સર્વનાશને આરે હોય તેમને માટે ‘જોખમમાં આવી પડેલી પ્રજાતિઓ’ (endangered species) શબ્દપ્રયોગ પ્રચલિત છે. લગભગ એવો જ શબ્દપ્રયોગ જોખમમાં આવી પડેલી ભાષાઓ માટે પણ પ્રયોજી શકાય. દુનિયાની ઘણી ભાષાઓ આજે જોખમમાં છે. એમને અંગ્રેજી, ફ્રેંચ અને સ્પેનિશ જેવી ભાષાઓ ગળી જાય એવો ભય રોકડો છે. એવું બને તેમાં ઈન્ટરનેટ પણ જવાબદાર બની શકે છે. ગુજરાતીનું આયખું કેટલાં વર્ષનું? જવાબ સ્પષ્ટ છે. જ્યાં સુધી ગુજરાતી માધ્યમની નિશાળો ટકશે ત્યાં સુધી ગુજરાતી ભાષા જીવશે. ભાષા મરે પછી ગુજરાતી બાળકો અંગ્રેજીમાં રડવાનું રાખશે. અંગ્રેજીમાં રડનારાં બાળકો માતૃભાષામાં રડનારાં બાળકોને નીચી નજરે જોશે.

‘સ્કિલ ડેવલપમેન્ટ એટલે શું?’

સરળ શબ્દોમાં કહીએ તો સાક્ષરતાનો અર્થ છે વાંચી, લખી શકવાની ક્ષમતા. ખરેખર તો આ શબ્દમાં વિશ્વનું જ્ઞાન, તકનીકી જાગૃતિ અને નૈતિક નીતિ-નિયમોની કુશળતા પણ સામેલ છે જેથી આપણી રોજરોજની ક્રિયા પ્રતિક્રિયામાં વધારો થઈ શકે.

કોઈ વ્યક્તિ ભણી ન શકી હોય તે વિભિન્ન પ્રકારની કુશળતા હાંસિલ કરી શકે છે અને પોતાનું તેમજ પોતાના પરિવારનું ભરણપોષણ કરી શકે છે. આ માટે વ્યક્તિએ શારીરિક શ્રમ કરવો પડે છે.

કોઈ વ્યક્તિ ‘સ્કિલ ડેવલપમેન્ટ’ વિશે વાત કરે ત્યારે આપણી આંખો સામે આવા પ્રકારના ચિત્રદર્શન થાય છે જેમ કે કોઈ સ્ત્રી તેના ખોળામાં એક કપડું લઈને બેઠી હોય, કપડા પર કોઈ રિંગ લગાવી હોય અને તેની આસપાસ રાખેલા સોયમાં પરોવેલા રંગબેરંગી દોરા દ્વારા ભરતકામ કરતી હોય, અથવા કોઈ ઈલેક્ટ્રિશિયન, પ્લમ્બર, ઘડિયાળ/ટીવી રીપેર કરનાર દેખાય કે પછી કારપેન્ટર અથવા મોટર મિકેનિક દેખાય. પરંતુ શું ખરેખર એ જ સ્કિલ છે?

એકચ્ચુલી, સ્કિલના બે પ્રકાર છે. હાર્ડ સ્કિલ અને સોફ્ટ

સ્કિલ. ઉપર જે વાત કરી તે હાર્ડ સ્કિલમાં આવે. પરંતુ તો પછી સોફ્ટ સ્કિલમાં શું આવે?

તમને ખબર છે ? આપણા દેશમાં આજે સૌથી મોટો દેકારો એક જ છે, ‘બેરોજગારી વધી ગઈ છે’. એમ એ, પીએચડી, એમબીએ, એમફીલ થયેલાને નોકરી મળતી નથી. અને વધુ કહું તો મેં કેટલાય ગ્રેજ્યુએટ થયેલાને પ્યુનની નોકરી કરતાં જોયાં છે. આનું કારણ શું હોઈ શકે?

જો તમે ખૂબ ભણ્યા હો પરંતુ ગણ્યા ન હો તો તમારું ભણતર કોઈ કામનું રહેતું નથી. આ માટે તમારે કરવું શું જોઈએ? આજે આપણે એ વિશે જ વાત કરીશું.

તમને કેટલીક સોફ્ટ સ્કિલના નામો ગણાવું : વાતચીતની કળા, લીડરશીપ, વિશ્વસનીયતા, ટીમ વર્ક, પ્રમાણિકતા, સ્વચ્છતા વગેરે...

જ્યારે તમે કોઈ કોર્પોરેટ ઓફિસમાં ઈન્ટરવ્યૂ માટે જાઓ ત્યારે ઈન્ટરવ્યૂ લેનાર તમારી પાસેથી શું અપેક્ષા રાખે છે તે જાણવું તમારે માટે અત્યંત જરૂરી છે. તમે પહેલા ઈન્ટરવ્યૂમાં જાઓ અને તરત જ તે નોકરી મળી જાય એવી આવડત શીખવાની જરૂર છે.

આમાંની કેટલીક એવી સોફ્ટ સ્કિલ છે જે તમને તમારા માતાપિતાએ ગળથૂથીમાંથી આપી છે પરંતુ તેનો તમે સાચા અર્થમાં ઉપયોગ કર્યો જ નથી. કેટલીક સોફ્ટ સ્કિલ કુદરતી મળે છે જ્યારે કેટલીક એવી પણ છે જેને તમે વિકસાવી શકો છો.

કઈ છે આ સોફ્ટ સ્કિલ્સ?

- વાતચીત કરવાની કળા
- ટીમવર્ક
- વિશ્વસનીયતા
- પહેલ કરવાની હિંમત
- સ્વ-વ્યવસ્થાપન
- નેતૃત્વ
- નવું શીખવાની વૃત્તિ
- ટેકનોલોજીનું જ્ઞાન, વગેરે...

વાતચીત કરવાની કળા

વાતચીત કરવાની કળા એ રોજગારની સૌથી કુશળતામાંની એક છે કારણ કે લગભગ કોઈપણ નોકરીમાં તે અગત્યનો ભાગ ભજવે છે. સંદેશાવ્યવહારની પ્રક્રિયામાં પાંચ તત્ત્વો સામેલ છે. પ્રેષક, પ્રાપ્ત કરનાર, સંદેશ, માધ્યમ અને પ્રતિસાદ. જ્યારે આ તત્ત્વો એક સાથે કાર્ય કરે છે ત્યારે

બિનજરૂરી ગેરસમજો અને ભૂલોને દૂર કરીને સ્પષ્ટ અને અસરકારક રીતે સંદેશાઓ પહોંચાડી/મેળવી અને સમજી તેમજ સમજાવી શકો છો.

ગુજરાતીમાં કહે છે ને 'બોલે તેના બોર વેચાય'. તેમાંય જો તમે સારું બોલતાં હો, વ્યવહારુ બોલતાં હો તો તમારી કાર્યક્ષમતા અને કંપનીની ઉત્પાદકતામાં પણ ચોક્કસપણે વધારો થાય.

આમાં મુખ્ય વાત એ છે કે તમારી સાથે કાર્યરત અને તમારી નીચે કામ કરનારા લોકો સુધી તમારી વાત સ્પષ્ટપણે પહોંચે અને તેઓ તમારા કઠ્ઠા પ્રમાણે કાર્ય કરે તે અત્યંત મહત્ત્વનું છે.

વધુમાં એ કે સંદેશવ્યવહાર સમયસર થાય તે માટે મૌખિક, લેખિત અને જોઈ શકાય તેવાં હોય (વીડિયો કે ગ્રાફિક્સથી) તો તેનું મૂલ્ય વધી જાય છે ઉપરાંત તમારા દ્વારા આપેલા સંદેશનો તમારા સહકર્મીઓ યોગ્ય રીતે ઉપયોગ કરે તો એક સુદ્રઢ સિસ્ટમ તૈયાર થઈ શકે છે.

જો રોજ સવારે ઓફિસમાં આવીને મીટિંગ કરવામાં આવે ત્યારે તમારા તરફથી આપેલી સૂચનાઓ એકદમ સ્પષ્ટ અને આત્મવિશ્વાસથી ભરેલી હોય તો તેની અસર તમારા

સહકર્મીઓ પર પણ પડશે અને તેઓ તમારી પાસેથી શીખી પણ શકશે. ઉપરથી જો તમે ખુલ્લા મનના છો એવી તેમને જાણ થાય તો ક્યારેક કદાચ તેઓ તમને સજેશન પણ આપી શકે છે. જે તમારા કાર્યને વધુ સારું પણ બનાવી શકે છે.

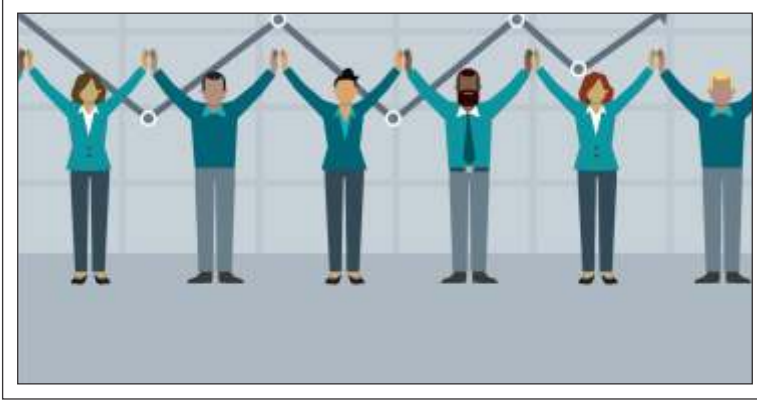
ઘણીવાર બોલ્યા વગર, માત્ર બોડી લેંગ્વેજ દ્વારા જ એવો સંદેશ આપવામાં આવે છે જે સમજનારા સમજી જાય છે. આ પણ એક કળા જ છે જે વિકસાવવાની અત્યંત જરૂર છે.

ટીમવર્ક

કામ ઘરનું હોય કે ઓફિસનું, જો ટીમ બનાવીને સહકાર્ય કરનારની સાથે સુમેળ જાળવી કાર્ય કરવામાં આવે તો ઓછા સમયમાં સરળતાથી સારું કામ પૂર્ણ થઈ શકે છે. ગુજરાતીમાં કહે છે ને, ‘ઝાઝા હાથ રળિયામણા’. લોકો પાસેથી સારું કાર્ય લેવા માટે તમારે પણ સરળ બનવું પડે, મોટું મન રાખવું પડે, ટીમના લોકોની જરૂરિયાતો, ક્ષમતાઓ સમજીને તેમને યોગ્ય કામ વહેંચી દેવામાં આવે તો મોટાં મોટાં લક્ષ્યો પ્રાપ્ત કરી શકાય છે. આ માટે એક-બે વસ્તુ ધ્યાનમાં રાખવા જેવી છે: ૧. સહકાર્યકરો ક્યાંક અટકે અથવા કોઈ કામ ખોટું થઈ ગયું હોય તો તેને

સુધારીને ફરી કરવા માટે તમારે આગળ આવવું જોઈએ અને તેમને એવો અહેસાસ કરાવવો જોઈએ કે તમે પણ એમનાથી જુદા નથી. ૨. નવી સંસ્થામાં જુદા જુદા સ્વભાવના લોકો સાથે

કામ કરવાનું આવે તો દરેકના સ્વભાવને અનુકૂળ થવાનો પ્રયત્ન તમારે જ કરવો પડશે. ૩. તમારી ટીમના લોકોના રસ-રૂચિ પ્રમાણે તમારે તેમની સાથે એડજેસ્ટ થવું પડશે જેમ કે તેમને રમતગમતનો કે સંગીતનો શોખ હોય તો તેમની સાથે તેમના કાર્યક્રમમાં જોડાવું જોઈએ. કંપની સાથે સંલગ્ન કલાએન્ટ્સ, સહકર્મચારીઓ, મેનેજર્સ અને અન્ય અનેક લોકો સાથે/માટે ટીમ બનાવી એક સકારાત્મક વાતાવરણ તૈયાર કરવું જોઈએ જેથી કાર્યસ્થળ સ્વસ્થ અને કાર્ય કરવા યોગ્ય બની જાય છે.

આનો એક દાખલો જોઈએ તો જ્યારે પરિવારમાં લગ્ન પ્રસંગ હોય છે ત્યારે ઘણા બધા કાર્યો કરવાના હોય છે. પરિવારજનો માટે અને વ્યવહાર કરવા માટે કપડાં અને આભૂષણો ખરીદવા, કેટરિંગ, મંડપ બાંધવાનો, મહેમાનોને ઉતારો આપવાનો, પંડિતજીને બોલાવવા, મેન્યુ તૈયાર કરવા વગેરે માટે પરિવારના અનેક સભ્યો જવાબદારી ઉપાડી લેતાં હોય છે અને આમ લગ્ન પ્રસંગ વગર વિઠ્ઠે પૂર્ણ થાય છે. આ જ છે ટીમ વર્ક. આનો દાખલો લઈ સમજીને ઓફિસોમાં પણ કાર્ય કરી શકાય છે.

વિશ્વસનીયતા

કાર્યસ્થળે વિશ્વસનીયતા તમને વધુ રોજગારદાયક બનાવે છે કારણ કે તે તમારા અને તમારી કંપનીના માલિક વચ્ચેના વિશ્વાસને પ્રોત્સાહન આપે છે. આ માટે દરેક કાર્ય સમયસર કરવું, હંમેશાં સાચું બોલવું, કોઈ કાર્ય ન થઈ શક્યું હોય કે સમસ્યા હોય તો તેનું નિરાકરણ સમયસર લાવવું જેથી વિશ્વસનીયતા બરકરાર રહે.

આંખ આડા કાન કરવા

ના, ના...ખોટું ન સમજતા, અહીં બોસ કંઈ કહે તેની સામે આંખ આડા કાન કરવાની વાત નથી. તમારા સહકર્મીઓ અથવા તમારી નીચે કાર્ય કરનારાઓની કોઈ ભૂલ થાય કે તેઓ કોઈ કાર્ય કરવા અક્ષમ હોય કે તેમની કોઈ નબળાઈ હોય કે

તે તમને અપશબ્દ કહે તો તેની સામે આંખ આડા કાન કરવા એનો અર્થ એ નહીં તે તમે તેની ભૂલોને છાવરો પરંતુ તેમને તેમની ભૂલ સુધારવા, તેમને સક્ષમ કરવા કે તેમની નબળાઈ દૂર કરવામાં તેમની મદદ કરવા તમારે તત્પર રહેવું જોઈએ.

પહેલ કરવાની હિંમત

ઘણીવાર કોર્પોરેટ ઓફિસોમાં કોઈ ટારગેટ ઓરિએન્ટેડ કાર્ય કરવાનું હોય છે. આવાં કાર્ય ઘણીવાર ઘણા અઘરાં હોય છે આવા સમયે ટીમમાં પહેલ કરવાનો વારો આવે છે. સારા કાર્ય માટે પડકારરૂપ પહેલ કરવામાં પાછી પાની ન કરવી જોઈએ. આત્મવિશ્વાસ ભરપૂર હોય તો પડકાર ઝીલી લેવો

જોઈએ અને પહેલ કરવી જોઈએ. જો ટીમ સાથે સારો વ્યવહાર રાખ્યો હશે તો તે તમારી પહેલમાં પણ સતત સાથ આપવા પ્રયત્નશીલ રહેશે.

સ્વ-વ્યવસ્થાપન

જ્યારે પ્રોફેશનલ લાઈફની શરૂઆત કરવાની હોય તો થોડું વ્યવસ્થિત થવું અત્યંત જરૂરી બની જાય છે. આવતી કાલના કાર્યોનું લિસ્ટ આજે રાત્રે જ બનાવી લેવું જોઈએ. (આજકાલ તો મોબાઈલમાં એવું ફીચર હોય છે જેમાં બીજા દિવસના કાર્યો વિશે લખવું અને અલાર્મ મૂકી દેવું જેથી કોઈ કાર્ય છૂટે નહીં) સવારે પહેરવાના કપડાં, શૂઝ, લેપટોપ બેગ, અન્ય લઈ જવાની વસ્તુઓ રાત્રે જ તૈયાર કરીને રાખવા જોઈએ. લિસ્ટ બનાવતી વખતે એ પણ ધ્યાન રાખો કે કોઈને ફોન કરીને બોલાવવાના હોય, તમારો પોતાનો ફોન રીચાર્જ કરવાનો હોય કે કોઈને કોઈ વસ્તુ લાવવા કહેવાનું હોય, તમારા ડ્રાઈવરને સમયસર આવી જવા માટે નિર્દેશ આપવાનો હોય તો તે આગલા દિવસે જ કરી દેવું જેથી કાર્ય શરૂ કરતી વખતે કોઈ પ્રકારની હડબડ ન થાય અને બધાં કાર્યો સ્મુધલી પૂર્ણ થાય.

નેતૃત્વ

નેતૃત્વ જેને આપણે લીડરશીપ કહીએ છીએ. લીડર માત્ર કોઈ ઓફિસમાં કે રાજનીતિમાં જ નથી બનાતું. લીડરશીપ એ ગુણ છે જેમાં લોકોનો વિશ્વાસ પ્રાપ્ત હોય છે. અનેક લોકો તેમને ફોલો કરતા હોય છે. People look up to you. લીડરને પ્લાનિંગ અને મેનેજમેન્ટ આવડવું જોઈએ. દરેક કાર્ય પોતે જ કરે એવું ન હોય પરંતુ દરેક સોંપેલા કાર્ય પર પોતાની નજર હોય એ ગુણ ચોક્કસ હોવો જોઈએ. ક્યું કાર્ય પહેલાં અને ક્યું કાર્ય પછી કરવાનું હોય તેનો તેને અંદાજ હોવો જોઈએ. તેનું વિઝન એવું હોય કે તે જે કાર્ય હાથમાં લે અને જે રીતે સંકલન, પ્રબંધન કરે તે સારી રીતે પૂર્ણ થાય એવો તેને પોતાને પણ વિશ્વાસ હોય જેથી અન્ય તેને સપોર્ટ આપવા સતત તત્પર રહે.

નવું શીખવાની વૃત્તિ

આજના સમયમાં શીખવા અને જાણવા માટેના એટલા બધા એવન્યૂ ખૂલી ગયાં છે કે જ્યાંથી મળે ત્યાંથી જ્ઞાન પ્રાપ્ત કરવાની વૃત્તિ તમને ખૂબ આગળ લઈ જશે.

ટેકનોલોજીનું જ્ઞાન

મોબાઈલ, લેપટોપ, કમ્પ્યુટર, ટેલિવિઝન વગેરે જેવા ગેજેટ્સ એટલાં આવી ગયાં છે. કહેવાય છે કે દર મહિને ટેકનોલોજીમાં એડવાન્સ વર્ઝન આવી જાય છે. આ વિષયમાં સતત તેની સાથે રહેવું એ જ યોગ્ય છે અને તેના દ્વારા જ આગળ આવી શકાશે.

બોક્સ

અને છેલ્લે:

મોટા ભાગે જોવા મળે છે કે મહિલાઓમાં વાતચીતની, ભાષણ આપવાની, શીખવવાની કળા થોડી વધુ જ હોય છે જેનો તેમણે છૂટથી છતાંય સમજદારીપૂર્વક ઉપયોગ કરવો જોઈએ અને કરે પણ છે.

ઉપરોક્ત દરેક ગુણ દરેક મહિલામાં હોય જ છે જેમ કે તે પોતાના માતાપિતાને ઘેર હોય છે ત્યારે માતા પાસે સતત ઘરના કામ વિશે શીખે છે અને તેની પ્રેક્ટિસ પણ કરે છે. તેને નાનપણથી જ એવા સંસ્કાર આપવામાં આવે છે કે તેણે પરણીને અન્યના ઘેર જવાનું છે અને નવા લોકો સાથે એડજેસ્ટ કરવાનું છે. સૌને સાથે રાખીને ચાલવાનું છે. આવા સંસ્કારોથી તરબોળ થઈ જ્યારે તે ખરેખર નવા ઘરમાં આવે છે ત્યારે આ સંસ્કારો અને સલાહોનું તે શતપ્રતિશત પાલન કરે છે તેથી નાના મોટા સાથે વાતચીત કેવી રીતે કરવી, ઘરની દરેક વ્યક્તિઓ સાથે ટીમ બનાવી ચાલવું, લોકોના વિશ્વાસ જીતવા, અનેક કામોમાં પહેલ કરવી, સ્વ-વ્યવસ્થાપન કરવું, લીડરશીપ, શીખવાની વૃત્તિ અને ટેકનોલોજીનું જ્ઞાન આ બધું જ તે સાસરે આવીને જાણ્યે અજાણ્યે અપનાવે છે અને જીવનમાં સફળ થાય છે. જો તેણે નોકરી કરવી પડે કે કોઈ પ્રકારના ક્લાસ શરૂ કરવાના હોય કે અન્ય કોઈ વ્યવસાય કરવાનો હોય તો પણ તે કાર્યસ્થળ અને ઘર, બાળકો, વડીલો, સગાસંબંધીઓ, વ્યવહાર બધું સાચવવા મલ્ટિટાસ્કિંગ કરે છે અને આ રીતે જુઓ તો દરેક મહિલા તેના જીવનનું બેલેન્સ બનાવવા પ્રયત્નશીલ રહી સફળ થાય છે.

ફિટનેસ

ડૉ.મુકુંદ મહેતા

કોરોનાના લોક આઉટ સમય દરમ્યાન કઈ કસરત કરશો ?

કસરત એટલે શું ?

કસરત એટલે શરીરના સાંધા અને સ્નાયુનું હલનચલન.તે કરતી વખતેતમારા સાંધા અને સ્નાયુને પ્રાણવાયુ (ઓક્સિજન) વાળી હવા આપવા ફેફસાંને ફુલવાની અને સંકોચવાની ક્રિયા કરવી પડે અને આ બધી જ ક્રિયા કરતી વખતે શક્તિરૂપે લોહી આપવા હૃદયને વધારે ધબકવું પડે. ટૂંકમાં જણાવીએ તો કસરત એટલે “શરીરના અગત્યના અંગો હૃદય, ફેફસાં સાંધા, સ્નાયુને આજીવન તંદુરસ્ત રાખવાની ક્રિયા” કહેવાય.

કસરત શા માટે કરવી જોઈએ ?

જો તમારે આખી જિંદગી શારીરિક રોગો અને માનસિક ઉપાધિઓનો પ્રતિકાર કરવાની ઈચ્છા હોય તો કસરત કરવી જોઈએ. માનવી જન્મ લે કે તરત રહે છે એટલેકે પહેલો શ્વાસ લે છે.પછી આખી જિંદગી તેને શ્વાસ લેવો પડે છે કારણ માનવીનું શરીર જેમ કારમાં પેટ્રોલ ના હોય તો ના ચાલે તે પ્રમાણે વાતાવરણની હવામાં રહેલા પ્રાણવાયુ (ઓક્સિજન) સિવાય જીવી શકતું નથી. શરીરના દરેક અંગોના અગણિત કોષોને જિંદગીભર કાર્યરત રાખવા માટે પ્રાણ ભરે છે માટે પ્રાણવાયુ કહે છે.શરીરને જીવતું રાખવા કસરત ખૂબ જરૂરી છે.

કસરતના પ્રકારો:

૧. ચાલવું (વોકિંગ) ૨. ધીમે ધીમે દોડવું (જોગિંગ) ૩. દોડવું (રનિંગ) ૪. તરવું (સ્વિમિંગ) ૫. ઘરની બહાર સાઈકલ ચલાવવી (આઉટડોર સાઈકલિંગ) ૬. નૃત્ય કરવું (ડાન્સિંગ) ૭. યોગની ક્રિયા જેમાં પ્રાણાયામ કરવાનો હોય અને આસનો કરવાના હોય. ૮. સૂર્ય નમસ્કારની કસરત ૯. લાર્કિંગ ક્લબમાં કરાવવામાં આવતી કસરત ૧૦. હેલ્થ ક્લબની કસરતો જેમાં ટ્રેડ મિલ પર ચાલવાનું, દોડવાનું, સ્ટેશનરી સાઈકલ ચલાવવાની અને જુદા જુદા સાધનો (મશીન)થી કરવાની બધીજ કસરતો ૧૧. સ્ટ્રેચિંગ જેમાં સ્નાયુને ખેંચવાની અને

સંકોચવાની અને સાંધાને વાળવાની અને સીધા કરવાની ક્રિયા કરવી પડે છે. આ બધાજ કસરતના પ્રકારો છે બધીજ કસરતોના મુખ્ય ત્રણ વિભાગ ગણાય

૧. એરોબિક (હૃદય અને ફેફસાંને શક્તિશાળી બનાવનારી કસરત)

૨. મસ્ક્યૂલર (શરીરના સ્નાયુને શક્તિશાળી બનાવનારી કસરત)

૩. ફ્લેક્સિબિલિટી (શરીરના સાંધાને શક્તિશાળી બનાવનારી કસરત)

કોરોનાના લોકાઉટ સમય દરમ્યાન તમે તમારા ઘરની બહાર જઈને કસરતો કરી શકવાના નથી માટે નીચે જણાવેલી ઘરમાં કરી શકો તેવી બધીજ કસરતો તમે કરી શકશો ઘરમાં રહેવાથી ખાવાના અને નાસ્તો કરવાના પ્રસંગ વધારે થવાના છે. જો તમે કસરત નહી કરો તો લોક આઉટ દરમ્યાન ઘરમાં બેસી ખોરાક લીધા કરવાથી વજન વધી જશે અને ‘વધારે વજન એ રોગને આમંત્રણ ‘ નિયમ પ્રમાણે તંદુરસ્ત રહેવા માટે ઘરમાં કરી શકો તેવી બધીજ કસરત કરો.

ઘરમાં કરી શકો તેવી કસરતો:

૧ પથારીમાં કરવાની કસરતો ૨. ખુરશીની મદદથી કરવાની કસરતો ૩. દાદરનું પગથિયું ચઢવાની અને ઉતરવાની કસરત ૪. ઘરમાં ચાલવાની કસરત ૫. યોગાસન અને પ્રાણાયામ

એ. પથારીમાં કરવાની કસરત (બધી કસરતો બે વાર કરશો)

૧. પડખું જમણી બાજુએથી ડાબી બાજુએ અને ડાબી બાજુએથી જમણી બાજુએ ફેરવો એટલે કે આળોટવાની ક્રિયા કરો.

૨. પથારીમાં બેઠા થાઓ અને સૂઈ જાઓ

૩. પથારીમાં લાંબા પગ કરીને બેસો. પછી બેઠા હો તે સ્થિતિમાં બંને હાથ ઊંચા કરો. ઊંચા કરેલા હાથ ધીરે ધીરે

નીચે લાવો અને તે જ વખતે કમરેથી વળી બંને હાથની આંગળીઓને પગની આંગળીઓને અડાડો

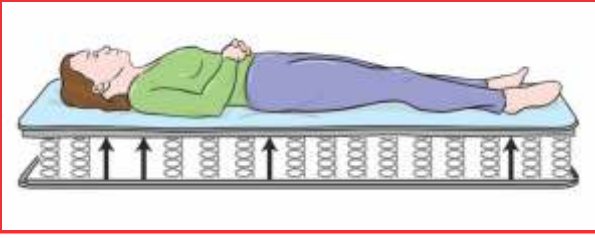
૪. પથારીમાં સૂતા હો તે સ્થિતિમાં રહીને કમરથી બંને પગ કાટખૂણે ઊંચા કરો અને પછી પાછા નીચે મૂકી દો. .

૫. પથારીમાંથી બેઠા થઈ બંને પગ ખાટલાથી નીચે જમીન પર મૂકી ઊભા થાઓ અને પાછા બેસી જાઓ.

૬. પથારીની બહાર ઊભા રહી બન્ને હાથ ફેલાવીને કમરેથી બન્ને હાથ ગોળ ગોળ ફેરવો.

૭. પથારીમાં સૂતા સૂતા કે બેસી ને પ્રાણાયામ કરવાની ક્રિયા : (ચિત્ર પ્રમાણે)

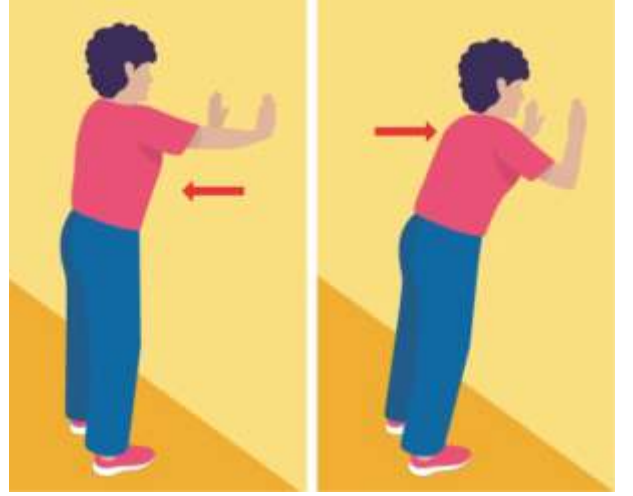
પેટ પર બંને હાથ મૂકી ઊંડો શ્વાસ લઈ અને મૂકો . એટલે કે સૂતાં સૂતાં પ્રાણાયામની ક્રિયા ધીરે ધીરે વધારીને ૩૦ વખત કરો. પ્રાણાયામની ક્રિયા તમે પથારીમાં બેસીને પણ કરી શકો છો. આની સાથે બીજા ચિત્રમાં બતાવ્યા પ્રમાણે તમને આવડતા હોય તે આસનો પણ કરો

૮. આસનો અથવા ફલેક્ષિબિલિટી એક્સરસાઈઝ

૯. દિવાલનો આધાર લઈને કરવાની કસરતની ક્રિયા : બંને હાથ દીવાલ પર ટેકવી ઊભા રહો. પછી દીવાલને ધક્કો મારવાની ક્રિયા આખા શરીરને ઝુકાવી કરો. આ ક્રિયા પાંચ વાર કરો.

બી.. પુરશીની મદદથી કરવાની કસરતો.

૧. . પુરશીમાં બેસી બંને હાથ ઊંચા કરો અને નીચે લાવો આ ક્રિયા ૨૦ વખત કરો

૨. . પુરશીમાં બેસી બંને હાથ ઊંચા કરી હાથ ધીરે ધીરે નીચે લાવી અને કમરેથી વળી બંને હાથની આંગળીઓને પગની આંગળીઓને ૧૦ વખત અડાડો

૩. પુરશીમાં બેસીને બંને હાથ બાજુ પર ફેલાવીને ગોળ ગોળ ફેરવો આ ક્રિયા ધીરે ધીરે વધારીને ૨૦ વખત કરો

૪ પુરશીમાં બેસી ચિત્રમાં બતાવ્યા પ્રમાણે જમણો અને ડાબો પગ વારાફરતી ઊંચો કરો અને નીચે મૂકો આ ક્રિયા ૧૦ વખત કરો

મૂકો. તમને અનુકૂળ હોય તે રીતે ચંપલ કે બુટ પહેરો અથવા ખુલ્લા પગે પગથિયું ચડાડિતરવાની ક્રિયા કરો. આ ક્રિયા આખા દિવસમાં ધીરે ધીરે વધારીને ૩૦૦ વાર કરવાની છે.

ડી. ઘરમાં ચાલવાની કસરત

(ચિત્રમાં બતાવ્યા) પ્રમાણે ઈંગ્લિશ ૮ ના આંકડા પ્રમાણે નિશાની કરી ચાલવાની ક્રિયા માટે રસ્તો તૈયાર કરાવો

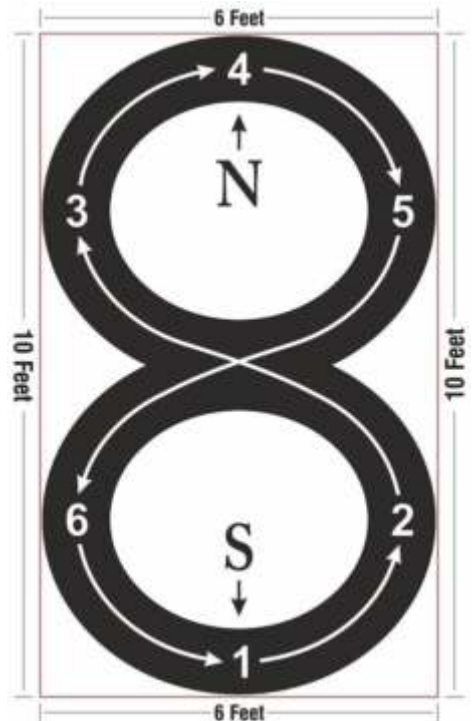
૧ થી શરૂ કરીને ૬ સુધી નિશાની બતાવ્યા પ્રમાણે બૂટ મોજાં પહેરીને ચાલવાની ક્રિયા ધીરે ધીરે વધારી ૩૦ મિનિટ ઘરમાં ચાલો

૫ . ખુરશીનો સપોર્ટ લઈને ચિત્રમાં બતાવ્યા પ્રમાણે ડાબો અને જમણો પગ સાથળથી ઊંચો અને નીચો કરવાની ક્રિયા ૧૦ વખત કરો.

સી. દાદરનું એક પગથિયું ચડાડિતર કરવાની કસરત

દાદરનો કઠેડો (બેનિસ્ટર) હાથથી બરોબર પકડી પહેલા ડાબો પગ પહેલે પગથિયે મૂકો પછી જમણો પગ પહેલે પગથિયે મૂકો. પછી એજ સ્થિતિમાં રહીને પહેલા ડાબો પગ નીચે મૂકો અને પછી જમણો પગ પાછો નીચે

મનોવિજ્ઞાનની અગત્ય

પશ્ચિમના દેશોમાં માનવશાસ્ત્ર વિશેનો ખ્યાલ બહુ નીચલી કક્ષાએ ઉતરી ગયેલો છે. માનસશાસ્ત્ર તો વિજ્ઞાનોનું પણ વિજ્ઞાન છે, પરંતુ પશ્ચિમમાં તેને બીજા વિજ્ઞાનોની સમાન કક્ષામાં જ મૂકવામાં આવે છે, એટલે કે તેનું મૂલ્યાંકન ઉપયોગીતાના જ માપદંડથી કરવામાં આવે છે.

માનવજાતને રોજિંદા જીવનમાં તે કેટલો ફાયદો કરશે? આપણાં ઝડપથી વધતાં જતાં સુખમાં તે કેટલો ઉમેરો કરશે? ઝડપથી વધતાં દુઃખોમાંથી તે આપણને કેટલા અંશે બચાવશે? આવા માપદંડથી જ પશ્ચિમમાં બધું માપવામાં આવે છે.

લોકો ભૂલી જાય છે કે આપણાં લગભગ નેવું ટકા જ્ઞાનનો ઉપયોગ વાસ્તવિક રીતે વિચારતાં ભૌતિક સુખો વધારવા તરફ કે દુઃખો ઘટાડવા તરફ વ્યવહારુ રીતે થઈ શકતો જ નથી. આપણા વૈજ્ઞાનિક જ્ઞાનના અત્યંત નાના

સ્વામી વિવેકાનંદ

ભાગને જ રોજ-બરોજના વ્યવહારિક જીવનમાં ઉપયોગમાં લાવી શકાય. આનું કારણ એ છે કે આપણાં જાગ્રત મનનો સૂક્ષ્માતિસૂક્ષ્મ અંશ જ ઈન્દ્રિયગ્રાહ્ય ભૂમિકા ઉપર છે. ઈન્દ્રિયગ્રાહ્ય ચેતનાનો માત્ર થોડો જ અંશ આપણાં હાથમાં છે, અને તેને જ આપણે આપણું સમગ્ર મન અને જીવન કલ્પી લઈએ છીએ; પરંતુ હકીકતમાં તો અજ્ઞાત મનના વિશાળ મહાસાગરમાં એ તો માત્ર એક બિંદુ જેટલું જ છે. જો આપણું સર્વસ્વ ઈન્દ્રિયોના અનુભવોનો સમુદાય જ હોત તો આપણને મળતા બધા જ્ઞાનનો ઉપયોગ ઈન્દ્રિયસુખથી થતી તૃપ્તિ માટે આપણે કરી શક્યા હોત; પરંતુ આપણાં સદ્ભાગ્યે તેવું નથી. પશુ અવસ્થામાંથી આપણે જેમ જેમ દૂર જતાં જઈએ છીએ, તેમ તેમ આપણી ઈન્દ્રિયસુખોની ઈચ્છા ઓછી ને ઓછી થતી જાય છે, અને વૈજ્ઞાનિક તથા મનો વૈજ્ઞાનિક વિષયોની ઝડપથી વધતી જતી સમજણમાંથી મળતો આપણો આનંદ વધુ ને વધુ તીવ્ર બને છે; અને જ્ઞાન કેટલું ઈન્દ્રિયસુખ આપે છે, તેની પરવા વગર, કેવળ જ્ઞાનની ખાતર જ્ઞાન, એ જ મનનો સર્વોચ્ચ આનંદ બની રહે છે.

પરંતુ પશ્ચિમના ઉપયોગિતાના વિચારને માપદંડ તરીકે સ્વીકારીએ તો એ ધોરણથી પણ મનોવિજ્ઞાન વિજ્ઞાનોનું વિજ્ઞાન ઠરે છે. શા માટે ? આપણે સહુ આપણી ઈન્દ્રિયોના ગુલામ છીએ. આપણે જ્ઞાત તેમ જ અજ્ઞાત મનના ગુલામ છીએ, ગુનેગાર પોતે ગુનેગાર થવા ઈચ્છે છે તેથી જ તે ગુનેગાર નથી હોતો; પણ તેનું મન તેના કાબૂમાં નથી હોતું અને તેથી તે જ્ઞાત તથા અજ્ઞાત મનનો તેમજ બીજા દરેકના મનનો ગુલામ બને છે. તેણે પોતાના મનના પ્રબળ વલણને અનુસરવું પડે છે; તેમ કર્યા વિના તેનાથી રહેવાતું નથી; પોતાની અનિચ્છા છતાં, પોતાની અંદરની સદ્વૃત્તિઓની ઉપરવટ થઈનેય, પોતાની સત્યપ્રકૃતિની વિરુદ્ધ થઈનેય તેને તેમ વર્તવું પડે છે. તેણે પોતાના મનની પ્રબળ હકૂમતને તાબે થવું જ પડે છે. બિચારો માનવ પોતાની જાતને રોકી શકતો નથી. આપણા પોતાના જીવનમાં પણ આપણે નિરંતર આવું જોઈએ છીએ. આપણે હંમેશાં આપણાં સ્વભાવની સારી બાજુની

વિરુદ્ધ જઈને કામ કરતા હોઈએ છીએ; તેવું વર્તન કરવા માટે પાછળથી આપણી જાતને આપણે ઠપકો આપીએ છીએ; આપણને નવાઈ લાગે છે કે આપણે તે કેવો ખરાબ વિચાર કરતા હતા અને આવું ખરાબ કામ કેવી રીતે કરી શક્યા ! છતાં ફરીફરીને આપણે તેમ કરીએ છીએ અને ફરીફરીને આપણે તે માટે સહન કરવું પડે છે, અને વળી પાછો આપણી જાતને ઠપકો આપીએ છીએ. પરંતુ ઈચ્છા થવાનું કારણ એ છે કે એવી ઈચ્છા આપણે પરાણે કરવી પડે છે. આપણે પરાણે આગળ ધકેલાઈએ છીએ ને ત્યાં આપણે નિરુપાય હોઈએ છીએ !

આપણે સહુ આપણાં પોતાના તેમજ બીજા બધાના મનના ગુલામ છીએ; આપણે સજજન હોઈએ કે દુર્જન, પણ એથી કશો જ ફેર પડતો નથી. આપણે જ્યાં ત્યાં દોરાઈ જઈએ છીએ કેમ કે તેમાં આપણું કઈ ચાલતું નથી હોતું. આપણે બોલીએ છીએ, આપણે વિચાર કરીએ છીએ, આપણે કામ કરીએ છીએ, પણ એમ નથી. આપણે પરાણે વિચાર કરવો પડે છે માટે આપણે વિચાર કરીએ છીએ, આપણે પરાણે કામ કરવું પડે છે તેથી કામ કરીએ છીએ; આપણે આપણા પોતાના અને અન્યના ગુલામ છીએ. આપણાં અજ્ઞાત મનમાં ઊંડે ઊંડે, કેવળ આ જન્મના જ નહીં, પરંતુ આપણાં બધા ગત જન્મોનાં સુધ્ધાં તમામ વિચારો તથા કર્મો સંઘરાઈ રહેલાં હોય છે. અજ્ઞાત મનનો આ મહાન અફાટ મહાસાગર ભૂતકાળના તમામ વિચારો તથા કર્મોથી ભરેલો હોય છે. તેમાંનો એકએક પોતાને ગણતરીમાં લેવા માટે પ્રયત્ન કરતો હોય છે, વ્યક્ત થવા બહાર ઘસતો હોય છે, અને એક પાછળ એક એમ ઘસ્યા આવતાં મોજાંની પેઠે જ્ઞાત મન કે બાહ્ય મન પર અફળાતો હોય છે. આ વિચારોને, આ સંગ્રહાયેલી શક્તિને, આપણે સ્વાભાવિક ઈચ્છા, પ્રતિભા વગેરે કહીએ છીએ.

સરદારધામ ભવનના ગૌરવંતા ભામાશાસ્ત્રીઓ

ડૉ. ગોવિંદભાઈ એલ. ધોળકિયા
શ્રી રામકૃષ્ણ એક્સપોર્ટ, સુરત
સ્થાપક ટ્રસ્ટીશ્રી

શ્રી જયંતિભાઈ એમ. પટેલ
સ્થાપક ટ્રસ્ટીશ્રી

મેઘમણિ પરિવાર
અમદાવાદ

શ્રી નટુભાઈ એમ. પટેલ
સ્થાપક ટ્રસ્ટીશ્રી

સ્વ. શ્રી પોપટભાઈ એન. ડુંગરાણી
જયક્રમ પાર્ક પ્રા. લિ., સુરત

શ્રી લવજીભાઈ ડી. ડાલિયા
(બાદશાહ) અવધ-અંજનિ ગ્રૂપ, સુરત
સ્થાપક ટ્રસ્ટીશ્રી

શ્રી જશવંત એ. પટેલ
શ્યામલ ડેવલપર્સ-અમદાવાદ (સ્થાપક ટ્રસ્ટીશ્રી)
સિવિલ સર્વિસ સેન્ટરના નામકરણના દાતાશ્રી

સરદારધામના ગૌરવંતા દાતાશ્રીઓ

શ્રી પારુલભાઈ એલ. કાકડિયા
નિશાંત એન્ટરપ્રાઇઝ પ્રા. લી., વડોદરા
સ્થાપક ટ્રસ્ટીશ્રી

શ્રી રમેશભાઈ એ. પટેલ
રમેશ પટેલ બિલ્ડર્સ પ્રા. લી., વડોદરા
સ્થાપક ટ્રસ્ટીશ્રી
ભૂમિદાતાશ્રી મધ્ય ગુજરાત

શ્રી વિપુલભાઈ વી. ગજેરા
નીલ પીગમેન્ટ પ્રા. લી., અંકલેશ્વર
સ્થાપક ટ્રસ્ટીશ્રી
ભૂમિદાતાશ્રી મધ્ય ગુજરાત

શ્રી દુધ્યંતભાઈ આર. પટેલ
એસ્કેલ સ્ટેટીક પ્રા. લિ. વડોદરા
સ્થાપક ટ્રસ્ટીશ્રી
ભૂમિદાતાશ્રી મધ્ય ગુજરાત

શ્રી છગનભાઈ એમ. ધોળુ
પી. સી. પટેલ ઈન્ફ્રા પ્રા. લી., વડોદરા
સ્થાપક ટ્રસ્ટીશ્રી
ભૂમિદાતાશ્રી મધ્ય ગુજરાત

શ્રી રણછોડભાઈ જોઈતારામ પટેલ
રણજીત બિલ્ડરોન લિમિટેડ પરિવાર
(સરદાર સાહેબની પ્રતિમાના દાતાશ્રી)
સ્થાપક ટ્રસ્ટીશ્રી

શ્રી લાલજીભાઈ ટી. પટેલ
ધર્મનંદન ડાયમંડ, સુરત
સ્થાપક ટ્રસ્ટીશ્રી

શ્રી કાંતિભાઈ વી. ઉકાણી
ભૂમિ ડેવલપર્સ, અમદાવાદ
સ્થાપક ટ્રસ્ટીશ્રી

શ્રી માધવજીભાઈ ડી. માંગુડિયા
લેન્ડ માર્ક, સુરત

શ્રી દર્શનભાઈ એન. પટેલ
વિની કોસ્મેટીક્સ પ્રા. લી.
અમદાવાદ

ડૉ. ચિતરંજનભાઈ એ. પટેલ
યુ.એસ.એ.
ઈ-વાઈબ્રેરીના દાતા

શ્રી દક્ષેશભાઈ એ. બોધરા
ગિસામ એન્ટરપ્રાઇઝ
સુરત

સરદારધામના ગૌરવંતા સ્થાપક ટ્રસ્ટીશ્રીઓ

માન. શ્રી નીતિનભાઈ આર. પટેલ
નાયબ મુખ્યમંત્રીશ્રી - ગુજરાત રાજ્ય
અમદાવાદ

શ્રી મનજીભાઈ પી. ડુંગરાણી
ગોપાલ બિલ્ડર્સ
સુરત

શ્રી ગોવિંદભાઈ એલ. કાકડિયા
શીતલ મેન્યુફેક્ચરીંગ પ્રા. લી.
મુંબઈ

શ્રી પ્રવિણભાઈ ઓ. ભાલોડિયા
અર્જંતા ગ્રૂપ
મોરબી

શ્રી વનિતાબેન પી. ભાલોડિયા
ઓર્પેટ ગ્રૂપ
મોરબી

શ્રી નેવિલભાઈ પી. ભાલોડિયા
ઓર્પેટ ગ્રૂપ
મોરબી

સરદારધામના ગૌરવવંતા સ્થાપક ટ્રસ્ટીશ્રીઓ

શ્રી જ્યોતિભાઈ વી. નારોલા
શ્રી રામ કિશ્ના એક્સપોર્ટ પ્રા.લી.
સુરત

શ્રી જ્યોતિભાઈ વી. બાબરિયા
અવધ-અંજનિ ગ્રૂપ,
સુરત

શ્રી ધનજીભાઈ એન. ડુંગરાણી
સુરત

શ્રી ડાહ્યાભાઈ જી. સુતરિયા
હીરાકો ઈન્ડિયા પ્રા.લી.
મુંબઈ

શ્રી અનિલભાઈ એન. દેવાણી
દેવાણી એન્ડ કંપની
અમદાવાદ

શ્રી જીવરાજભાઈ કે. સુતરિયા
મિરામ્બિકા એન્જિનિયરિંગ
સુરત

શ્રી જગદીશભાઈ વી. ભુવા
પ્રોસેસ પ્લાસ્ટ પ્રા.લી.
અમદાવાદ

શ્રી ધનજીભાઈ એ. પટેલ
એમ.એલ.એ., વહવાણ, સુરેન્દ્રનગર
મેક્સન ફાર્મા પ્રા.લી., સુરેન્દ્રનગર

શ્રી કનુભાઈ એમ. પટેલ
મોન્ટે કાર્લો લી.
અમદાવાદ

શ્રી ધનશ્યામભાઈ એમ. સોજાગા
સૂચમ, પ્રોજેક્ટસ પ્રા.લી.
અમદાવાદ

શ્રી પોપટભાઈ એન. પટેલ
ફિલ્ડ માર્શલ
રાજકોટ

શ્રી મનહરભાઈ એમ. કાકડિયા
બ્લેઝીંગ ઈન્ડીયા ડેવલોપર્સ
સુરત

શ્રી વલ્લભભાઈ એસ. લખાણી
કિરણ જેમ્સ પ્રા.લી.
મુંબઈ

શ્રી દિપેશભાઈ પી. સુખડિયા
ભારતી અગરબતી
અમદાવાદ

શ્રી શશિનભાઈ વી. પટેલ
સદ્ભાવ એન્જી.લી.
અમદાવાદ

શ્રી જ્યોતિભાઈ ડી. પટેલ
વ્રજ ડેવલોપર્સ
ભાવનગર

શ્રી કાંતિભાઈ એલ. ગઢિયા
સહજાનંદ ડેવલોપર્સ
અમદાવાદ

શ્રી વલ્લભભાઈ ડી. વઘાસિયા
વી ડી ગ્લોબલ કે.
મુંબઈ

શ્રી રાજેશભાઈ એમ. કાકડિયા
એચ.ઓ.એફ.
અમદાવાદ

શ્રી દિયાળભાઈ કે. વઘાણી
ક્યુ જેમ્સ
મુંબઈ

શ્રી કાંતિભાઈ એન. પટેલ-રામ
અમદાવાદ

શ્રી અજયભાઈ ડી. શ્રીધર
શ્રીધર કન્સ્ટ્રક્શન
અમદાવાદ

શ્રી સંજયભાઈ કે. સાવલિયા
સાવલિયા બિલ્ડર્સ
અમદાવાદ

શ્રી કે. આઈ. પટેલ
એરિસ ઓર્ગેનીક પ્રા.લી.
અમદાવાદ

શ્રી શરદભાઈ જી. પટેલ
વર્ણીરાજ બિલ્ડકોન
અમદાવાદ

શ્રી કિશોરભાઈ બી. વિરાણી
કાર્પ ઈમ્પેક્ષ
સુરત

શ્રી મોલેખભાઈ ડી. ઉદાણી
બાન લેબ્સ લી.
રાજકોટ

શ્રીમતી સ્મિતાબેન એચ. અમીન
પુણે

શ્રી સવજીભાઈ ડી. ધોળકિયા
હરિકિશ્ના એક્સપોર્ટ પ્રા.લી.
સુરત

શ્રી નીતિન ભાઈ આર. પટેલ
ગાય છાપ બેસન
અમદાવાદ

શ્રી અરવિંદભાઈ ડી. તેજાણી
તેજાણી એન્ટરપ્રાઇઝ
સુરત

શ્રીમતી કાશીબેન બી. સુતરિયા
સુરત

સ્વ.શ્રી નાગજીભાઈ જે. સુતરિયા
યુ.એસ.એ.

શ્રી મનજીભાઈ પી. પટેલ
તામી એક્સપોર્ટ
મુંબઈ

શ્રી આનંદભાઈ એ. પટેલ
એપોલો ગ્રૂપ
અમદાવાદ

શ્રીમતી રસીલાબેન બી. સુતરિયા
લક્ષ્મી કાર્ડ
બેલ્જયમ

સરદારધામના ગૌરવવંતા સ્થાપક ટ્રસ્ટીશ્રીઓ

શ્રી સુરેશભાઈ ડી. પટેલ
સુધા ગ્રૂપ
અમદાવાદ

શ્રી ભરતભાઈ એચ. રાઉટ
એચ.ઓ.એફ. ફર્નિચર
અમદાવાદ

શ્રી હરેશભાઈ ડી. મોરડિયા
મહાદેવ ગ્રૂપ
અમદાવાદ

શ્રી સૌરભભાઈ વાય. પટેલ
ઊર્જામંત્રી ગુજરાત રાજ્ય
ગાંધીનગર

શ્રી રણછોડભાઈ કે. દેનોજી
રતકલા એક્સપોર્ટ પ્રા.લી.
નવસારી

શ્રી વસંતભાઈ એસ. પટેલ
સરદાર પટેલ વિદ્યાલય
સુરેન્દ્રનગર

શ્રી વી. વી. પટેલ (CA)
વી વી પટેલ એન્ડ કં.
અમદાવાદ

શ્રી જયસુભાઈ ઓ. પટેલ
ઓરેવા ગ્રૂપ
મોરબી

શ્રી હનુભાઈ આર. સાંગાણી
સત્યમ ગ્રૂપ
અમદાવાદ

શ્રી ગોવિંદભાઈ જી. વરમોરા
સનસાઈન ટાઈલ્સ પ્રા.લી.
મોરબી

શ્રી જ્યંતિભાઈ એસ. પટેલ
પ્રમુખ-શ્રી ૪૮ ગામ સમાજ
અમદાવાદ

શ્રી ભુપેન્દ્રભાઈ આર. પટેલ
એમ.એલ.એ.
ઘાટલોડિયા, અમદાવાદ

શ્રી સંદિપભાઈ બી. પડસાળા
બી.નાનજી એન્ટરપ્રાઇઝ લી.
અમદાવાદ

ડૉ. દશરથભાઈ વી. પટેલ
ગુજરાત મલ્ટીગેસ બેઝ કમોલ્કસ પ્રા.લી.
મહેસાણા

શ્રી પ્રકાશભાઈ પી. વરમોરા
વરમોરા ગ્રૂપ
અમદાવાદ

શ્રી અંબાલાલ એમ. પટેલ
અવની સીડ્સ લી.
અમદાવાદ

શ્રી આશિષભાઈ એ. પટેલ
અવની સીડ્સ
અમદાવાદ

શ્રી પ્રમુખભાઈ ડી. પટેલ
શ્રીરંગ કોર્પોરેશન
અમદાવાદ

શ્રી સુરેશભાઈ આર. પટેલ
શાયોના લેન્ડ કોર્પોરેશન
અમદાવાદ

શ્રી પ્રશાંતભાઈ વી. વાંછણી
મે.સ્વીસ પેક.પ્રા.લી.
વડોદરા

શ્રી ઘનશ્યામભાઈ સી. બોરડ
બોરડ કન્સ્ટ્રક્શન પ્રા.લી.
વડોદરા

શ્રી રવજીભાઈ જી. કથિરિયા
અમદાવાદ

શ્રી ધીરુભાઈ પી. ઉકાણી
શિવમ એન્ટરપ્રાઇઝ
સુરત

શ્રી મયંકભાઈ એસ. પટેલ
વડોદરા

શ્રી શેખરભાઈ જી. પટેલ
ગણેશ હાઉસીંગ લી.
અમદાવાદ

શ્રી ગણપતભાઈ આઈ. પટેલ
ગણપત યુનિવર્સિટી
યુ.એસ.એ.

શ્રીમતી મંજુલાબેન જી. પટેલ
ગણપત યુનિવર્સિટી
યુ.એસ.એ.

શ્રી દશરથભાઈ એમ. પટેલ
સમર્થ ગ્રાયમંડ
વિસનગર

શ્રી એન. કે. પટેલ
સન બિલ્ડર્સ
અમદાવાદ

શ્રી કિશોરભાઈ વી. વિરમગામા
આયર્ન ટ્રાયંગલ
અમદાવાદ

શ્રીમતી સુધા જે. પટેલ
શ્યામલ ડેવલપર્સ
અમદાવાદ

કુ. હેપી જે. પટેલ
શ્યામલ ડેવલપર્સ
અમદાવાદ

શ્રી રાજેશભાઈ બી. બાંભરોલિયા
શરણ ગ્રૂપ
અમદાવાદ

શ્રી પ્રવિણભાઈ એચ. લખાણી
યોગી ઈન્ટરમિડિયેટ પ્રા.લી.
અમદાવાદ

શ્રી કમલભાઈ આર. મારવાડી
શિવમ સહાય નિધી દાતા-સરદારધામ
અમદાવાદ

શ્રી ગિરીશભાઈ ટી. પટેલ
જે. જી. એન્ટરપ્રાઇઝ
વડોદરા

સરદારધામના ગૌરવવંતા સ્થાપક ટ્રસ્ટીશ્રીઓ

શ્રી કાળુભાઈ એમ. જાલાવાડિયા
રાજશ્રી ગ્રુપ
અમદાવાદ

શ્રી મનસુખભાઈ એન. દેવાણી
શાંતિ કન્સ્ટ્રક્શન
જામનગર

શ્રી રમેશભાઈ એમ. પટેલ
મેઘમણી ગ્રુપ
અમદાવાદ

શ્રી અરવિંદભાઈ એ. દોમડિયા
કૃષ્ણાલ કન્સ્ટ્રક્શન પ્રા. લી.
રાજકોટ

શ્રી પી. એસ. પટેલ
પી. એસ. પી. પ્રોજેક્ટ લી.
અમદાવાદ

શ્રી કાનજીભાઈ કે. પટેલ
નિશીન ટ્રેડિંગ એન્ડ ઈન્વેસ્ટમેન્ટ પ્રા. લી.
મુંબઈ

શ્રી વલ્લભભાઈ પી. કાંસોદરિયા
સાગર બિલ્ડર્સ પ્રા. લી.
સુરત

શ્રી મનહરભાઈ જે. સાંચપરા
યુરો કુંડુસ
સુરત

શ્રી ટિલીપભાઈ ડી. કોઠિયા
પ્રમુખ શ્રી કોઠિયા હોસ્પિટલ
અમદાવાદ

શ્રી કેશવભાઈ એચ. ગોટી
ગ્લો સ્ટાર
સુરત

શ્રી નાનુભાઈ કે. સાવલિયા
સુખવીલા ડેવલપર્સ
સુરત

શ્રી હંસરાજભાઈ એ. ગોંડલિયા
અલિન્દ્રા ગ્રુપ
સુરત

શ્રી રમેશભાઈ બી. મેશિયા
અમદાવાદ

ડૉ. કિરણભાઈ સી. પટેલ
યુ.એસ.એ.-ફ્લોરિડા

શ્રીમતી પલ્લવીબેન કે. પટેલ
યુ.એસ.એ.-ફ્લોરિડા

શ્રી જગદીશભાઈ ડી. સંઘાણી
બાબરીયા ઈસ્ટીટ્યુટ ઓફ ટેકનોલોજી
વડોદરા

શ્રી ભુપતભાઈ પી. રામોલિયા
ધનવીન પીગમેન્ટ્સ પ્રા. લી.
અંકલેશ્વર

ડૉ. વિકલભભાઈ ધડુક
યુ.એસ.એ.

શ્રીમતી રંજનબેન વી. ધડુક
યુ.એસ.એ.

શ્રી સંજયભાઈ આર. પટેલ
એસ્ટિપ ગ્રુપ-પૂર્વ ચેરમેન કેડાઈ
વડોદરા

શ્રી સુરેશભાઈ ડી. પટેલ
તેજસ પોલિપેક પ્રા. લી.
વડોદરા

શ્રી કિરીટભાઈ ડી. પટેલ
બલોગ પુણીન એન્ડ ઈન્સ્ટ્રુક્ટર એલ.એલ.પી.
વડોદરા

શ્રી સતિષભાઈ એમ. પટેલ
માજી ધારાસભ્ય
(કરજીણ)વડોદરા

શ્રી જીવરાજભાઈ એસ. ગાભાણી
સુરત

શ્રી માણેકભાઈ એસ. લાઠિયા
બી. માણેક એક્ષપોર્ટ
સુરત

શ્રી રવજીભાઈ પી. વસાણી
વસાણી ગ્રુપ
અમદાવાદ

શ્રી દિનેશભાઈ બી. પેશાણી
બાપુનર વોર્ડ કોર્પોરેટર એન્ડ ટેવમ ડેવલપર્સ
અમદાવાદ

શ્રી સુરેન્દ્રભાઈ એમ. પટેલ
પૂર્વ અધ્યક્ષ ઓડીઆ એન્ડ પૂર્વ સંસદ સભ્યશ્રી
અમદાવાદ

શ્રી ભરતભાઈ કે. બોધરા
ધ્રુવ કોટન પ્રોસેસિંગ પ્રા. લી.
જસદણ

શ્રી બિપીનભાઈ વી. ઉસદડિયા
સંજય કન્સ્ટ્રક્શન કંપની
રાજકોટ

શ્રી હરેશભાઈ ડી. પરવાડિયા
સુરત

શ્રી કરશનભાઈ જી. પટેલ
આર. કે. સિન્થેસીસ લી.
અમદાવાદ

શ્રી પરેશભાઈ એમ. ગજેરા
શિવમ ડેવલપર્સ એન્ડ કેડાઈ ગુજરાત પ્રેસિડન્ટ
રાજકોટ

શ્રી રમેશભાઈ વી. ટીલારા
અવધ ઈન્ફ્રાસ્ટ્રક્ચર
રાજકોટ

શ્રી ગુણવંતભાઈ બી. સોજીત્રા
એવલોન ગ્રુપ
અમદાવાદ

શ્રી ભુપતભાઈ કે. ભાયાણી
એમ. એમ. યાર્નસ પ્રા. લી.
જસદણ

સરદારધામના ગૌરવવંતા સ્થાપક ટ્રસ્ટીશ્રીઓ

શ્રી ભીખુભાઈ પી. વીરાણી
બાલાજી વેફર્સ ગ્રૂપ
રાજકોટ

શ્રી વલ્લભભાઈ જી. કાકડિયા
એમ. એલ. એ.
કક્કરબાપાનગર અમદાવાદ

શ્રી કમલેશભાઈ કે. ગોંડલિયા
તક્ષશિલા ડેવલોપર્સ
અમદાવાદ

શ્રી પ્રવિણભાઈ એસ. પટેલ
વડોદરા

શ્રી બી. કે. પટેલ
ડાયનેમિક કલરીંગ લીવસ
અમદાવાદ

શ્રી ભગીરથભાઈ એમ. પીઠવડી
સુરત

ડૉ. જગદીશભાઈ સહિયા
સખીયા સ્ટ્રીન ક્લીનિક
સુરત

શ્રી નિમિષભાઈ કે. પટેલ
એન. કે. પ્રોટીન્સ પ્રા. લી.
અમદાવાદ

શ્રી આલાખભાઈ એસ. પટેલ
પોપ્યુલર બિલ્ડર્સ પ્રા. લી.
અમદાવાદ

શ્રી કંચનભાઈ બી. પટેલ
કે. બી. જ્વેલર્સ
અમદાવાદ

શ્રી કમલેશભાઈ પટેલ
અભિક્ષા ટ્રસ્ટ
વડોદરા

શ્રી પરેશભાઈ એન. પટેલ
શ્રી પુષ્કર કન્સ્ટ્રક્શન કાં.,
અમદાવાદ

શ્રી રોહિતભાઈ જે. પટેલ
મેગનેટ ઈન્ડીક્શન પ્રા. લિ.
આણંદ

શ્રી અતિથભાઈ એમ. પટેલ
મારૂતિ બિલ્ડર્સ
અમદાવાદ

શ્રી મનસુભાઈ એમ. કપોપરા
રૂઢ ડેવલોપર્સ
અમદાવાદ

શ્રી હિંમતભાઈ આર. કોલડિયા
પુષ્ક ગાર્મેન્ટ પાર્ક
અમદાવાદ

શ્રી નારણભાઈ જી. પટેલ
મુંબઈ

શ્રી મંગળભાઈ જી. પટેલ
મુંબઈ

શ્રી મનુભાઈ એન. જ્યાણી
મુંબઈ

શ્રી શૈલેષભાઈ પી. લુખી
જે કે સ્ટાર
મુંબઈ

શ્રી ભુપેશભાઈ બી. શિરોયા
ધરતીધાન ગ્રોનાર્ટ્સ પ્રા. લી.
મુંબઈ

શ્રી ઘનશ્યામભાઈ પી. હિરપરા
અમદાવાદ

શ્રી વિનુભાઈ પી. પડશાળા
હિરામણી બિલ્ડકોન
અમદાવાદ

શ્રી કંદર્પભાઈ કે. અમીન
આર્ચિટ ઓર્ગનાસીસ લી.
અમદાવાદ

શ્રીમતી પલ્લવીબેન એ. શ્રીધર
અમદાવાદ

શ્રી નારાયણભાઈ વી. પટેલ
પૂર્વ ચેરમેન સરદાર સરોવર/વૃક્ષ વગોદરા
વડોદરા

શ્રી આશિષભાઈ કે. પટેલ
આસ્થા બિલ્ડર્સ
અમદાવાદ

શ્રી વિરજભાઈ ટી. સુખડિયા
ઓમ ઓર્ગનાઈઝેશન
અમદાવાદ

શ્રી અરવિંદભાઈ પી. અણદાણી
અંકિતા કન્સ્ટ્રક્શન
અમદાવાદ

શ્રી અજીતભાઈ ટી. પટેલ
અપોલો ગ્રૂપ
મહેસાણા

શ્રી કિરણભાઈ એમ. પટેલ
મેઘમણી પરિવાર
અમદાવાદ

શ્રી જીતુભાઈ એમ. પટેલ
કે. પટેલ કંમો ફાર્મા પ્રા. લી.
મુંબઈ

શ્રી ચતુરભાઈ આર. ચોડવડિયા
પુષ્ક ગ્રૂપ
અમદાવાદ

શ્રી નિરવભાઈ ડી. ખૂંટ
પુષ્ક ગ્રૂપ
અમદાવાદ

શ્રી મહેન્દ્રભાઈ એમ. પટેલ
અબુજા ઈન્ટરમીડિયેટ્સ
છાત્રાલ

શ્રી બાબુભાઈ જે. પટેલ
એમ. એલ. એ. ટ્રસ્ટીઠ
અમદાવાદ

સરદારધામના ગૌરવવંતા સ્થાપક ટ્રસ્ટીશ્રીઓ

શ્રી દિલીપભાઈ પી. પટેલ
રાજા ઈન્સ્ટીટ્યુટ
કડી

શ્રી જીતુભાઈ એસ. વાઘાણી
એમ.એલ.એ.
ભાવનગર

શ્રી ત્રિકમભાઈ જે. પટેલ
પ્રેસીડન્ટ - ઈન્ફા
અમદાવાદ

શ્રી ઘનશ્યામભાઈ એમ. શંકર
શીવમ એક્સપોર્ટ
મુંબઈ

શ્રી વિવેકભાઈ પી. પટેલ
આયર્ન ડેવલપર્સ
અમદાવાદ

શ્રી નવીનચંદ્ર એસ. ધોળુ
દુર્ગા કન્સ્ટ્રક્શન કંપની
વડોદરા

શ્રી શાંતિલાલ એસ. ધોળુ
દુર્ગા કન્સ્ટ્રક્શન કંપની
વડોદરા

શ્રી પ્રભુલાલભાઈ એમ. ધોળુ
પી.સી. પટેલ ઈન્ફા પ્રા. લી.
વડોદરા

શ્રી તારકભાઈ એલ. પટેલ
લક્ષ્મી ગ્રુપ
વડોદરા

શ્રી સંજયભાઈ પટેલ
આત્મીય ગ્રુપ
વડોદરા

શ્રી મિતેષભાઈ આર. પટેલ
સંસદસભ્ય, આણંદ

શ્રી રાજેશભાઈ એ. પટેલ
વડોદરા

શ્રી બાબુલાલ એ. સાવલિયા
યુ.એસ.એ.

શ્રી ચિંતનકુમાર કે. ગોટી
ગ્લો સ્ટાર, સુરત

શ્રી હિતેશભાઈ એમ. શેટા
અમૃત જેમ્સ, મુંબઈ

શ્રી નંદલાલભાઈ એલ. માંડવિયા
રાજકોટ

શ્રી જીવણભાઈ જી. ગોવાણી
માર્સ કોર્જ પ્રા.લિ.
રાજકોટ

શ્રી બાબુભાઈ એલ. નારોલા
નારોલા જેમ્સ, સુરત

શ્રી લલીતભાઈ કે. પટેલ
મેઘમણી ગ્રુપ
અમદાવાદ

શ્રી અબજીભાઈ કે. ધોળુ
મહાલક્ષ્મી ઈન્ફા પ્રા. લી.
અમદાવાદ

શ્રી ભુપેશભાઈ પટેલ
મધરલેન્ડ ઈન્સ્ટીટ્યુટ
અમદાવાદ

શ્રી શ્રીકાંતભાઈ સિતાપરા
રુતુરાજ કેન્સાન્સીસ
વડોદરા

શ્રી શંકરભાઈ પટેલ
વાઈટ-ઓ-કેમ
અંકલેશ્વર

શ્રીમતિ વર્ષાબેન એસ. પટેલ
વાઈટ-ઓ-કેમ
અંકલેશ્વર

શ્રી મધુભાઈ એમ. ડોબરિયા
કર્ણાવતી ડેવલપર્સ
અમદાવાદ

શ્રી જગદીશભાઈ બી. પટેલ
પ્રેસીડન્ટ, રાજપથ ક્લબ
અમદાવાદ

શ્રી ધીરુભાઈ જે. બાબરિયા
યુ.એસ.એ.

શ્રી ભરતભાઈ એમ. ભગત
યુ.એસ.એ.

શ્રી પ્રકાશભાઈ એમ. ભગત
યુ.એસ.એ.

શ્રી હિતેશભાઈ એમ. ભગત
યુ.એસ.એ.

શ્રી ગોપાલભાઈ ડી. પટેલ
મલક બ્રાસરીટ પ્રા. લી.- જામનગર એવમ્
પ્રમુખશ્રી કાલાવાડ અલબરી કન્યા શાળાલય
જામનગર

શ્રી રમેશભાઈ પાટીદાર (ભંડેરીનવાળા)
સન હોટેલ એન્ડ રિસોર્ટ
રાજસ્થાન

સરદારધામના ગૌરવવંતા સ્થાપક ટ્રસ્ટીશ્રીઓ

શ્રીમતી વસંતબેન જી. સુતરિયા
અમદાવાદ

ગગજીભાઈ સુતરિયા
પ્રમુખ સેવક- સરદારધામ
અમદાવાદ

શ્રી ગોપેશભાઈ જી. સુતરિયા
સુતરીયા ડેવલપર્સ
અમદાવાદ

સરદારધામના ગૌરવવંતા ટ્રસ્ટીશ્રીઓ

શ્રી અમિતભાઈ એન. પટેલ
અમદાવાદ

શ્રી મથુરભાઈ બી. સોજાના
મણિ એક્સપોર્ટ
સુરત

શ્રી છગનભાઈ એચ. આરદેશકા
જગતાત મીનેરલ પ્રા. લી.
વડોદરા

શ્રી અરવિંદભાઈ એસ. પટેલ
યુ.એસ.એ.

શ્રી હિંમતભાઈ કે. રૂડાણી
કિંના ગ્રૂપ
અમદાવાદ

શ્રી દિનેશભાઈ ટી. પટેલ
રોયલ લેમિનેટ્સ
અમદાવાદ

શ્રી ચંદુભાઈ એમ. કોઠિયા
શ્રી ગણેશ રેમેડાઈઝ પ્રા. લી.
અંકલેશ્વર

શ્રી શૈલેષભાઈ પી. ડાવરિયા
ડાવરિયા બ્રધર્સ પ્રા. લી.
સુરત

શ્રી ઘનશ્યામભાઈ પી. માંગુકિયા
પ્રિન્સ ડાયમંડ
સુરત

શ્રી બિપીનભાઈ બી. વેકરિયા
ICC-Gov. Infrastructure dep.
અમદાવાદ

શ્રી નિકમભાઈ જી. જાલાવાડિયા
માર્ગદર્શક - સરદારધામ
અમદાવાદ

શ્રી ભુપેન્દ્રભાઈ આર. પટેલ
કિંના એન્ટરપ્રાઈઝ
અમદાવાદ

શ્રી મહાસુખભાઈ એસ. પટેલ
અમરદીપ કેમીકલ્સ
અમદાવાદ

શ્રી કમલેશભાઈ વાલજીભાઈ પટેલ
મુંબઈ

શ્રી રમેશભાઈ એમ. માંગુકિયા
માંગુકિયા બ્રધર્સ
સુરત

શ્રી રાજેશભાઈ આર. પીઠડિયા
પોલ કોન્ટ
વડોદરા

શ્રી કિરીટભાઈ ડી. પટેલ
મણિધર ડેવલોપર્સ
અમદાવાદ

શ્રી કમલેશભાઈ સી. પટેલ
વેસ્ટ કોસ્ટ ફાર્મા વર્કસ લી.
અમદાવાદ

શ્રી પારસભાઈ એમ. પટેલ
પ્રવેગ કોમ્યુનિકેશન્સ લી.
અમદાવાદ

શ્રી ભાઈલાલભાઈ જી. જાગણી
દીપ કલર્સ પ્રા. લી.
વડોદરા

શ્રી કાંતિભાઈ વી. ભુવા
ડિમ્પલ પોલીમર્સ
વલ્લભવિદ્યાનગર

શ્રી શાંતિલાલ એસ. ધાનાણી
ડી. ડી. રિયાલીટી
વડોદરા

શ્રી હિનેશભાઈ પી. પટેલ
મુખી કોર્પોરેશન
અમદાવાદ

શ્રી સુરેશભાઈ એમ. ભીગરાડિયા
રામદેવ કેમીકલ્સ ઈન્ડસ્ટ્રીઝ
અંકલેશ્વર

સરદારધામના ગૌરવવંતા ટ્રસ્ટીશ્રીઓ

શ્રી હસમુખભાઈ વી. કોઠિયા
વાસુ બિલ્ડર્સ
અંકલેશ્વર

શ્રી ગિરીશભાઈ એલ. ચોવટિયા
અમી લાઈફ સાયન્સ
વડોદરા

શ્રી અરવિંદભાઈ કે. પટેલ
મેપ રીફોર્મલ્સ ઈન્ડિયા લી.
કડી

શ્રી મહેન્દ્રભાઈ એલ. પટેલ
ઓરબીસ એલીવેટર
અમદાવાદ

શ્રી પરસોત્તમભાઈ વી. કમાણી
ડોક્ટર પંપ
રાજકોટ

શ્રી વિહલભાઈ એલ. ધુકુક
કડવાણી ફોર્જ લિમીટેડ
રાજકોટ

શ્રી અરવિંદભાઈ કે. પટેલ
અનમોલ ઈન્સિલ એલએલપી (અમર-નાથ ગ્રૂપ)
અમદાવાદ

શ્રી માવજીભાઈ પી. લુણાગરિયા
શારદા ઈન્ફા
અમદાવાદ

શ્રી નાગજીભાઈ એન. શિંગાળા
શ્રીજી કોર્પોરેશન
અમદાવાદ

શ્રી જયંતિભાઈ એમ. ઝાકસણિયા
બેકબોન ગ્રૂપ
અમદાવાદ

શ્રી બળદેવભાઈ એમ. પટેલ
અવિરત ગ્રૂપ
અમદાવાદ

શ્રી અમિતભાઈ એલ. પટેલ
મારૂતિ બિલ્ડકોન
અમદાવાદ

શ્રી અલ્કેશભાઈ એલ. પટેલ
મારૂતિ બિલ્ડકોન
અમદાવાદ

શ્રી કિરીટભાઈ આર. પટેલ
કોરલ ફાર્મા કેમ
અમદાવાદ

શ્રી રવજીભાઈ પી. મોણપરા
સંગીની ગ્રૂપ
સુરત

શ્રી વેલજીભાઈ એમ. શેટા
સંગીની ગ્રૂપ
સુરત

શ્રી સુરેશભાઈ એ. પટેલ
પ્રમુખશ્રી કેડાર્થ (શુભ ઈન્ફા)
સુરત

શ્રી પ્રતાપભાઈ બી. પટેલ
હરસિધ્ધિ કન્સ્ટ્રક્શન કંપની
મુંબઈ

શ્રી કિરીટભાઈ જે. ભુવા
કિષ્કા એન્જનીયરીંગ એન્ડ કન્સ્ટ્રક્શન કંપની
અંકલેશ્વર

શ્રી રમણભાઈ એમ. નાકરાણી
મે. કિરણ કેમિકલ્સ
અંકલેશ્વર

શ્રી જયેશભાઈ પી. પટેલ
અગ્રણી બિલ્ડર
અંકલેશ્વર

શ્રી હરેશભાઈ ડી. નવાપરા
યશ રસાયણ એન્ડ કેમિકલ્સ
પાનોલી, અંકલેશ્વર

શ્રી ભરતભાઈ ટી. પટેલ
શ્રી મંગલમ પરિવાર
અંકલેશ્વર

શ્રી ઘનશ્યામભાઈ જે. પટેલ
ચેરમેન નર્મદા ખાડ ઉલોગ સહકારી મંડળી
રાજપીપળા

શ્રી રમેશભાઈ ડી. ગાબાણી
ચેરમેન એપેક્ષ હેલ્થકેર લી.
અંકલેશ્વર

શ્રી પ્રબોધભાઈ બી. પટેલ
કાંગારૂ ઈન્ડસ્ટ્રીઝ
અંકલેશ્વર

શ્રી મહેશભાઈ જે. પટેલ
પ્રજ્ઞા ગ્રૂપ
અંકલેશ્વર

શ્રી વિનુભાઈ એમ. ડોબરિયા
મહર્ષિ લેબોરેટરી પ્રા. લી.
પાનોલી, અંકલેશ્વર

શ્રી પ્રવિણભાઈ બી. રાબડિયા
શ્રીનોવેટ ઓર્ગેનીક પ્રા. લી.
પાદરા, વડોદરા

શ્રી રમણભાઈ સી. પટેલ
શિમેર કેમિકલ્સ પ્રા. લી.
પાદરા, વડોદરા

શ્રી પ્રવિણભાઈ આર. પટેલ
ચેરમેનશ્રી નિયોટેક ટેકનીકલ કેમ્પસ
વડોદરા

શ્રી સંજયભાઈ સી. પટેલ
પંચમ ગ્રૂપ
વડોદરા

શ્રી નરેશકુમાર એમ. પટેલ
બંસીધર મેટલ્સ
વડોદરા

શ્રી કલ્પેશભાઈ એમ. પટેલ
(જીમ સહકારી)
મુનિશિપલ કોર્પોરેશન વડોદરા - આશ્રય ગ્રૂપ
વડોદરા

શ્રી મનિષભાઈ આઈ. પટેલ
પ્રિત બિલ્ડર (હોટેલ કમ્પર્ટ ઈન)
વડોદરા

શ્રી ચતુરભાઈ જી. દુધાત
વડોદરા

સરદારધામના ગૌરવવંતા ટ્રસ્ટીશ્રીઓ

શ્રી રીપલભાઈ એન. પટેલ
પેરાગોન ઓર્ગેનિક્સ
વડોદરા

શ્રી ગોપાલભાઈ કે. પટેલ
શ્યામલ ડેવલોપર્સ
અમદાવાદ

શ્રી મહેન્દ્રભાઈ જે. વડોદરિયા
શ્રી ઈન્સ્ટ્રીઝ એસ્ટેટ એન ડ્યુમિ કોર્પોરેશન
અમદાવાદ

શ્રી પ્રસન્નભાઈ એન. પોલરા
અમદાવાદ

શ્રી નાથાભાઈ એમ. કાલરિયા
સન ફોજિંગ પ્રા. લી.
રાજકોટ

શ્રી જગદીશભાઈ આર. કોટડિયા
ફાલ્કન ગ્રૂપ
રાજકોટ

શ્રી ભવાનભાઈ પી. રંગાણી
આયર્ન ટ્રાયંગલ
રાજકોટ

શ્રી ભીખાભાઈ આર. મોહાપરા
સિધ્ધિ વિનાયક ડેવલોપર્સ
અમદાવાદ

શ્રી દિલીપકુમાર એમ. માકડિયા
ફોનીક્સ કોન્સ્ટ્રક્શન (આઈ) પ્રા. લી.
આણંદ

શ્રી હિંમતભાઈ બી. શેલડિયા
જીવન ફેશીયો પ્રા. લી.
અંકલેશ્વર

શ્રી છગનભાઈ વિ. સાંખલા
ડીરેક્ટર પટેલ કેનવુડ પ્રા. લી.
અંકલેશ્વર

શ્રી ભીખુભાઈ જે. ગવેશરિયા
મારૂતિ સ્ટોન ક્ષાર કંપની
અંકલેશ્વર

શ્રી જયંતિભાઈ પી. પટેલ
ગણેશ ગ્રૂપ
અમદાવાદ

શ્રી હર્ષ વી. પટેલ
વી વી પટેલ એન્ડ કં.
અમદાવાદ

શ્રી દિનેશભાઈ બી. શ્યાણી
અવધેશ રિઅલ એસ્ટેટ ડેવલોપર્સ
અમદાવાદ

શ્રી કાંતિલાલ બી. પટેલ
એનર્જી પ્રોસેસ ઈન્ફ્રાસ્ટ્રક્ચર
વડોદરા

શ્રી અંબરભાઈ જે. પટેલ
શિલ્પ ગ્રોવિયર્સ
અમદાવાદ

શ્રી મકતભાઈ બી. પટેલ
રાજકમલ ગ્રૂપ
અમદાવાદ

શ્રી ઘનશ્યામભાઈ એ. પટેલ
વડોદરા

શ્રી એમ. એમ. પટેલ
વિહિતા કેમ પ્રા. લી.
અંકલેશ્વર

શ્રી જીતુભાઈ એન. ડોડા
ડોડા એક્સપોર્ટ
સુરત

શ્રી જહાંગીરભાઈ આર. દુધાત
શિંગ વુડ રેસીડન્સી
વડોદરા

શ્રી ભાનુભાઈ આર. પટેલ
શ્રી નવદુર્ગા એન્ટરપ્રાઇઝ
વડોદરા

શ્રી જગદીશભાઈ બી. પટેલ
યુનિવર્સલ મેરીકેપ લી.
વડોદરા

શ્રી કમલેશભાઈ પી. સાવલિયા
શાલિગ્રામ ગ્રૂપ
અમદાવાદ

શ્રી ભાવિન આર. પટેલ
ફ્લાઈંગ રુટ્સ
અમદાવાદ

શ્રી એફ. સી. પટેલ
હેલ્થ સ્પુટ, એલ. એલ. સી.
અમદાવાદ

શ્રી રાજેશભાઈ બી. પાદરિયા
અમદાવાદ

શ્રી ચંદુભાઈ આર. વઘાસિયા
ગિરીરાજ એન્ટરપ્રાઇઝ
જેતપુર

શ્રી ઘનશ્યામભાઈ કે. દેસાઈ
અમદાવાદ

શ્રી સુનિલભાઈ ડી. પટેલ
ભંડેરી ગ્રૂપ
અમદાવાદ

શ્રી દિલીપભાઈ જી. પટેલ
આર્યવત ડેવલોપર્સ
અમદાવાદ

શ્રી કુલાભાઈ બી. કોટડિયા
શ્રીનંદ સીટી
અમદાવાદ

શ્રી જશભાઈ પી. પટેલ (રાજા)
વડોદરા

શ્રી વિષ્ણુભાઈ પી. પટેલ
મારૂતિ ઈન્ડસ્ટ્રીઝ
અમદાવાદ

શ્રી રાજવકુમાર કાંતિલાલ પટેલ
અમરનાથ ગ્રૂપ
અમદાવાદ

સરદારધામના ગૌરવવંતા ટ્રસ્ટીશ્રીઓ

શ્રી મનોજભાઈ ડી. ડોબરિયા
ગોપાલચરણ ગ્રુપ
અમદાવાદ

શ્રી જ્યોતિભાઈ જે. કોરાટ
રાવે બિલ્ડકોન
અમદાવાદ

શ્રી મંગળદાસ જે. પટેલ
સોમેશ્વર ગ્રુપ
મહેસાણા

શ્રી જાનેશભાઈ એમ. પટેલ
કીએટીવ સ્ટુડિયો
અમદાવાદ

શ્રી અરવિંદભાઈ ડી. અકબરી
હર્ષ કન્સ્ટ્રક્શન
અમદાવાદ

શ્રી કાંતિભાઈ એમ. ભાવાણી
મુંબઈ

શ્રી કિરીટભાઈ એમ. ભાવાણી
મુંબઈ

શ્રી જ્યોતિભાઈ એમ. પોકર
મુંબઈ

શ્રી બાબુભાઈ વી. ગાજીપરા
બાલાજી ગ્રુપ
મુંબઈ

શ્રી હિંમતભાઈ એમ. ડોબરિયા
અમદાવાદ

શ્રી વિપુલભાઈ કે. ગજેરા
ગજેરા ગ્રુપ
અમદાવાદ

શ્રી રામભાઈ એમ. શેલડિયા
પેજ-વન રેસ્ટોરન્ટ
અમદાવાદ

ડૉ. આર. જી. પટેલ
સન ફલાવર હોસ્પિટલ
અમદાવાદ

શ્રી અનિલભાઈ એ. પટેલ
ઈ-ડીપેન્ટ કન્સલ્ટન્ટ
અમદાવાદ

શ્રી પુરુષોત્તમભાઈ બી. પટેલ
કેમોસ એન્જનીયરીંગ પ્રા. લી.
અમદાવાદ

શ્રી ભરતકુમાર આર. પટેલ
કેમીલી વેલફેર કન્સલ્ટન્ટ
વડોદરા

શ્રીમતી આશાબેન વી. પટેલ
વી. વી. પટેલ એન્ડ કં.
અમદાવાદ

શ્રી કેતનભાઈ એન. પટેલ
ગણેશ ઈલેક્ટ્રિકલ્સ
અમદાવાદ

શ્રી ચંદુભાઈ આઈ. પટેલ
વિમલ ગ્રુપ
મહેસાણા

શ્રી નારણભાઈ એન. પટેલ
ગુડ લક (અર્બન બેંક)
મહેસાણા

શ્રી ડી. એમ. પટેલ
પરફેક્ટ કન્સ્ટ્રક્શન કં.
મહેસાણા

શ્રી યોગીનભાઈ ડી. પટેલ
એક્ટમ કેમીકલ ઈન્ડસ્ટ્રીઝ
વિસનગર

ડૉ. વિનોદભાઈ યુ. પટેલ
પાલનપુર

ડૉ. ડી. જી. પટેલ
સન ફલાવર લેબોરેટરી
અમદાવાદ

શ્રી પોપટભાઈ આર. ભાવાળા
યુ. એસ. એ.

શ્રી ભરતભાઈ કે. ગઢિયા
ટાઈમ્સ સ્કવેર
અમદાવાદ

શ્રી કમલેશભાઈ બી. પટેલ
એશિયન ગ્રેનાઈટ ઈન્ડિયા લી.
અમદાવાદ

શ્રી અશોકભાઈ બી. ભાવાળી
શ્રીનાથજી રસાયણ પ્રા. લી.
અમદાવાદ

શ્રી પ્રવિણભાઈ એન. ભવાળિયા
સિટી એસ્ટેટ મેનેજમેન્ટ
અમદાવાદ

શ્રી દિલીપભાઈ પટેલ
રાજા ઈન્ડસ્ટ્રીઝ
કુડી

શ્રી નિશીદાસભાઈ ડી. પટેલ
શિવ શંકર તખાડુ પ્રા. લી.
અમદાવાદ

શ્રી દિનેશભાઈ એ. પટેલ
બીઆ-એ.પી.એમ.સી.
મહેસાણા

શ્રી ભરતભાઈ બી. વઘાસિયા
નોવા ઈન્ટરનેશનલ
અમદાવાદ

શ્રી વિનુભાઈ બી. ગેવરિયા
અમદાવાદ

શ્રી પંકજભાઈ એમ. ઉકાણી
એમટેક્સ ડાય-કેમ
અમદાવાદ

શ્રી મહેન્દ્રભાઈ વી. ગજેરા
કિન્ના ગ્રુપ સર્કલ
રાજકોટ

સરદારધામના ગૌરવવંતા ટ્રસ્ટીશ્રીઓ

શ્રીમતી રસિલાબેન એસ. ધાનાણી
વડોદરા

શ્રી જગજીવનભાઈ આર. સખિયા
ડેકોરા ચૂપ
રાજકોટ

શ્રી વલ્લભભાઈ એમ. સતાણી
શ્રીરામ એરોસ્પેસ એન્ડ ડિફેન્સ એલ.એલ.બી.
રાજકોટ

શ્રી ભરતભાઈ એમ. ટુમ્મર
કાસટેક ફાઉન્ડેશન પ્રા. લી.
જૂનાગઢ

શ્રી રાજેશભાઈ એમ. ટુમ્મર
કાસટેક ફાઉન્ડેશન પ્રા. લી.
જૂનાગઢ

શ્રીમતી સંગીતાબેન વી. પટેલ
વડોદરા

શ્રી ભરતભાઈ એ. નારોલા
દુબઈ

શ્રી ગીરીશભાઈ ડી. વાંછણી
સ્વંયંત્ર ક્રેમિકલ્સ
વડોદરા

શ્રી નટુભાઈ એસ. પટેલ
જાલા ઈન્ડિયા સ્પેસ
વડોદરા

શ્રી મહેન્દ્રભાઈ પટેલ (રાજા)
મહેન્દ્ર પટેલ બિલ્ડર પ્રા. લિ.
વડોદરા

શ્રી ભાવેશભાઈ આર. પટેલ
વડોદરા

શ્રી રોહિતભાઈ બી. પટેલ
વડોદરા

શ્રી ભીખુભાઈ એમ. પટેલ
સનસાઈન ગ્લોબલ હોસ્પિટલ
વડોદરા

શ્રી વીર રાજુભાઈ પટેલ
લીલેરીયા ચૂપ
વડોદરા

શ્રી હરીભાઈ બી. ઉકાણી
વાસુ હેલ્થકેર
વડોદરા

શ્રી પ્રવિણભાઈ એન. શેરસીયા
યુનિક શેગીસ ઈન્ડીયા પ્રા. લિ.
આણંદ

શ્રી વિનોદભાઈ એ. ધોળીયા
જય અંબે ટ્રેડિંગ કં.
વડોદરા

શ્રી ચંદ્રકાંતભાઈ જી. પટેલ
ભાયલી

શ્રી અરવિંદભાઈ એમ. પટેલ
ભાયલી

શ્રી વિરલભાઈ એચ. પટેલ
પાદરા

શ્રી મોતીલાલ એચ. પટેલ
વાપી (બુલાવડા)

શ્રી હિરાભાઈ કે. સુતરિયા
યુ. એસ. એ.

શ્રી ભાવેશભાઈ ડી. સુતરિયા
આત્મીય બિલ્ડર
વલ્લભવિદ્યાનગર

શ્રી ધવલભાઈ એન. પટેલ
એરોલેમ
અમદાવાદ

શ્રી રાજુભાઈ સુતરિયા
યુ.એસ.એ.

શ્રી દેવેનભાઈ પટેલ
વિજયા લક્ષ્મી ડેવલપર્સ
સુરત

શ્રી ઘનશ્યામભાઈ એસ. ભાલાળા
શ્રી હરિકૃષ્ણ ડાયમંડ
અમદાવાદ

શ્રી હર્ષદભાઈ જે. પટેલ
ઈન્ડો એલ્યુમિનીયમ પ્રા. લિ.
અમદાવાદ

શ્રી મનસુખભાઈ ડી. જાલાવાડિયા
યુનિટી કોર્પોરેશન
રાજકોટ

શ્રી શૈલેષભાઈ એચ. પરસાણા
શીલ કન્સ્ટ્રક્શન કં.
રાજકોટ

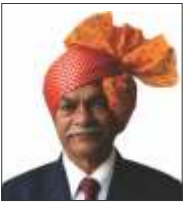
શ્રી વિજયભાઈ બી. ડેસાઈ
રાજકોટ

શ્રી કુમનભાઈ બી. વરસાણી
શ્રીજી કૃપા પ્રોજેક્ટ્સ
રાજકોટ

શ્રી વિજયભાઈ બવાડિયા
રાજકોટ

શ્રી શીવલાલભાઈ એ. આરોજ
ચેરમેન-એન્જલ પંપ પ્રા. લિ.
રાજકોટ

શ્રી હસમુખભાઈ એમ. ઉભરીયા
મોરબી

ડૉ. અંકુર બી. પાંચાણી
રાજકોટ

સરદારધામના ગૌરવવંતા ટ્રસ્ટીશ્રીઓ

શ્રી બી. કે. પટેલ, (CA),
બી. કે. પટેલ એન્ડ કં.
અમદાવાદ

શ્રી કરમશીભાઈ ડી. પીઠડિયા
સિધ્ધાર્થ ઈન્ટરકેમ પ્રા.લી
અંકલેશ્વર

શ્રીમતી હંસાબેન કે. પીઠડિયા
સિધ્ધાર્થ ઈન્ટરકેમ પ્રા.લી
અંકલેશ્વર

શ્રી ચતુરભાઈ એસ. સતાસિયા
સ્વસ્તિક ઈન્ડસ્ટ્રીયલ પાર્ક
વડોદરા

શ્રી લક્ષ્મણભાઈ જે. સોનાણી
કે. એલ. ડાયમંડ
સુરત

શ્રી બાબુભાઈ જી. અસલાલિયા
રાજકોટ

શ્રી નવનીતભાઈ એલ. પટેલ
પ્રસંગ તથા પ્રીત પાર્ટી પ્લોટ
વડોદરા

શ્રી દિપકભાઈ એમ. પટેલ
ઓર્ગેન ગ્રુપ
અમદાવાદ

શ્રી જયેશભાઈ કે. પટેલ
ઓર્ગેન ગ્રુપ
અમદાવાદ

શ્રી જયેશભાઈ પટેલ
કિબ્ના ડેવલપમેન્ટ
સુરત

શ્રી સંજયભાઈ પટેલ
સ્ટેટસ સિરામીક પ્રા. લિ.
સાબરકાંઠા

શ્રી તુલસીભાઈ કે. સુતરીયા
યુ. એસ. એ.

શ્રી નરેશકુમાર એમ. પટેલ
બંસીધર મેટેલ્સ
વડોદરા

મેઘમણી આપણા પાકોની સુરક્ષાની ઓળખ

ઉચ્ચ ક્વોલીટી માટે વિશ્વમાં પ્રખ્યાત મેઘમણી દ્વારા ઉત્પાદિત

જંતુનાશક

મેગાર્ટાર ૭૫% એસ.પી.
કરેજ પ્રોટેક્ટ ૧૭.૮% એસ. એલ.
એવાર્ડ ઇમિડાકલોપ્રિડ ૭૦% ડબલ્યુ. એસ.
મેગાબાન એસિટામિપ્રિડ ૨૦% એસ. પી.
ટુગો કલોરપાયરીફોસ ૨૦% ઈ.સી.
મેગાથિન ટ્રાઈગોફોસ ૪૦% ઈ.સી.
મેગાસાયપર સાયપરમેથિન ૧૦% ઈ.સી.
લેજન્ડ આલ્ફાસાયપરમેથિન ૧૦% ઈ.સી.
સોગન લેમ્ડાસાયહેલોથિન ૨.૫% ઈ.સી.
સોગનપંચ લેમ્ડાસાયહેલોથિન ૫% ઈ.સી.
મેગામોનો મોનોક્રોટોફોસ ૩૬% એસ. એલ.
વેટ-૫૦ કારટેપ હા. કલોરાઈડ ૫૦% એસ.પી.
ઇનોવા ઇન્કોક્સાકાર્બ ૧૪.૫% એસ.સી.
વેટ-૪૭ કારટેપ હા. કલોરાઈડ ૪% જી.આર.
કરેક્ટ પ્રોફેનો ૪૦% સાયપર. + ૪% ઈ.સી.
મેગાએન્ડો એન્કોસલ્ડાન ૩૫% ઈ.સી.
પ્રોવન પ્રોફેનોફોસ ૫૦% ઈ.સી.
ડી.ડી.વી.પી. ૭૬% ઈ.સી.
થીમ થાયમેથોક્સામ ૨૫% ડબલ્યુ. જી.
સિનર્જી કલોર ૫૦% + સાયપર ૫% ઈ.સી.
સાયપરટોન ઇથિયોન ૪૦% + સાયપર, ૫% ઈ.સી.
લિજેન્ડ પ્લસ કલોરો ૧૬% + આલ્ફા ૧% ઈ.સી.
ટુગો સુપર ડેલ્ટા ૧% + ટ્રાયાજો ૩૫ % ઈ.સી.
ડેશ આલ્ફાસાયપરમેથિન ૫% વે.પા.

કન્ટ્રોલ હેક્ટાકોનાઝોલ ૫% એસ.સી.
કન્ટ્રોલ ટોટલ હેક્ટાકોનાઝોલ ૫% એસ.સી.
ટાઈડ પ્રોપિકોનાઝોલ ૨૫% ઈ.સી.
મિલસ્ટિન કાર્બેન્ડાઝિમ ૫૦% વે.પા.
મિલટોપ થાયોફીનેટ મિથાઈલ ૭૦% વે.પા.
મિલગેબ મેન્કોગેબ ૭૫% વે. પા.
પ્રોફિટ ટ્રાઈસાયકલોગો ૭૫% વે.પા.
મિલવેટ સલ્ફર ૮૦% ડબલ્યુ. ડી.જી.
ટીમ કાર્બેન્ડાઝિમ ૧૨%+ મેન્કોગેબ ૬૩% વે.પા.

ફૂગનાશક

નિંદામણનાશક

મિલગિન એટ્રાગિન ૫૦% વે.પા.
પેન્ડિલિન પેન્ડિમેથાલિન ૩૦% ઈ.સી.
પ્રતિક સલ્ફોસલ્ફ્યુરોન ૭૫% ડબલ્યુ. જી.

મેઘમણી ઓર્ગેનિક્સ લી.

'મેઘમણી હાઉસ' શ્રીનિવાસ સોસાયટી, ન્યુ વિકાસ ગૃહ રોડ, પાલડી, અમદાવાદ-૭. ફોન. : ૦૭૯-૨૬૬૪૦૬૬૮/૯, ૯૮૭૯૦૬૩૨૩/૨૪/૨૫ ફેક્સ : ૦૭૯-૨૬૬૪૦૬૭૦

♦ Lighting ♦ Electrical ♦ Electronics ♦ E-Bikes ♦ Home Appliances ....

Ultimate and Innovative quality products that makes a real difference....

OREVA Group has set up fully Indigenous manufacturing facilities of LIGHTING, ELECTRICAL & ELECTRONICS products spread in 280 acre of land at samakhivari, Kutch District Gujarat where fully advanced R&D is installed monitoring by highly skilled & experienced engineering team. The motto of the OREVA group is to produce ultimate and innovative quality products that make a real difference to our customers across the world.

Ajanta Mfg. Pvt. Ltd. (OREVA Group)

OREVA House, 2nd floor, Thaltej Cross Road, S.G. Highway, Ahmedabad-380 054, Guj. India.
Toll Free No.: 1800 120 4445, E-mail: info@oreva.com, Web: www.oreva.com